

Vabariigi Valitsuse määruse
„Mullutu-Loode looduskaitseala moodustamine ja kaitse-eeskiri” eelnõu
SELETUSKIRI

1. Sissejuhatus

Looduskaitseseaduse § 10 lõike 1 alusel on Vabariigi Valitsusel õigus võtta määrusega ala kaitse alla ja kehtestada ala kaitsekord. Eelnõukohase määrusega muudetakse olemasoleva kaitstava loodusobjekti tüüpi – hoiualast moodustatakse looduskaitseala, alaga liidetakse kolm väiksemat, sellega piirnevat kaitstavat loodusobjekti ja kolm merikotka püsielupaika, laiendatakse kaitstavat ala ning kehtestatakse kaitse-eeskiri.

Mullutu-Loode looduskaitseala (edaspidi *kaitseala*) paikneb Saare maakonnas Saaremaa vallas Hirmuste, Kogula, Kõrkküla, Laheküla, Mullutu, Mändjala, Paevere, Parila, Põlluküla, Pähkla, Suur-Randvere, Tõlli, Ulje, Unimäe ja Vennati külas, Nasva alevikus ning Kuressaare linna territooriumil.

Linnulaht on olnud kaitse all alates 3. detsembrist 1937. a, kui Vabariigi Valitsus andis välja otsuse „Veekogu ja maa-ala looduskaitse alla võtmise kohta”. Loode tammik on olnud kaitse all alates 5. juunist 1959. a, kui ENSV Ministrite Nõukogu andis välja määruse nr 218 „Abinõudest parkide säilitamiseks ja korrastamiseks vabariigis”. Loodenina (6 km) rand on olnud kaitse all alates 3. aprillist 1965. a, kui Kingissepa rajooni TSN Täitevkomitee andis välja otsuse nr 32 „Looduse kaitsest Kingissepa rajoonis”. Mullutu-Loode hoiuala on olnud kaitse all alates 18. maist 2007. a, kui Vabariigi Valitsus muutis määrust nr 176 „Hoiualade kaitse alla võtmine Saare maakonnas”. Loode, Mullutu ja Nasva merikotka püsielupaik on kaitse all keskkonnaministri 21. juuli 2010. a määrusega nr 33 „Merikotka püsielupaikade kaitse alla võtmine ja kaitse-eeskiri”.

Vastavalt looduskaitseseaduse § 91 lõikele 1 kehtivad enne selle seaduse jõustumist kaitse alla võetud kaitsealade ja kaitstavate looduse üksikobjektide kaitse-eeskirjad ja kaitsekord seni, kuni kehtestatakse looduskaitseseaduse alusel uued kaitse-eeskirjad. Seega ei võeta määrusega kaitse alla uut ala, vaid kinnitatakse kaitse all olevale alale kehtivate õigusaktide kohane kaitsekord.

Eelnõukohase määrusega liidetakse looduskaitseseaduse § 13 lõike 1 alusel olemasolevad kaitstavad alad (Mullutu-Loode hoiuala, osaliselt Kuressaare lahe hoiuala, Linnulaht, Loode tammik ja Loodenina (6 km) rand ning Loode, Mullutu ja Nasva merikotka püsielupaik), laiendatakse kaitstavat ala Eesti Keskkonnaühenduste Koja koostatud variala nimekirja kuuluva Unimäe variala arvelt. Kaitse all olevat ala laiendatakse ning kaitsekorda ja kaitsealuse objekti tüüpi muudetakse tulenevalt vajadusest viia ala kaitsekord vastavusse kehtivate õigusaktidega ning paremini tagada nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta (edaspidi *loodusdirektiiv*) I lisas nimetatud elupaigatüüpide ning kaitsealuste liikide elupaikade kaitse. Moodustatav kaitseala hõlmab täielikult Mullutu-Loode loodusala ja osaliselt Mullutu-Loode linnuala.

Vabariigi Valitsuse määruse eelnõu on koostanud Keskkonnaameti kaitse planeerimise büroo kaitse planeerimise spetsialist Kadri Paomees (tel 452 7764, e-post kadri.paomees@keskkonnaamet.ee), eelnõu kaitsekorra otstarbekust on kontrollinud

Keskkonnaameti kaitse planeerimise büroo juhtivspetsialist Nele Saluveer (tel 447 7382, e-post nele.saluveer@keskkonnaamet.ee). Eelnõu õigusekspertiisi on teinud Keskkonnaameti üldosakonna jurist Reelika Metshein (tel 5697 7994, e-post reelika.metshein@keskkonnaamet.ee) ja advokaadibüroo EnvirLaw vandeadvokaat Mirjam Vili (tel 5273703, e-post: mirjam@envirlaw.ee), Keskkonnaministeeriumi kontaktisik eelnõu ministeeriumitevahelisel kooskõlastamisel ja kinnitamisel on Marika Erikson, (tel 626 2880, marika.erikson@envir.ee), eksperdihinnangu on andnud Veljo Volke Eesti Ornitoloogiaühingust, keeleliselt toimetanud Siiri Soidro (tel 640 9308, e-post siiri.soidro@tlu.ee).

2. Eelnõu sisu, piirangute ja kaitse alla võtmise põhjendus

2.1. Kaitse alla võtmise eesmärkide vastavus kaitse alla võtmise eeldustele

Kaitseala kaitse-eesmärk on kaitsta rannikulõukaid ja veeökosüsteeme, rahvusvahelise tähtsusega veelindude rändepeatus- ja pesitsuspaiku, looduslikke ja poollooduslikke kooslusi, kaitsealuseid liike ning nende elupaiku.

Kaitsealal kaitstakse elupaigatüüpe, mida loodusdirektiiv nimetab I lisas (tärniga on tähistatud esmatahtsad elupaigatüübid). Need on rannikulõukad (1150*), rannaniidud (1630*), kadastikud (5130), kuivad niidud lubjarikkal mullal (*olulised orhideede kasvualad - 6210), liigirikkad niidud lubjavaesel mullal (6270*), lood (alvarid) (6280*), sinihelmikakooslused (6410), niiskuselembesed kõrgrohustud (6430), aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud (6510), puisniidud (6530*), siirde- ja õõtsiksood (7140), lubjarikkad madalsood lääne-mõõkrohuga (7210*), liigirikkad madalsood (7230), vanad loodusmetsad (9010*), vanad laialehised metsad (9020*), puiskarjamaad (9070) ning soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*).

Kaitstakse ka nende liikide elupaiku, mida loodusdirektiiv nimetab II lisas. Need on kaunis kuldking (*Cypridium calceolus*), tiigilendlane (*Myotis dasycneme*), vasakkeermene pisitigu (*Vertigo angustior*) ja luha-pisitigu (*Vertigo geyeri*).

Samuti kaitstakse linnuliike, keda Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2009/147/EÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta (edaspidi *linnudirektiiv*) nimetab I lisas, ja nende elupaiku. Need liigid on hüüp (*Botaurus stellaris*), kassikakk (*Bubo bubo*), mustviires (*Chlidonias niger*), roo-loorkull (*Circus aeruginosus*), rukkirääk (*Crex crex*), väikeluik (*Cygnus columbianus bewickii*), musträhn (*Dryocopus martius*), sookurg (*Grus grus*), merikotkas (*Haliaeetus albicilla*), punaselg-õgija (*Lanius collurio*), väikekajakas (*Larus minutus*), väikekoskel (*Mergus albellus*), sarvikpütt (*Podiceps auritus*), täpikhuik (*Porzana porzana*), jõgitiir (*Sterna hirundo*), vööt-põõsalind (*Sylvia nisoria*), teder (*Tetrao tetrix*) ja randtiir (*Sterna paradisaea*).

Kaitsealal kaitstakse liike, keda linnudirektiiv nimetab II lisas, ja nende elupaiku. Need on soopart ehk pahlsaba-part (*Anas acuta*), luitsnökk-part (*Anas clypeata*), piilpart (*Anas crecca*), viupart (*Anas penelope*), sinikael-part (*Anas platyrhynchos*), rägapart (*Anas querquedula*), rääkspart (*Anas strepera*), hallhani ehk roohani (*Anser anser*), rabahani (*Anser fabalis*), punapea-vart (*Aythya ferina*), tuttvart (*Aythya fuligula*), sõtkas (*Bucephala clangula*), kühmnök-luik (*Cygnus olor*), lauk (*Fulica atra*), naerukajakas (*Larus ridibundus*), mustsaba-vigle (*Limosa limosa*), jääkoskel (*Mergus merganser*), rohukoskel (*Mergus serrator*), suurkoovitaja (*Numenius arquata*), rooruik (*Rallus aquaticus*), punajalg-tilder (*Tringa totanus*) ja kiivitaja (*Vanellus vanellus*).

Samuti kaitstakse muid ohustatud ja haruldasi liike ja nende elupaiku. Need on väike-kirjurähn (*Dendrocopus minor*), apteegikaan (*Hirudo medicinalis*), hänilane (*Motacilla flava*), hallpöskpütt (*Podiceps grisegena*), tuttpütt (*Podiceps cristatus*), nurmlauk (*Allium vineale*), varjuluste (*Bromus benekenii*), leht-kobartorik (*Grifola frondosa*), harilik muguljuur (*Herminium monorchis*), must seahernes (*Lathyrus niger*), kärbesõis (*Ophrys insectifera*), arukäpp (*Orchis morio*), tõmmu käpp (*Orchis ustulata*), karvane lippernes (*Oxytropis pilosa*) ja roosakas puunääts (*Pachykytospora tuberculosa*).

Mullutu-Loode looduskaitseala kaitse-eesmärkidesse (mis pole varem ei hoiuala, linnuala ega loodusala kaitse-eesmärkides nimetatud) lisatakse loodusdirektiivi I lisas nimetatud elupaigatüübid aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud (6510), siirde- ja õõtsiksood (7140), puiskarjamaad (9070), V lisas nimetatud liik apteegikaan (*Hirudo medicinalis*), linnudirektiivi I lisas nimetatud liik kassikakk (*Bubo bubo*), II lisas nimetatud liigid punajalg-tilder (*Tringa totanus*) ja tiigilendlane (*Myotis dasycneme*), kaitsealused liigid nurmlauk (*Allium vineale*), varjuluste (*Bromus benekenii*), leht-kobartorik (*Grifola frondosa*), harilik muguljuur (*Herminium monorchis*), must seahernes (*Lathyrus niger*), kärbesõis (*Ophrys insectifera*), arukäpp (*Orchis morio*), tõmmu käpp (*Orchis ustulata*), karvane lippernes (*Oxytropis pilosa*) ja roosakas puunääts (*Pachykytospora tuberculosa*).

Vastavalt looduskaitseaduse §-le 7 on loodusobjekti kaitse alla võtmise eeldused ohustatus, haruldus, tüüpilisus, teaduslik, ajaloolis-kultuuriline või esteetiline väärtus või rahvusvahelisest lepingust tulenev kohustus ning linnu- ja loodusdirektiivi rakendamine. Mullutu-Loode looduskaitseala moodustamise eeldused on ohustatus, haruldus, tüüpilisus, teaduslik, ajaloolis-kultuuriline ja esteetiline väärtus.

Tabel 1. Mullutu-Loode looduskaitseala moodustamise eeldused vastavalt ekspertiisile

Eeldus	Eeldusele vastavus Mullutu-Loode looduskaitseala puhul
Ohustatus	Ohustatud rändsete veelinnuliikide kevad- ja sügisrändekogumite toitumis- ja puhkamisala. Ohustatud elupaigatüüpide ja liikide esinduslik levikuala.
Haruldus	Loode metsa vanim tammepõlvkond on umbes 500 aasta vanune (Läänelaid, A., Sohar, K., Meikar, T. 2008. 2008, Present State and Chronology of Oaks in an Oak Forest in Saaremaa Island, Estonia. Baltic Forestry). Kogu kaitseala on suure hulga haruldaste sambliku-, seene-, taime- ja loomaliikide levikuala.
Teaduslik väärtus	Mullutu-Loode looduskaitseala piires asub 27 riikliku seire jaama üheksa eri seire allprogrammi (apteegikaan; haned, luiged ja sookurg; kaitsealused seeneliigid; madalsoode ja rabade linnustik; ohustatud soontaimed ja samblaliigid; ohustatud taimekooslused; valitud elupaikade haudelinnustik; väikejärved; kotkad ja must-toonekurg) andmete kogumiseks (keskkonnaregistri andmed). Halotroofsete järvede (rannikulõugaste) uurimise mudelala.
Ajaloolis-kultuuriline väärtus	Poollooduslike koosluste majandatavate madalsoode ja puisniitude esindusala Eestis. Alal on mõned pärandkultuuri objektid. Linnulahte peetakse Eesti linnukaitse ajaloos väga oluliseks paigaks (Kalling, K. 2010. Linnumunad ja Eesti looduskaitse. Eesti Loodus 11). Tegemist on ühega esimestest linnukaitsealadest. Loode mitmesaja aasta

	vanuste tammedega metsa kui linnalähedase puhkeala ja puisniidu kasutamise ja kaitse ajalugu on oluline ajaloolis-kultuuriline väärtus.
Esteetiline väärtus	Kogu märgalasüsteemi maastikul, kus eri suurusega jäänukjärved vahelduvad ulatuslike avatud poollooduslike heina- ja karjamaade ning roostikega, on suur esteetiline väärtus. Inimeste poolt külastatavaim ja looduse ilult tuntuim on Loode tammik.

Haruldased ja ohustatud poollooduslikud kooslused **rannaniidud (1630*)**, **kuivad niidud lubjarikkal mullal (*olulised orhideede kasvualad - 6210)**, **liigirikkad niidud lubjavaesel mullal (6270*)**, **lood (alvarid – 6280*)**, **puisniidud (6530*)** ja **puiskarjamaad (9070)** on haruldaste ja ohustatutena lisatud loodusdirektiivi I lisasse, kusjuures tärniga on märgitud esmatähtsad kooslused ehk elupaigatüübid, mille kaitse tagamisel on Euroopa Liidul ja selle liikmesriikidel eriline vastutus. Lisaks eeltoodule on poollooduslike koosluste säilitamine Eesti looduskaitse üks olulisimaid vastutusvaldkondi, kuna meie poollooduslikud kooslused on ühed maailma liigirikkaimad elupaigad. Sellised loodusväärtused säilivad ainult inimese kaasaabil. Ilma niitmise või karjatamiseta poollooduslikud kooslused võsastuvad ning nende liigirikkus kaob. Senise traditsioonilise niitmise ja karjatamise lakkamisele järgnev võsastumine ja roostumine on suurim niidukoosluste elurikkuse säilimist ohustav tegur (Looduskaitse arengukava aastani 2020). Pärandkoosluste Kaitse Ühingu (PKÜ) ja ametliku hooldustoetuse kõlblike poollooduslike alade andmebaasi põhjal leidub Eestis puisniite 8200 ha. Puisniite, mida oli Eestis 20. sajandi alguses sadu tuhandeid hektareid, on praegu hoolduses alla 1000 ha. Mujal maailmas on puisniidud olnud laiemalt levinud veel Kesk- ja Lõuna-Rootsis (eriti Ojamaal) ning Lõuna-Soomes (eriti Ahvenamaal), vähemal määral teistes Läänemere-äärsetes maades ja kohati mujal Euroopas. Eesti puisniitudel on registreeritud üle 600 soontaimeliigi, mis moodustab ligi 40% Eesti floorast. Lääne-Eesti lubjarikkastel puisniitudel leidub ruutmeetril tavaliselt üle 50 soontaimeliigi, mis on tunduvalt rohkem kui üheski teises metsavööndi taimekoosluses. Kuuel puisniidul on kirjeldatud enam kui 60 liiki ruutmeetril, sealhulgas Laelatu puisniidul 76. Selline liigirikkus tõstab Eesti puisniidud maailma taimekoosluste seas esimeste sekka.

Sinihelmikakooslused (6410) on olulised puhveralad väärtuslike elupaikade vahel ja ümber. Sinihelmikakooslusi leidub lisaks Eestile Belgias, Hispaanias, Hollandis, Iirimaal, Itaalias, Kreekas, Luksemburgis, Prantsusmaal, Rootsis, Saksamaal, Soomes, Suurbritannias ja Taanis. **Lubjarikkad madalood lääne-mõõkrohuga (7210*)** on haruldase ja kaitstava lääne-mõõkrohu kasvukohad. Neid leidub peamiselt Saaremaal, Hiiumaal, Muhus, Lääne- ja Loode-Eestis, harva Vooremaal ja Kõrvemaal. Karbonaatse veega **liigirikkaid madaloid (7230)** on kõigis Euroopa Liidu maades, välja arvatud Luksemburgis ja Portugalis. Madalood on lisaks kuivendamisele ohustatud võsastumisest. **Aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud (6510)** ning **siirde- ja õõtsiksood (7140)** on samuti haruldaste ja ohustatutena lisatud loodusdirektiivi I lisasse. Aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud on olulised puhveralad väärtuslike elupaikade vahel ja ümber. Sood (madal- ja siirdesood ning rabad) on lisaks elurikkuse säilitamisele olulised maakera süsinikuringe reguleerijatena ja puhta vee säilitajatena. Sajand tagasi oli Eesti soode pindala umbes üks miljon hektarit. Praegu on Eestis looduslikke soid ligikaudu 350 000 ha. Peaaegu 90% kunagistest madalsoodest on kultuuristatud või laiaulatusliku kuivenduse tõttu kadunud (Looduskaitse arengukava aastani 2020).

Vanad looduspetsad (9010*) on inim mõjutata või vähese inim mõjutuga metsad. Intensiivse metsamajandamise tõttu on vanadele looduspetsadele iseloomuliku puistuga metsad kadumisoos, levinud on need Soomes ja Rootsis. **Vanad laialehised metsad (9020*)** kui

üleminek läänetaiga ja nemoraalsete metsade vahel on Eestis haruldane elupaigatüüp, kuna neid leidub võrdlemisi väikeste laikudena piiratud aladel. Levinud Soome lõunaosas ja Rootsis boreaalse valdkonna hemiboreaalses alavaldkonnas. **Soostuvaid ja soo-lehtmetsi (9080*)** ohustab kuivendamine, samas on elupaigatüüp Eestis tüüpiline niisketel aladel levinud kooslus. Levinud Soome edelaosa saarestikus ja muudes rannikupiirkondades, Rootsis on lodumetsad kõikjal tavalised. Need looduslikud metsakooslused on elupaigaks väga paljudele ohustatud ja haruldastele liikidele, mistõttu on looduse mitmekesisuse kaitse seisukohalt oluline rangelt kaitstavate metsade võrgustiku ja selle puhveralade olemasolu (Eesti metsanduse arengukava aastani 2020).

Ülejäänud kaitseala eesmärgiks arvatud elupaigatüübid **rannikulõukad (1150*)**, **kadastikud (5130)** ja **niiskuselembesed kõrgrohustud (6430)** on samuti haruldaste ja ohustatutena lisatud loodusdirektiivi I lisasse. Lisaks on valdava osa loetletud elupaikade üks põhiline levimiskoht Lääne-Eesti ning sealne rannik või madal rannikumeri.

Apteegikaan (*Hirudo medicinalis*) ehk kirjukaan on Eesti ohustatud liikide punase raamatu nimestiku (2008) järgi ohulähedane liik ning on arvatud looduskaitseaduse alusel haruldase ja hävimisohus liigina II kaitsekategooria liikide hulka. Apteegikaan on Eestis olnud läbi aegade hajusa levikuga vähearvukas loomaliik. Enamikus Euroopa riikides klassifitseeritakse apteegikaan ohustatud või ohualtiks loomaliigiks. Eestis leidub teda peamiselt Lääne- ja Kagu-Eestis. Kirjukaan on amfiibse eluviisiga selgrootu loom, kes kasutab elupaigana nii vee- kui ka maismaakeskkonda. Ta elab ainult magedaveelistes veekogudes. Kirjukaan on stenotoopne liik, kelle eelistatud tüüpiline elupaik on sageli mudase põhjaga, rohke vee- ja kaldataimestikuga väiksemad magedaveelised seisuveekogud (väikejärved, tiigid, sooloigud, karjääriveekogud jms). Ohutegurid on elupaikade hävimine ja püük (Kirjukaani (apteegikaani) *Hirudo medicinalis* L. kaitse korraldamise tegevuskava 2011–2015).

Luha-pisitigu (*Vertigo geyeri*) on Eesti ohustatud liikide punase raamatu nimestiku (2008) järgi äärmiselt ohustatud liik ja arvatud looduskaitseaduse alusel III kaitsekategooria liikide hulka. Liik elab peamiselt lubjarikastel niisketel niitudel, sageli jõgede-järvede kaldapiirkonnas. Luha-pisitigu on Eestis viimasel ajal leitud vaid paarist kohast Läänemaal ja Saaremaal, tegemist on praegu teadaolevatel andmetel väga haruldase ja ohustatud liigiga. Kõige suurem oht pisitigudele on nende elupaikade kuivendamine ja muud veerežiimi muutvad tegevused. Ohtlik on ka kulupõletamine, väetamine ning pestitsiidide ja herbitsiidide kasutamine. (Ehlvest, A., 2002, Loodusdirektiivi II lisa maismaatigude inventeerimise tulemused 2002. aastal)

Vasakkeermene pisitigu (*Vertigo angustior*) on Eesti ohustatud liikide punase raamatu nimestiku (2008) järgi puuduliku andmestikuga liik ning on arvatud looduskaitseaduse alusel III kaitsekategooria liikide hulka. Liik elab peamiselt niisketel niitudel, sealhulgas luhaniitudel, sageli ka metsades. Vasakkeermest pisitigu võib Eestis leida hajusalt, teda on leitud Põhja- ja Lääne-Eestist, Saaremaalt ning Võrtsjärve ümbrusest. Kõige suurem oht pisitigudele on nende elupaikade kuivendamine ja muud veerežiimi muutvad tegevused. Teole on ohtlikud ka elupaikades tehtavad metsatööd, eriti ulatuslikud raied. Ohtlik on kulupõletamine, väetamine ning pestitsiidide ja herbitsiidide kasutamine. (Ehlvest, A., 2002)

Kassikakk (*Bubo bubo*) on Eesti ohustatud liikide punase raamatu nimestiku (2008) järgi ohualdis liik ning on arvatud looduskaitseaduse alusel haruldase ja hävimisohus liigina I kaitsekategooria liikide hulka. Kassikakk on mõõdukalt väheneva arvukusega Eesti suurim kakuline, kelle arvukus on võrreldes 2002. aasta andmetega langenud 120–200 paarilt 30–50

paarini. Kassikakk on suurt tähelepanu vajav liik, kuna enamik liigi Euroopa populatsioonist on väheneva arvukusega. Üks peamisi kassikakku ohustavaid tegureid on metsaraietöödest tingitud häirimine: kassikakk alustab pesitsemist juba raietööde kevadtalvisel kõrghooajal, kuid on samas väga häirimistundlik ja võib kergesti hüljata munadega pesa. Lisaks häirimisele on kassikakk tundlik saagialade kvaliteedi halvenemise suhtes. On täheldatud, et kui kassikaku elupaigast talle oluline saakobjekt kaob, kahaneb üldjuhul kassikaku pesitsusedukus või hüljatakse territoorium sootuks (Elts, J. *et al.*, 2003 ja Elts, J. *et al.*, 2019, Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus; Kassikaku kaitse tegevuskava, kinnitatud aastatel 2005; 2014; 2019). Suurem osa populatsioonist on koondunud rannikualadele ja saartele. Pesapaigana eelistab kassikakk vana ja hõredat männikut, toitumas käib põhiliselt avatud maastikul.

Merikotkas (*Haliaeetus albicilla*) on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku (2008) järgi ohulähedane liik ning on arvatud looduskaitseaduse alusel haruldase ja hävimisohus liigina I kaitsekategooria liikide hulka. Merikotkas on Eesti rannikualadel ja suurte siseveekogude ja jõgede lähedal levinud haudelind, kelle arvukus on viimastel kümnenditel taastunud, kuid ajaloolist arvukuse taset ei ole seni saavutatud. Hinnanguliselt elab Eestis praegu 290–330 paari merikotkaid, kuid liigi arvukus oli sajandeid tagasi kindlasti suurem. Merikotka populatsiooni ohutegurid on jätkuv oht keskkonnamürkidest, sealhulgas pliihaavlite kasutamine, lisanduvad ohutegurid on sobivate pesapuude nappus ja pesapaikade hävimine, pesitsusaegne häirimine, toitumisalade kvaliteedi halvenemine, hukkumine elektriliinides, teedel ja tuuleparkides ning vähesel määral lindude tahtlik tapmine (Merikotka kaitse tegevuskava 2019; Elts, J. *et al.*, 2019).

Hallhane (*Anser anser*) võib Eestis kohata peamiselt rändepeatuspaikades. Lääne-Eesti meresaalte ja rannikul on hinnatud hallhane pesitsuspopulatsiooniks 500–700 paari (Elts, J. *et al.*, 2019). Eesti ohustatud liikide punase nimestiku (2008) järgi on hallhani ohulähedases seisus olev linnuliik, kuid talle ei ole looduskaitseaduse alusel kaitsekategooriat määratud.

Hüüp (*Botaurus stellaris*) on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku (2008) järgi ohulähedane liik ning on arvatud looduskaitseaduse alusel haruldase ja hävimisohus liigina II kaitsekategooria liikide hulka. Hüüp on Eestis stabiilse või pigem suureneva arvukusega liik, kes pesitseb peamiselt roostikes. Hüübid on pesitsuspaiga suhtes küllaltki nõudlikud ja eelistavad pesitsuspaikadena suuri vabaveelaikudega roomassiive. Roostike märkimisväärne pindala suurenemine on liigile soodsalt mõjunud. Hüübi praegune arvukus on hinnanguliselt 300–400 paari. Liiki võivad ohustada liiga intensiivne roostike majandamine ja roostikes asuvate veesilmade kadumine. Hüüp on katusliigiks sellistele liikidele nagu rästas-roolind, roolookull, rooruik ja hallhani (Roostike strateegia Väinamere piirkonnas 2008–2018, Elts, J. *et al.*, 2019).

Jõgitiir (*Sterna hirundo*) ja randtiir (*Sterna paradisaea*) on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku (2008) järgi ohuvälised liigid ja on arvatud looduskaitseaduse alusel III kaitsekategooria liikide hulka. Tiirud on koloniaalsed liigid, kes pesitsevad peamiselt Lääne-Eesti laidudel ja rannikul, harvem sisemaa veekogude ääres. Tiirude arvukus on viimastel aastatel püsinud üsna muutumatuna. Praegu on jõgitiiru arvukuseks hinnatud 5000–7000 paari ja randtiiru arvukuseks 9000–11 000 paari. Tiire ohustab peamiselt häirimine. Lisaks on tiirudele suureks ohuks röövloomad (Elts, J. *et al.*, 2019; eElurikkuse andmebaas).

Kühmnokk-luik (*Cygnus olor*) pesitseb Eestis eelkõige Lääne-Eesti saarte ja Põhja-Eesti ranniku ümbruses, eelistab elupaigana taimestikurikkaid merelahtesid ja rannikujärvi, harvem lagedaid meresaari. Kühmnokk-luige pesitsuse arvukuse hinnanguks on 4000–5000 paari ja

arvukus suureneb mõõdukalt. Eesti ohustatud liikide punase nimestiku (2008) alusel on tegemist ohuvälise liigiga. Eesti on saanud üha olulisemaks talvitumiskohaks kümnokk-luigele, kelle tähtsaimad peatusalad asusid varem Lääne-Saaremaal, kuid keda võib viimastel aastatel kohata juba kõikjal vabaveelisel rannikualal. Üksikuid linde võib kohata ka sisemaal. Talvituvate kümnokk-luikede arvukus võib olla väga varieeruv. Kuna sobiv vee sügavus luikede toitumisaladel on kuni 1,5 m, siis rannikuäärsete liikidena sõltuvad luiged talve karmusest ja mere jäätumisest. 2013. aastal loendati kümnokk-luiki üle 7000 isendi. Talviseks kümnokk-luige arvukuseks Eestis hinnatakse 5000 – 15 000 isendit. Trend on stabiilne (Elts, J. *et al.*, 2019; Kesktalvise veelinnuloenduse 2013. a aruanne).

Mustsaba-vigle (*Limosa limosa*) on kergelt väheneva arvukusega linnuliik. Eestis on ta ebaühtlase levikuga harv haudelind, keda võib kohata peamiselt Lääne-Eestis ja Emajõe-Peipsi vesikonnas. Mustsaba-vigle arvukuseks on Eestis hinnatud 500–700 paari (Elts, J. *et al.*, 2019). Eesti ohustatud liikide punase nimestiku (2008) järgi on tegu ohulähedases seisus oleva liigiga, kes on arvatud looduskaitseeaduse alusel haruldase ja hävimisohus liigina II kaitsekategooria liikide hulka. Elupaigana eelistab mustsaba-vigle märgalaid ja rannikukooslusi.

Mustviires (*Chlidonias niger*) on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku (2008) järgi ohualdis liik ja on arvatud looduskaitseeaduse alusel III kaitsekategooria liikide hulka. Mustviires on tüüpiline märgalade liik ja seetõttu looduskaitsealale väga iseloomulik. Eestis pesitseb 500–1000 paari (Elts jt 2019). Enamik mustviire pesitsuskohti asub Eesti kaguosas, Narva jõel, mandri läänerannikul ja Saaremaal. Liik asustab taimestikurikkaid veekogusid ja üleujutatavaid alasid. Peamised ohutegurid on reostus, märgalade kadumine, veetaseme muutmine, veetaimestiku kõrvaldamine, häirimine, lainetus ja röövlus (Mustviire kaitse tegevuskava eelnõu).

Punajalg-tilder (*Tringa totanus*) on Eesti randadel tavaline ning sisemaal soodes ja luhtadel väiksearvuline haudelind. Punajalg-tilder on III kaitsekategooria ja Eesti ohustatud liikide punase nimestiku (2008) alusel ohuvälise liik. Viimastel andmetel pesitseb Eestis 2500–3500 punajalg-tildripaari ja arvukus väheneb mõõdukalt. Peamine ohutegur on õhus varitsevad suured röövlinnud, põhiliselt kullilised. Maapinnal ohustavad punajalg-tildrit rebane ja väikekiskjad, kelle saagiks võib ta ise, munad või noorlinnud langeda. Haritavatel heinamaadel ja niitudel võib tema pesa hävida ka inimtegevuse tagajärjel: niitmine, karjatamine vms (Elts, J. *et al.*, 2019).

Punaselg-õgija (*Lanius collurio*) on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku (2008) järgi ohuvälise liik ja on arvatud looduskaitseeaduse alusel III kaitsekategooria liikide hulka. Punaselg-õgija on kaitseala suuremate laidude kadastikele iseloomulik pesitsev linnuliik ning lindude ja poollooduslike koosluste kaitseks kehtestatav kaitsekord toetab liigi soodsat seisundit. Liik on seatud kaitse-eesmärgiks tüüpilisuse tõttu sellel alal. Eestis on punaselg-õgija üldlevinud ja arvukas haudelind, kuid tema arvukus on viimastel aastatel mõõdukas langustrendis ja on viimaste andmete kohaselt 30 000 – 40 000 paari (Elts, J. *et al.*, 2019). Maailmas on punaselg-õgija levinud peaaegu kogu Euroopas ja Aasia lääneosas, puudub Euroopas vaid Islandil ning on haruldane Briti saartel, Pürenee poolsaarel ja Skandinaavia põhjaosas. Liik talvitub Aafrika lõunaosas, vähem Indias ja Kagu-Aasias. Liigi Euroopa asurkonna suurus on BirdLife Internationali 2004. aasta hinnangul 6,3–13 miljonit paari, mis moodustab maailma asurkonnast alla viiendiku.

Sarvikpütt (*Podiceps auritus*) on Eestis ebaühtlase levikuga harv haudelind. Hinnanguliselt pesitseb teda Eestis 150–250 paari (Elts, J. *et al.*, 2019). Eesti ohustatud liikide punase

nimestiku (2008) järgi on tegu ohulähedases seisus oleva liigiga, kes on arvatud looduskaitsealuse alusel haruldase ja hävimisohus liigina II kaitsekategooria liikide hulka. Sarvikpütti võib kohata väikestel ja madalaveelistel jäänukjärvedel ja tiikidel, sügise poole ka rannikul.

Sinikael-part (*Anas platyrhynchos*) on Eestis üldlevinud tavaline pesitseja, läbirändaja ja talvitaja. Pesitseb igat tüüpi mageveekogude ääres, aga ka merelaidudel ja mererannas. Talvitub jäävabadel siseveekogudel ja merelahtedel. Mitmel pool on kujunenud julgeks linnapargilinnuks. Sinikael-part on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku (2008) alusel ohuväline liik. Viimastel andmetel pesitseb Eestis 40 000 – 60 000 sinikael-pardipaari ja arvukus püsib stabiilne. Peamised ohutegurid on röövlinnud, väikekiskjad ja inimtegevusest jahipidamine (Elts, J. *et al.*, 2019).

Sookurg (*Grus grus*) on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku (2008) järgi ohuväline liik ja on arvatud looduskaitsealuse alusel III kaitsekategooria liikide hulka. Sookurg on meil nii pesitsejana kui ka ülerändajana. Sookure arvukus oli Eestis madalseisus kuni möödunud sajandi keskpaigani, kasvama hakkas see alles viimastel aastakümnetel. Kuna Eestis pesitseb oluline osa (ligi 8%) Euroopa sookurgedest, siis on selle liigi kaitsmine meil üleeuroopalise tähtsusega. Sookure esimene ülemaaline pesitsusaegne levikukaart koostati Eestis linnuatlase töö käigus aastail 1977–1982 ning toona hinnati sookure asurkonna suuruseks 350 paari. Nüüdseks on sookurgede arvukus märkimisväärselt suurenenud ja jõudnud koguni 7000–8000 paarini (Elts, J. *et al.*, 2019). Lisaks sellele, et Eestis pesitseb märkimisväärne osa Euroopa sookurgede asurkonnas, peatub siin sügisrändel ka ligikaudu 10% Euroopa sookurgede populatsioonist. Sookure paranevat käekäiku ilmestab ka liigi sügisrändel peatuvate isendite arvukuse suurenemine. Kui näiteks 1960-ndate lõpus oli Eestis teada kümnekond piirkonda, kus peatus kokku kuni 5000 sookurget, siis 2012. aastal oli sügisrändel peatuvate sookurgede arv jõudnud juba 39 587 isendini. Sookure 2012. aasta seire aruande kohaselt on sookure pesitsuspopulatsiooni pikaajaline kiire ja pideva kasvu periood lõppenud ning liigi arvukus ja levila suhteliselt stabiliseerunud, lähiaastatel peaks sookure pesitsuspopulatsioon olema Eestis hea. Ka sügisrändel peatuvate sookurgede arvukuse suurenemine peaks lähiajal lõppema, sest pesitsuspopulatsiooni kasv on lakanud ja asurkonnaseisund stabiliseerunud. Siiski tuleb sookurgi ka edaspidi kaitsta ja seirata, et liigi seisundi võimalikku kiiret halvenemist tähelepanuta ei jäetaks (Sookure seire 2000. ja 2012. a koondaruanded; Sookure kaitse tegevuskava 2009–2013).

Soopart (*Anas acuta*) on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku (2008) järgi ohualdis liik ja on arvatud looduskaitsealuse alusel II kaitsekategooria liikide hulka. Soopart on Eestis haruldane haudelind, kes pesitseb enamasti ranna- ja lamminiitudel, aga ka soodes. Läbirändajana on soopart meil arvukas. Soopart kuulub jahiulukite hulka, kuid tema haudeasurkond on Eestis kaitse all. Liigi arvukus väheneb kiiresti ja viimaste andmete kohaselt pesitseb Eestis hinnanguliselt 10–20 soopardipaari. Kuna soopart on jahiuluk, ohustab teda enim küttimine, lisaks inimesele on soopardile ohuks röövlinnud ja väikekiskjad. Peale eeltoodu ohustab liiki pesitsuspaikade kinnikasvamine ja võsastumine (Elts, J. *et al.*, 2019; Jonsson, L., 2000, Euroopa linnud. Euroopa, Põhja-Aafrika ja Lähis-Ida lindude välimääraja; Valker, T., 2006, Väike veelinnuraamat; eElurikkuse andmebaas).

Sõtkas (*Bucephala clangula*) on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku (2008) järgi ohuväline liik. Sõtkas on kevadisel ja sügisel rändeperioodil ning suvisel sulgimisperiodil kaitseala vetele iseloomulik linnuliik ning lindude kaitseks kehtestatav kaitsekord toetab liigi soodsat seisundit. Liik on seatud kaitse-eesmärgiks tüüpilisuse tõttu sellel alal. Eestis on sõtkas

üldlevinud suureneva trendiga haudelind (sisemaal), kelle arvukuseks hinnatakse 6000 – 10000 paari (Elts, J. *et al.*, 2019). Rändel (märts–mai ja september–november) on liik arvukas. Kui jääolud võimaldavad, jääb arvukalt talvitama. Sõtkas on jahilind. Mujal pesitsevad sõtkad Põhja-Ameerikas, Skandinaavias ja Venemaal. Nad on rändlinnud ja talvituvad tavaliselt pesitsuspaikadest lõuna pool, pehmema kliimaga parasvöötmealadel. Euroopas arvatakse pesitsevat üle poole miljoni paari.

Teder (*Tetrao tetrax*) on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku (2008) järgi ohulähedane liik ja on arvatud looduskaitsealuse alusel III kaitsekategooria liikide hulka. Teder on Eestis regulaarne haudelind ja talvitaja. Tedre pesitsusaegseks arvukuseks Eestis on hinnatud 4000–5000 tuhat paari (Elts, J. *et al.*, 2019). Liik asustab mitmesuguseid elupaiku, eriti tähtsad on sood ja nende servakooslused. Alates eelmise sajandi keskpaigast on tedre arvukus vähenenud. Liigi peamine ohutegur on elupaikade pindala ja/või kvaliteedi halvenemine, eeskätt ulatuslikest maaparandustöödest tingitud soode ja soometsade hävimine ning maaparandustega kaasnev elupaikade mosaiiksuse ja servaalade pikkuse vähenemine. Oluline ohutegur on ka röövlus (peamised röövlomad on rebane, metsnugis, kährik, kanakull ja hiireviu ja pesade rüüstajana ka mets siga), kuna see põhjustab munade, poegade ja vanalindude hukkumist. Pisut vähem oluline, kuid siiski liigi arvukust mõjutav tegur on häirimine, mis on tingitud eeskätt metsamajandusest ja rekreatiivsetest tegevustest.

Tuttvart (*Aythya fuligula*) on Eestis üldlevinud vähearvukas haudelind, kelle peamine leviala on Lääne-Eesti saared, Põhja-Eesti rannik ja Emajõe jõgikond. Tuttvart pesitseb nii mererannikul, suurematel siseveekogudel kui ka väikestel järvedel, jõekoolmetel ja laugastel. Tuttvart on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku (2008) alusel ohuväline liik. Viimastel andmetel pesitseb Eestis 3000–5000 tuttvardipaari ja arvukus väheneb mõõdukalt. Peamised ohutegurid on röövlinnud ja väikekiskjad, looduslikud vaenlased on eelkõige kärplased ja kullilised (Elts, J. *et al.*, 2019).

Väikekajakas (*Larus minutus*) on meil ebaühtlase levikuga väiksearvuline haudelind. Eestis levinud peamiselt Ida-Eestis, Saaremaal ja Väinamere ääres. Pesitseb nii madalatel taimestikurohketel järvedel, luhtadel kui ka madalatel rannikumärgaladel. Talvitab avamerel, meil võib kohata ka läbirändavaid väikekajakaid. Väiksearvuline kogu Euroopas. Väikekajakas on II kaitsekategooria ja Eesti ohustatud liikide punase nimestiku (2008) alusel ohualdis liik. Viimastel andmetel pesitseb Eestis 400–800 väikekajakapaari ja arvukus väheneb mõõdukalt. Peamised ohutegurid on röövlomad ja -linnud (Elts, J. *et al.*, 2019).

Väike-kirjurähn (*Dendrocopus minor*) ja **musträhn (*Dendrocopus martius*)** on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku (2008) järgi ohuvälised liigid ja on arvatud looduskaitsealuse alusel III kaitsekategooria liikide hulka. Väike-kirjurähn elutseb põhiliselt vanades leht- ja segametsades. Musträhni võib kohata nii puhtais männikuis kui ka lehtmetsades, kõige rohkem leidub musträhni vanades suuretüvelistes segametsades. Enamasti metsamajandusest põhjustatud metsade kadumise ja fragmenteerumise tõttu on putuktoiduliste rähnide arvukus viimase poolesaja aasta jooksul vähenenud peaaegu kogu Euroopas. Viimastel andmetel pesitseb Eestis väike-kirjurähne 3500–5000 paari ja nende arvukus väheneb, musträhne pesitseb 5000–7000 paari ja arvukus on stabiilne (Elts, J. *et al.*, 2019). Rähnide peamine ohutegur Eestis on vanade leht- ja segametsade raie. 2008. aastal tehtud rähnide seire tulemuste põhjal ja nende võrdlemisel 2007. aasta seirega selgus, et kaitsealustes metsades on kõigi rähniliikide asustustihedus suurem kui majandusmetsas.

Väikekoskel (*Mergus albellus*), **rohukoskel** (*Mergus serrator*) ja **jääkoskel** (*Mergus merganser*) on Eestis talvituvad ja läbirändavad kolm kosklaliiki, kellest rohukoskel ja jääkoskel pesitsevad Lääne-Eesti saartel ja Eesti põhjarannikul. Väikekoskel on II kaitsekategooria ja Eesti ohustatud liikide punase nimestiku (2008) alusel mittehinnatav liik ning rohukoskel ja jääkoskel ohuvälised liigid. Rohukosklal on pesitsuse arvukuse hinnanguks 300–500 paari ja jääkosklal 2000–3000 paari ning nende arvukus on vastavalt stabiilne või mõõdukalt vähenev. Arvukaim talvitaja on jääkoskel, kes talvitub kõikjal Eesti jäävabal rannikul. Tähtsaimad talvitumisalad asuvad Saaremaal, Pärnu lahe rannikul ning Kihnu saare ümbruses ja Lahemaa rannikul. Jääkoskla talviseks arvukuseks Eestis hinnatakse 5000 – 22 000 isendit. Arvukuselt teine talvitaja on rohukoskel. Üheks oluliseks liigi talvitumisalaks on kujunenud Lääne-Eesti ja saarte jäävabad rannikualad, kus võib talvituda mõnel aastal kuni 95% rohukoskla Eestis talvituvast populatsioonist. Talvituva rohukoskla arvukuses võib märgata tsüklilisust. Talvine rohukoskla arvukuse hinnang on 500–2500 isendit. Kolmas kosklaliik, väikekoskel on Eestis regulaarne ning viimastel aastatel üha arvukam talvitaja, kelle talvitumisalad asuvad suuremas osas Lääne-Saaremaa, Hiiumaa ja Lahemaa rannikul. 2013. aasta talvel kohati enim väikekosklaid Lääne-Saaremaal, Põhja-Vormsil ja Lahemaal. Talviseks hinnanguks on 1000–3000 isendit. Trend on suurenev (Elts, J. *et al.*, 2019; Kesktalvise veelinnuloenduse 2013. a aruanne).

Väikeluik (*Cygnus columbianus*) on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku (2008) järgi mittehinnatav liik ja on arvatud looduskaitseeaduse alusel II kaitsekategooria liikide hulka. Väikeluik on Eestist läbirändav luigeliik. Eesti on teadaolevalt tähtsaim väikeluige rändeagne peatusala Ida-Atlandi rändeteel, kuhu koondub valdav osa sellest kahaneva arvukusega liigi asurkonnast. Eestist läbirändavate väikeluikede arvu võib hinnata 15 000 isendile. Suurte muutustega maakasutuses ja häirimise olulise suurenemisega rannavetes on ohtu seatud paljud luikede traditsioonilised peatuspaigad Eestis, mille tagajärjeks võib olla lindude füsioloogilise seisundi üldine halvenemine ja asurkondade taastootmisvõime vähenemine (Luikede seire 2010. a koondaruanne; väikeluige kaitse tegevuskava 2018).

Vööt-põõsalind (*Sylvia nisoria*) on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku (2008) järgi ohuväline liik ja on arvatud looduskaitseeaduse alusel III kaitsekategooria liikide hulka. Vööt-põõsalind on kaitseala suurematele laidudele iseloomulik pesitsev linnuliik ning lindude ja poollooduslike koosluste kaitseks kehtestatav kaitsekord toetab liigi soodsat seisundit. Liik on seatud kaitse-eesmärgiks tüüpilisuse tõttu sellel alal. Vööt-põõsalind on kogu Eestis, kuid sagedamini Lääne-Eestis ja saartel pesitsev haudelind, kelle arvukus väheneb tugevalt, arvukust on hinnatud 2000–4000 paarile (Elts, J. *et al.*, 2019). Maailmas pesitseb vööt-põõsalind Kesk-Euroopast kuni Kesk-Aasia mäestikeni ning talvitub Kirde- ja Ida-Aafrikas.

Lisaks juba ülal loetletud liikidele on kaitseala kaitse-eesmärkideks arvatud III kaitsekategooriasse kuuluvad linnuliigid **roo-loorkull** (*Circus aeruginosus*), **rukkirääk** (*Crex crex*), **täpikhuik** (*Porzana porzana*), **hänilane** (*Motacilla flava*), **suurkoovitaja** (*Numenius arquata*), **hallpõsk-pütt** (*Podiceps grisegena*), **tuttpütt** (*Podiceps cristatus*), **kiivitaja** (*Vanellus vanellus*), **lauk** (*Fulica atra*), **luitsnökk-part** (*Anas clypeata*), **piilpart** (*Anas crecca*), **rääkspart** (*Anas strepera*), **viupart** (*Anas penelope*), **rägapart** (*Anas querquedula*), **punapea-vart** (*Aythya ferina*), **rabahani** (*Anser fabalis*), **naerukajakas** (*Larus ridibundus*) ja **rooruik** (*Rallus aquaticus*), kes on tüüpilised märgalade- ja rannikuliigid ning seetõttu Mullutu-Loode looduskaitsealale väga iseloomulikud. Nende linnuliikide soodne seisund on tagatud kaitsealal paikneva roostiku ning rannikuäärsete niitude ja veeala kaitse kaudu.

Tiigilendlane (*Myotis dasycneme*) on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku (2008) järgi ohulähedane liik ning on arvatud looduskaitseaduse alusel haruldase ja hävimisohus liigina II kaitsekategooria liikide hulka. Tiigilendlase elupaigad on kaldaalad, järved ja jõed. Ohutegurid on häirimine, õõnsate puude vähenemine, ehitustegevus ja kaevandamine. (Nahkhiirlaste kaitse tegevuskava).

Nurmlauk (*Allium vineale*) on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku (2008) järgi ohualdis liik ning on arvatud looduskaitseaduse alusel haruldase ja hävimisohus liigina II kaitsekategooria liikide hulka. Vastavalt Eesti taimede kukeaabitsale (2004) on nurmlauk levinud peamiselt Lääne-Eesti saartel (Eesti taimede levikuatlas). Nurmlaugu elupaikadeks on niidud. Ohutegurid on niitude, karjamaade jms avamaade võsastumine niitmise või/ja karjatamise katkemisel, samuti ehitustegevus (eElurikkuse andmebaas).

Varjuluste (*Bromus benekenii*) on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku (2008) järgi ohulähedane liik ning on arvatud looduskaitseaduse alusel haruldase ja hävimisohus liigina II kaitsekategooria liikide hulka. Vastavalt Eesti taimede kukeaabitsale (2004) on varjuluste haruldane taim, mida leidub varjukates leht- ja segametsades peamiselt Saaremaal ja Põhja-Eestis. Ohutegurid on metsamajanduslik tegevus ja tallamine (eElurikkuse andmebaas).

Kaunis kuldking (*Cypripedium calceolus*) on Eesti ja Euroopa kõige suuremate õitega orhideeliik ja ühtlasi Eesti üks suurimaõielisi taimi. Kaunis kuldking on levinud hajusalt üle Eesti. Vähem kohtab seda Lõuna-Eestis ja Ida-Virumaal. Kaunis kuldking kuulub II kaitsekategooriasse ja on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku (2008) alusel ohulähedane liik. Kuldking on Eestis põhiliselt metsataim, kuid kasvab ka niitudel, puisniitudel ja kadastikes. Metsataimena ohustab kaunist kuldkinga enim metsaraie, eelkõige sellised raieviisid, millega rikutakse mullapinda. Niitudel kasvavaid taimi ohustab enim võsastumine. Viimasel ajal on täheldatud kauni kuldkinga arvukuse vähenemist. Näiteks ei leitud 2007. aastal tehtud üleriigilise kauni kuldkinga inventuuri käigus kauni kuldkinga isendeid ligikaudu veerandis varem registreeritud leiukohtades (Kull, T., Tuulik, T., 2002; Kauni kuldkinga kaitse tegevuskava 2015).

Arukäpp (*Orchis morio*), harilik muguljuur (*Herminium monorchis*), kärbesõis (*Ophrys insectifera*) ja tõmmu käpp (*Orchis ustulata*) on käpalised, millest enamik on Eestis levinud põhiliselt läänesaartel ja Lääne-Eesti mandriosas. Harilik muguljuur ja kärbesõis on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku (2008) järgi ohulähedased liigid ning arukäpp ja tõmmu käpp on ohustatud liigid, kõik on arvatud looduskaitseaduse alusel haruldase ja hävimisohus liigina II kaitsekategooria liikide hulka. Vähemal või suuremal määral on Eesti nende käpaliste jaoks leviku põhja- või kirdepiiriks ning näiteks Soomes on need taimed juba üsna haruldased. Arukäpp, kärbesõis ja tõmmu käpp on pigem seotud puisniitude, looniitude ja hõredamate loometsadega ning kärbesõis ka madalsoodega, seevastu harilikku muguljuurt võib kohata lagedamatel aladel, milleks on soo- ja rannaniidud, madalsood ja kadastikud. Samas ühendab neid liike ühine suurim ohutegur, milleks on elupaikade kinnikasvamine võsastumise tõttu. Arukäpa, kärbesõie, tõmmu käpa ja hariliku muguljuure kasvukohtades on peamine võsastumise põhjus niitude hooldamise katkemine. Lisaks võsastumisele ohustab kärbesõit ja harilikku muguljuurt soode kuivendamine ning muutused madalsoode veerežiimis (Kull, T., Tuulik, T., 2002, Kodumaa käpalised).

Must seahernes (*Lathyrus niger*) on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku (2008) järgi ohualdis liik ning on arvatud looduskaitseaduse alusel haruldase ja hävimisohus liigina II kaitsekategooria liikide hulka. Vastavalt Eesti taimede kukeaabitsale (2004) on must

seahernes levinud Saaremaal leht- ja segametsades ning niiduservel. Ohutegurid on metsahooldustööd, lageraied ja ehitustegevus (eElurikkuse andmebaas).

Karvane lippihernes (*Oxytropis pilosa*) on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku (2008) järgi ohualdis liik ning on arvatud looduskaitseaduse alusel haruldase ja hävimisohus liigina II kaitsekategooria liikide hulka. Vastavalt Eesti taimede kukeaabitsale (2004) on karvane lippihernes levinud peamiselt Lääne-Eesti kuivadel niitudel ja nõlvadel. Ohutegurid on jäätmete ladestamine, niitude, karjamaade jms avamaade võsastumine niitmise ja/või karjatamise katkemisel, tallamine, kaevandamine (sh liiva ja savi kaevandamine, kivimurrud) ning ehitustegevus. (eElurikkuse andmebaas)

Leht-kobartorik (*Grifola frondosa*) on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku (2008) järgi äärmiselt ohustatud liik ning on arvatud looduskaitseaduse alusel haruldase ja hävimisohus liigina I kaitsekategooria liikide hulka. Vastavalt leht-kobartoriku (*Grifola frondosa*) kaitse tegevuskavale on leht-kobartoriku elupaigaks tammikud, puisniidud, pargid ja taluõued. Viljakehad kasvavad vanade tammede, mõnikord ka tammekändude juurtel (näiliselt maapinnal). Leht-kobartoriku peamised ohutegurid on tammede raie ja tammekändude väljajuurimine ning teede- ja tehnovõrkude rajamine, samuti liigi vähene tuntus ja levikuandmestik (Leht-kobartoriku kaitse tegevuskava 2017).

Roosakas puunääts (*Pachykytospora tuberculosa*), endise nimega roosakas tammenääts, on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku (2008) järgi äärmiselt ohustatud liik ning on arvatud looduskaitseaduse alusel haruldase ja hävimisohus liigina I kaitsekategooria liikide hulka. Vastavalt roosaka puunäätsi (*Haploporus tuberculosus* (Pers.) Niemelä & Y.C.Dai) kaitse tegevuskavale (2018) esineb liik vanadel tammedel, peamiselt tamme kuivanud oksaharudel. Eestist on teada vaid üks roosaka puunäätsi leiukoht: Saaremaal Lääne-Saare vallas. Liigi peamine ohutegur on seenele vajaliku substraadi (tammetüvede, eeskätt surnud puude ja lamapuidu) hävimine, samuti roosaka puunäätsi vähene tuntus ja ebapiisavad andmed liigi ökoloogiast ja levikust.

Loodusdirektiivi rakendamine

Loodusdirektiivi ülesanne on kaitsta ohustatud loomaliike ja nende elupaigatüüpe ning aidata kaasa looduse mitmekesisuse säilimisele ja taastamisele. Direktiivi artikli 6 lõike 1 kohaselt tuleb liikmesriikidel kehtestada direktiivi lisades nimetatud elupaigatüüpide ning liikide ja nende elupaikade kaitseks vajalikud kaitsemeetmed, mis vastavad nende elupaigatüüpide ja liikide ökoloogilistele nõudlustele. Mullutu-Loode looduskaitseala kuulub Mullutu-Loode loodusala koosseisus (Mullutu-Loode loodusala, EE0040443) üle-euroopalisse kaitsealade võrgustikku Natura 2000. Loodusala eesmärk on loodusdirektiivi I lisas nimetatud elupaigatüüpide ja II lisas nimetatud liikide elupaikade kaitse.

Linnudirektiivi rakendamine

Linnudirektiivi eesmärk on kaitsta kõiki linde tapmise ja püüdmise eest, tagada jätkusuutlik lindude küttimine ja piirata nendega (samuti nende kehaosade ja neist valmistatud esemetega) kaubitsemist. Direktiiv teeb kohustuslikuks moodustada üle-euroopaliselt ohustatud liikide ja rändliikide elupaikade kaitseks spetsiaalsed linnualad. Linnudirektiivi artikkel 4 lõike 2 kohaselt on liikmesriikidel kohustus rakendada erimeetmeid direktiivi lisades nimetatud regulaarselt leiduvate rändlinnuliikide, eelkõige nende liikide pesitsus-, sulgimis- ja talvitusaalade ning rändepeatuspaikade kaitseks, mis tagaks nende liikide säilimise ja paljunemise nende levikualal.

Lisaks eespool nimetatud loodusväärtustele on Mullutu-Loode looduskaitseala kaitse all hoidmine oluline teistegi haruldaste ja ohustatud taime- ja loomaliikide kaitseks. Samas pole nende kõikide eraldi kaitse-eesmärgina nimetamine vajalik, kuna eesmärgiks seatavate katusliikide, nende elupaikade ja koosluste kaitseks kehtestatav kaitsekord tagab ka nende kaitse. See tähendab, et kaitsekorra väljatöötamisel on lähtutud kaitse-eesmärgina loetletud liikide ja koosluste ökoloogilistest nõudlustest. Seeläbi tagatakse kaitse kõikidele liikidele, kelle elupaigaks on kaitse-eesmärgiks olev kooslus, või ka neile liikidele, kelle elupaigaeelistused sarnanevad eesmärgina loetletud katusliikide omadega. Kaitseala kaitse-eesmärgiks on seatud need kooslused ja kaitsealused liigid, kelle kaitse jaoks on tegemist esindusliku ja soodsa seisundi säilitamiseks olulise alaga. Kaitse-eesmärgiks on seatud ka need liigid, kelle kaitse sellel alal on loodus- või linnudirektiivist tulenev rahvusvaheline kohustus või kelle soodsa seisundi säilimiseks pikaajaliselt (säilimiseks pikas perspektiivis) ei piisa ainult isendikaitsest. Teisi kaitsealuseid liike ei ole kaitsekorra määramisel aluseks võetud, kuid nende puhul on arvestatud, et eesmärgiks seatavate katusliikide ja koosluste alusel kehtestatav kaitsekord tagab ka nende kaitse. Kaitse-eeskirjas sätestatud kaalutusõiguse teostamisel saavutatakse nende liikide puhul kaitse-eesmärk (looduskaitseeaduse § 14 lõige 2) looduskaitseeaduse §-s 55 sätestatud isendikaitse kaudu. Teiste sõnadega tuleb nende liikide puhul kaitseala valitseja nõusolekul lubatud tegevusteks ja kaitseala valitseja nõusolekuta keelatud tegevusteks nõusolekut andes arvestada, et kavandatud tegevus ei oleks vastuolus looduskaitseeaduse §-s 55 sätestatud isendikaitse põhimõtetega. Isendikaitse väldib konkreetsete isendite surmamist, kahjustamist ja hävitamist, kuid ei taga nende liikide elupaikade säilimist sellises mahus, et oleks tagatud nende liikide püsiv pikaajaline säilimine nende levikualal.

Teadaolevatest II ja III kategooria kaitsealustest liikidest, keda ei ole seatud kaitseala kaitse-eesmärgiks, kasvavad alal jumalakäpp (*Orchis mascula*), lamav ristik (*Trifolium campestre*), Gmelini kilbirohi (*Alyssum montanum subsp. gmelinii*), ainulehine soovalk (*Malaxis monophyllos*), vaheline näkirohi (*Najas marina subsp. intermedia*), valge tolmpa (*Cephalanthera longifolia*), soohilakas (*Liparis loeselii*), saaremaa robirohi (*Rhinanthus rumelicus subsp. osiliensis*), suurelehine porella (*Porella platyphylla*), jäik keerdsammal (*Tortella rigens*), läikiv kurdsirbik (*Hamatocaulis vernicosus*), lääne-möödrohi (*Cladium mariscus*), kahkjaspunane sõrmkäpp (*Dactylorhiza incarnata*), kuradi-sõrmkäpp (*Dactylorhiza maculata*), suur käopõll (*Listera ovata*), mets-õunapuu (*Malus sylvestris*), harilik porss (*Myrica gale*), hall käpp (*Orchis militaris*), niidu-asparhernes (*Tetragonolobus maritimus*), alpi ristik (*Trifolium alpestre*), püstine hiirehernes (*Vicia cassubica*), mets-vareskold (*Diphysastrum complanatum*), tumepunane neuuvaip (*Epipactis atrorubens*), harilik ungrukold (*Huperzia selago*), tui-tähtpea (*Scabiosa columbaria*), laialehine neuuvaip (*Epipactis helleborine*), soo-neiuvaip (*Epipactis palustris*), harilik käoraamat (*Gymnadenia conopsea*), kahelehine käokeel (*Platanthera bifolia*), aas-karukell (*Pulsatilla pratensis*), vööthuul-sõrmkäpp (*Dactylorhiza fuchsii*), mets-pirnipuu (*Pyrus pyraster*), pruunikas pesajuur (*Neottia nidus-avis*), rohekas käokeel (*Platanthera chlorantha*), longus rippammal (*Antitrichia curtipendula*), balti sõrmkäpp (*Dactylorhiza baltica*), ruske nuisamblik (*Sclerophora coniophaea*) ja lumi-nuisamblik (*Sclerophora nivea*).

Teadaolevatest II ja III kategooria kaitsealustest loomaliikidest, keda ei ole seatud kaitseala kaitse-eesmärgiks, on alal laululuik (*Cygnus cygnus*), naaskelnokk (*Recurvirostra avosetta*), põhja-nahkhiir (*Eptesicus nilssonii*), pargi-nahkhiir (*Pipistrellus nathusii*), tõmmu- või habelendlane (*Myotis brandtii/mystacinus*), punajalg-pistrik (*Falco vespertinus*), väänkael (*Jynx torquilla*), nõmmelõoke (*Lullula arborea*), liivatüll (*Charadrius hiaticula*), heletilder

(*Tringa nebularia*), väike-kärbsenäpp (*Ficedula parva*), kodukakk (*Strix aluco*), lõopistrik (*Falco subbuteo*) ja herilaseviu (*Pernis apivorus*).

2.2. Kaitse alla võtmise otstarbekus

Linnulaht on olnud kaitse all alates 1937. aastast, Loode tammik on olnud kaitse all alates 1959. aastast, Loodenina (6 km) rand on olnud kaitse all alates 1965. aastast ning Mullutu-Loode hoiuala on olnud kaitse all alates 2007. aastast. Loode, Mullutu ja Nasva merikotka püsielupaigad on kaitse all 2010. aastast.

Määrusega liidetakse olemasolevad kaitstavad alad ja osaliselt Eesti Keskkonnaühenduste Koja koostatud variala nimekirja kuuluv Unimäe variala. Muudatuse on tinginud vajadus viia alade kaitsekord vastavusse kehtivate õigusaktidega ning selguse huvides on otstarbekas liita sarnast kaitsekorda nõudvad kõrvuti asetsevad alad üheks kaitstavaks alaks. Samuti pole hoiuala kaitseriim loodusväärtuste kaitseks sageli piisav, näiteks ei võimalda see reguleerida olemasolevate maaparandussüsteemide hoiutöid, jahipidamist, kalapüüki, kaitstaval alal viibimist ega rahvaürituse korraldamist.

Ala kaitse all hoidmine on oluline eeskätt rahvusvahelise tähtsusega veelindude rändepeatus- ja pesitsuspaigana ning loodusdirektiivi elupaigatüüpide kaitse eesmärgil. Keskkonnastrateegia 2030 eesmärk on bioloogilise mitmekesisuse vallas liikide elujõuliste populatsioonide säilitamiseks vajalike elupaikade ja koosluste olemasolu tagamine.

Mullutu-Loode looduskaitseala on rahvusvahelise tähtsusega veelindude rändepeatus- ja pesitsuspaik, mistõttu kaitseala olulisus ja kaitse vajadus seisneb suures osas selle linnurikkuses. Vastavalt Euroopa Liidu tähtsusega linnualade kriteeriumitele koguneb Mullutu-Loode looduskaitsealale regionaalse ehk üleeuroopalise tähtsusega rändekogumeid (kategooriad C2 (Euroopa Liidu tasandil ohustatud liikide kogumid) ja C3 (Euroopa tasandil mitteohustatud rändlindude kogumid)) regulaarselt vähemalt 1% populatsioonist. Kriteerium vastab näiteks järgmistele liikidele: hallhani, viupart, rääkspart, sõtkas ja sookurg. Ala vastab kategooriale C4, mille kriteeriumiks on vähemalt 20 000 rändse veelinnu või vähemalt 10 000 rändse merelinnu regulaarne kogunemine alale. Lisaks vastab kaitseala kategooriale C6, mis tähendab, et ala kuulub viie olulisima ala hulka Eestis, mis on moodustatud Euroopa Liidus ohustatud liigi või alamliigi kaitseks. Kriteerium vastab näiteks järgmistele liikidele: sarvikpütt, hüüp ja roo-loorkull.

Veelindude rändeloendused toimusid 2012. aastal (Eesti Ornitoloogiaühing (EOÜ) 2012). Kahjuks oli 2012. aasta sügisene partide peamine läbirändeage väga kõrge veeseisuga, mistõttu oli luhtadel üleujutus, linnukogumid olid hajutatud ebatavalistesse paikadesse, kus vesi oli madalam, ja loendajad ei pääsenud paljudesse loenduspunktidesse ligi. Ilmselt sellepärast ei täitnud linnuala tervikuna sel aastal olulist 20 000 veelinnu kriteeriumi (kategooria C4 (koondumiskohad – suured kogumid), mille kriteeriumiks on vähemalt 20 000 rändse veelinnu või vähemalt 10 000 paari rändse merelinnu regulaarne kogunemine alale). Suurimaid rändekogumeid moodustasid sookurg (2890 lindu Paadla lahe äärses üleujutatud luhas sügiserändepeatusel ööbimas), kormoran (2100 isendit kevadel) ja eri haneliigid (kokku umbes 1600 isendit).

Kaitseala eesmärkideks lisatavad loodusdirektiivi elupaigatüübid on alal määratud 2010. aastal OÜ Consultare tehtud inventuuride käigus. Aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niitude

esinduslikkuse hinnangud varieeruvad vahemikus B–C (väärtuslik kuni küllaltki väärtuslik), niitusid on alal umbes 70 ha. Siirde- ja õõtsiksoode esinduslikkus on B (väärtuslik), elupaigatüüpi on alal umbes 34 ha. Puiskarjamaade esinduslikkus on A–C (üliväärtuslik kuni küllaltki väärtuslik), elupaigatüüpi on alal umbes 25 ha. Rannikulõukaid on alal umbes 1090 ha esinduslikkusega B–C (väärtuslik kuni küllaltki väärtuslik), rannaniitusid umbes 85 ha esinduslikkusega A–C (üliväärtuslik kuni küllaltki väärtuslik), kadastikke umbes 30 ha esinduslikkusega B–C (väärtuslik kuni küllaltki väärtuslik), kuivasid niitusid lubjarikkal mullal umbes 6 ha esinduslikkusega B–C (väärtuslik kuni küllaltki väärtuslik), liigirikkaid niitusid lubjavaesel mullal umbes 2 ha esinduslikkusega A–C (üliväärtuslik kuni küllaltki väärtuslik), loodusid (alvareid) umbes 170 ha esinduslikkusega B–C (väärtuslik kuni küllaltki väärtuslik), sinihelmikakooslusi umbes 390 ha esinduslikkusega B–C (väärtuslik kuni küllaltki väärtuslik), niiskuslembeseid kõrgrohustuid umbes 5 ha esinduslikkusega D (väheväärtuslik), puisniitusid umbes 50 ha esinduslikkusega B–C (väärtuslik kuni küllaltki väärtuslik), lubjarikkaid madalsoid lääne-mõökrohuga umbes 350 ha esinduslikkusega B–C (väärtuslik kuni küllaltki väärtuslik), liigirikkaid madalsoid umbes 2150 ha esinduslikkusega B–C (väärtuslik kuni küllaltki väärtuslik), vanu loodusemetsi umbes 45 ha esinduslikkusega A–B (üliväärtuslik kuni väärtuslik), vanu laialehiseid metsi umbes 40 ha esinduslikkusega A–C (üliväärtuslik kuni küllaltki väärtuslik) ning soostuvaid ja soo-lehtmetsi umbes 15 ha esinduslikkusega A–C (üliväärtuslik kuni küllaltki väärtuslik).

Apteegikaani on Ärgessoo sihtkaitsevööndis. Apteegikaan elab ainult magedaveelistes veekogudes. Ta on stenotoopne liik, kelle eelistatud tüüpiline elupaik on sageli mudase põhjaga, rohke vee- ja kaldataimestikuga väiksemad magedaveelised seisuveekogud (väikejärved, tiigid, sooloigud, karjääriveekogud jms), mida leidub nimetatud vööndites. Keskkonnaregistris on teada 18 apteegikaani leiukohta, neist üks asub Mullutu-Loode looduskaitsealal.

Vasakkeermest pisitigu ja luha-pisitigu leidub kaitsealal Linnulahe ääres. Mõlemat leiti ka 2010. aasta uuringute käigus. Luha-pisiteo puhul on tegemist liigiga, kes on kogu levila ulatuses väga lokaalne ja vähearvukas.

Tiigilendlast on riikliku nahkhiirte seire nende aruannete järgi, kus on algandmetabelid esitatud, Loode punkt-joonloenduse rajal olnud pidevalt alates 2008. aastast, kusjuures viimastel aastatel on liigi arvukus Loode raja piirkonnas ilmselt suurenenud. Nii loendati 2013. aasta joonloendusel Loode rajal 67% kõigist Eesti kaheksa seireraja tiigilendlastest (Leivits, M., 2013, Nahkhiired, 2013. a aruanne).

Kaunist kuldkinga on kaitsealal seitsmes leiukohas kokku umbes 20 ha-l umbes 5000 isendiga. Nurmlauku on kaitsealal kahes leiukohas kokku umbes 10 ha-l. 2010. aastal oli kaitsealal umbes 38 ha-l 300 varjuluste ja 200 musta seaherne isendit, umbes 2 ha-l 155 hariliku muguljuure isendit. Kärbesõit oli kaitsealal 2010. aastal 215 isendit (umbes 14 ha-l), arukäppa 617 isendit (umbes 8 ha-l) ja karvast lipphest 170 isendit. Tõmmut käppa oli 2011. aastal alal 120 isendit. Eriti esinduslik on alal arukäpa populatsioon, kuna liik kasvab vaid Saaremaal ja Muhumaal.

Leht-kobartorikut on Eestis 11 kasvukohas, neist üks asub Mullutu-Loode looduskaitsealal, roosakat puunäätsi on Eestis ainult ühes leiukohas ja selleks on Mullutu-Loode looduskaitseala. Tegemist on väga haruldaste I kaitsekategooria seeneliikidega, mis lisatakse kaitse-eesmärkide hulka.

Looduskaitsealal on I kaitsekategooria ja linnudirektiivi I lissasse kuuluv linnuliik kassikakk, kelle jaoks on ala väga oluline elupaik. Andmed leiukohast pärinevad 2005. aastast. 2015. aasta seisuga oli territoorium asustamata (samuti oli territoorium asustamata 2010.–2014. aastal). Seire toimub alal igal aastal. Vastavalt kassikaku kaitse tegevuskavale on kassikaku soodsa seisundi tagamise esmane tingimus võimalikult paljude kassikaku elupaikade säilitamine eri tüüpi kaitsealade või püsielupaikadena. Seejuures tuleb liigi soodsa seisundi saavutamiseks kaitsealade või püsielupaikadena säilitada ka liigi poolt asustamata elupaigad, kus on säilinud liigi elupaiganõudlusele vastavad tingimused. Kuna tegemist on kassikakule sobiva elupaigaga, siis on kaitseala väga oluline kassikaku kaitse seisukohast.

Mullutu-Loode looduskaitseala on väga sobilik I kaitsekategooria liigile merikotkale. Asustatud on 2017-2019. aasta seisuga neli pesa.

Looduskaitsealal on III kaitsekategooria ja linnudirektiivi I lissasse kuuluv linnuliik mustviires. Mustviires on tüüpiline märgalade liik ja seetõttu Mullutu-Loode looduskaitsealale väga iseloomulik. Liik asustab taimestikurikkaid veekogusid ja üleujutatavaid alasid. Kaitsealal pesitseb mustviires peamiselt Mullutu lahel, Vägara lahel ja Linnulahel. 2008. aastal pesitses alal 29 paari.

Punajalg-tildrit leidis alal 2010. aasta inventuuri järgi 26 paari. Punajalg-tilder on tüüpiline märgalade- ja rannikuliik ning seetõttu Mullutu-Loode looduskaitsealale väga iseloomulik.

Hüüp pesitseb ainult suurtes roostikes, pesaks on kuivanud rookõrte kuhil. Hüüpe pesitses alal 2008. aastal 16 paari ja 2010. aastal 11 paari (Suurlahe-, Mullutu lahe ja Paadla lahe äärses roostikes). Hüüp on Mullutu-Loode looduskaitsealale väga tüüpiline liik.

Mustsaba-vigle pesitseb ülimärgadel, niiskete niitude, nõmmsode ja karjamaadega avamaistul. Mustsaba-viglesid pesitses alal 2010. aastal kaheksa paari (Mullutu lahest läänes).

Sarvikpütt pesitseb taimerohketel madalatel järvedel ja vesistel soodel. 2008. aastal pesitses alal kaks paari.

Soopart pesitseb lauskmaajärvede ääres ja rannaniitudel. 2012. aastal registreeriti rändel kolm isendit.

Väikekajakad eelistavad elupaikadena madalaid ja taimestikurikkaid järvi ning madalaid ja roostunud merelahtesid. Läbirände ajal kohtab väikekajakaid peamiselt rannikul ja meresaartel kolooniatena toitumas. Väikekajakad ehitavad pesa mättale või mätaste vahele. 2008. aastal pesitses alal 22 paari väikekajakaid (Linnulahel, Suurlahel ja Mullutu lahel).

Väikekoskel on alal rändel ja Eestis ei pesitse, ta saabub siia sügisel talvituma ning lahkub kevadel või suve hakul põhja poole pesitsusaladele. 2012. aastal registreeriti rändel 12 isendit.

Väikeluik on Eestis vaid läbirändel, üksikud talvituvad. Linnud saabuvad märtsi lõpul või aprilli algul, lahkuvad pesitsusaladele mai esimeses pooles. Sügisene rändepeatus jääb oktoobrisse-novembrisse. Rände ajal võib väikeluike kohata rannikul, järvedel ja üleujutatud poldritel.

Mullutu piirkonna lahed on suuremas osas väga madalad ja sobilikud rändel peatuvatele lindudele. Väikese veesügavuse tõttu on lahed eelistatud toitumispaik ujupartidele, sealhulgas

arvukaile rändekogumeile. Rändel peatuvad piirkonnas hallhani, rabahani, viupart, rääkspart, piilpart, sinikael-part, luitsnokk-part, punapea-vart, tuttvart, sõtkas, rohukoskel, jääkoskel, tuttpütt, lauk ja sookurg.

Maismaa-osa elupaikadest on suurimaks väärtuseks lahtesid ümbritsevad madalsood ja Loodenina ranna rannaniidud, kus pesitsevad paljud kaitsealused linnuliigid. Loopealsete ja kadastike tunnusliigid on vööt-põõsalind ja punaselg-õgija. Soisematel aladel ja märjematel niitudel pesitsevad veel rääkspart, luitsnokk-part, tuttvart, rägapart, piilpart, kiivitaja, punajalg-tilder, suurkoovitaja, hänilane, rukkirääk, sookurg, naerukajakas, jõgitiir, randtiir, mustviires ja teder.

Üks levinuimaid kooslusi piirkonnas on roostik. Roostikuliikidest on levinuim kühmnokk-luik. Looduskaitsealalt kõige olulisemad roostikes pesitsevad linnuliigid on hüüp ja roo-loorkull. Pesitsejatena on tavalised hallhani, tuttpütt, sinikael-part, rääkspart, lauk, hallpõsk-pütt, punapea-vart, rooruik ja täpikhuik.

Metsatukkades ja metsades pesitsevad musträhn ja väike-kirjurähn. Nende liikide peamine elukoht on Loode tammik.

Lisaks eespool nimetatud loodusväärtustele on Mullutu-Loode looduskaitseala kaitse all hoidmine oluline teistegi haruldaste ja ohustatud taime-, seene- ja loomaliikide kaitseks. Samas pole nende kaitse-eesmärgiks seadmine vajalik, kuna eesmärgiks seatavate katusliikide ja -elupaikade kaitseks kehtestatav kaitsekord tagab ka nende kaitse. Seda nii kaitsealal juba leiduvate kui ka võimalike uute elustikku lisanduvate liikide puhul.

Mullutu-Loode looduskaitseala kaitse all hoidmine on põhjendatud ka asjaoluga, et tegemist on suures osas ühtlasi Mullutu-Loode loodus- ja linnuala koosseisus Natura 2000 võrgustikku kuuluva alaga.

2.3. Kaitstava loodusobjekti tüübi valik

Kuna kaitsealal on peamiseks kaitse-eesmärgiks looduslike ja poollooduslike elupaikade ning liikide kaitse, rakendatakse kaitstava loodusobjekti tüübina looduskaitseala. Hoiuala kaitsekord ei võimalda mitme eri rangusega vööndi moodustamist ja vajaliku piirangu rakendamist (nt liikumispiirang liikide häirimise vältimiseks pesitsusajal, jahi reguleerimine). Püsielupaigana kaitstakse ainult konkreetse liigi elupaika, mitte erinevate väärtustega looduskompleksi.

2.4. Kaitstava loodusobjekti välis- ja vööndite piirid

Kaitseala piiritlemisel on lähtunud põhimõttest, et kaitsealasse on hõlmatud kaitset vajavad loodusväärtused ja loodusväärtustele vajalik puhver ning ala piirid peavad olema looduses selgelt tuvastatavad ja üheselt mõistetavad. Seetõttu on piiritlemisel kasutatud selgepiirilisi ja ajas vähe muutuvaid ning põhikaardile kantud maastikuobjekte, nagu teed, järvede kaldajoon, rannikujoon, kraavide kaldad (kusjuures piirikraavid on maaparandussüsteemide hooldus- ja rekonstrueerimistööde kontrollimiseks üldjuhul hõlmatud kaitsealasse), kiviaiad ja kõlvikupiirid. Kohtades, kus maastikulised alused puuduvad, on kasutatud piiritlemisel maakatastri andmeid või looduses tuvastatavate punktide vahelisi mõttelisi sirgeid. Koordinaadid on esitatud tasapinnaliste ristkoordinaatidena meetermõõdustikus ja geodeetilisel

kujul. Kaitseala piir on kantud kaardile, kasutades alusena Eesti põhikaarti (mõõtkava 1 : 10 000) ja maakatastri andmeid.

Kehtiva keskkonnaministri 21. juuli 2010. a määruse nr 33 „Merikotka püsielupaikade kaitse alla võtmine ja kaitse eeskiri” järgi on Loode, Mullutu ja Nasva merikotka püsielupaiga pindala kokku 52,4 ha. Kehtiva hoiualade määruse järgi on Mullutu-Loode hoiuala pindala 5220,6 ha. Vana kaitsekorraga Linnulahe pindala on 285,4 ha, Loode tammiku pindala on 55,8 ha ja Loodenina (6 km) ranna pindala on 171,3 ha. Kuressaare lahe hoiualast liidetakse Mullutu-Loode looduskaitsealaga 16,6 ha. Kokku lisandub 190,3 ha kaitstavat ala, mis pole varem kaitse all olnud. Kaitsealale liidetud variala pindala on 124,6 ha, ülejäänud muudatus tuleneb piiride korrigeerimisest ning kassikaku elupaiga, merikotka elupaiga ja väärtuslike elupaigatüüpide levikualade (polüagoonide) terviklikuna kaitsealasse arvamisest.

Uue kaitse-eeskirja eelnõu kohaselt on Mullutu-Loode looduskaitseala pindala 5992,4 ha, (sihtkaitsevööndite pindala on 5560,4 ha ja piiranguvööndite pindala on 432 ha), millest ligikaudu 1171 ha on veeala. Veealast enamik jääb sihtkaitsevööndisse, piiranguvööndisse jääb Kallaku oja ja Mudamaardla piiranguvöönd.

Kavandatavast Mullutu-Loode looduskaitseala pindalast moodustavad eramaad ligikaudu 1064,8 ha (laiendusele jääb eramaad u 8 ha), jätkuvalt riigi omandis olevad maad ligikaudu 56,5 ha, riigimaad ligikaudu 4785,9 ha (laiendusele jääb u 140 ha) ja munitsipaalmaad ligikaudu 85,2 ha (laiendusele jääb u 22 ha). Piiranguvööndisse jääb eramaid umbes 122,6 ha ja sihtkaitsevööndisse umbes 942,2 ha. Varem oli tegemist hoiualaga (hoiuala kaitsekord), püsielupaikadega (jäävad endiselt sihtkaitsevööndisse, riigimaa ja 2 ha eramaad) ja vana kaitsekorraga aladega (munitsipaalmaa ja riigimaa). Vööndite piiritlemisel on lähtutud kaitseväärtuste olemasolust ja ohutegurite vältimise võimalustest tulenevalt määratletavast kaitsekorrast.

Muudatused seoses eramaaga. Uut ala lisandub 8 ha merikotka pesapaiga tõttu (arvatakse sihtkaitsevööndisse). Hoiualalt arvatakse sihtkaitsevööndisse 932,2 ha ja piiranguvööndisse 122,6 ha eramaad, sihtkaitsevööndisse arvata va ala on valdavalt metsa- ja märgalakooslused, piiranguvööndisse jäetakse poollooduslikud kooslused. 8 ha eramaad arvatakse kaitse alt välja piiride korrigeerimise tõttu.

Vastavalt eelnõukohasele kaitse-eeskirjale koosneb kaitseala tulenevalt kaitse-eesmärkidest, kaitsekorra eripärast ja majandustegevuse piiramise astmest seitsmeteistkümnest sihtkaitsevööndist (Kaalupi, Laheääre, Linnulahe, Loode, Loode tammiku, Mullutu, Nasva, Padura, Parila, Pühajõe, Suurlahe, Tammiku, Vennati metsa Unimäe, Vennati, Vägara ja Ärgessoo) ja viiest piiranguvööndist (Kerguse, Laheküla, Nasva, Ulje ja Mudamaardla).

Alal rakendatakse peamiselt sihtkaitsevööndi kaitsekorda ja osaliselt piiranguvööndi kaitsekorda. Sihtkaitsevööndi koosseisu arvati suurem osa kaitstavast alast, kuna seal on inventeeritud suure loodusväärtusega elupaigatüübid rannikulõukad, rannaniidud, kadastikud, kuivad niidud lubjarikkal mullal, liigirikad niidud lubjavaesel mullal, lood, sinihelmikakooslused, niiskuslembesed kõrgrohustud, aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud, puisniidud, siirde- ja õõtsiksood, lubjarikkad madalsood lääne-mõõkrohuga, liigirikad madalsood, vanad loodusemetsad, vanad laialehised metsad, puiskarjamaad ning soostuvad ja soo-lehtmetsad. Piiranguvööndi koosseisu arvati osa poollooduslike kooslusi (valdavalt aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud (6510)) ja alad, millel ei ole suure loodusväärtusega

elupaigatüüpe või mis on aktiivselt külastatavad puhkealad, samuti ravimuda ala, kus on olemas kaevanduslubade.

Sihtkaitsevööndid on vajalikud looduslike ja poollooduslike koosluste, kaitsealuste liikide elupaikade ning lindude rändepeatus- ja pesitsuspaikade säilitamiseks. Elupaikade säilitamise kaudu hoitakse ka tüüpilist maastikuilmet ja kaitstakse looduse mitmekesisust.

Kaitsealuste linnuliikide pesitsusalad ja rahvusvahelise tähtsusega olulised rändeagepsed peatuspaigad on arvatud sihtkaitsevööndisse, sest nendel aladel on vajalik seada ajalisi liikumiskiiranguid, mis on oluline eelkõige merikotka ja kassikaku pesitsusedukuse tagamiseks, välistada majandustegevus ja seada rangemaid piiranguid muudele tegevustele, mis võivad ohustada kaitsealuste liikide elupaikade soodsa seisundi säilimist või taastamist, sh metsaraie, ehitustegevusele, maaparandussüsteemide hooldustöödele ja pilliroo varumisele. Loodusdirektiivi kõrge loodusväärtusega ranniku-, soo- ja metsaelupaigatüübid on arvatud sihtkaitsevööndisse. Sihtkaitsevööndi kaitsekord võimaldab muu hulgas reguleerida metsaraie ja seada kuivendussüsteemide hooldusele tingimusi, mis on vajalikud nende elupaikade soodsa seisundi tagamiseks.

Piiranguvööndid hõlmavad majanduslikult kasutatavaid alasid, kus on hoonestus ja muud rajatised, põllumaad, väljakujunemata vähemväärtuslikud elupaigad (nt noorendikud), ravimuda kaevandusala või linnalähedane aktiivselt kasutatav puhkeala (Kallaku oja kalapüügikoht) ning kuhu kõrge loodusväärtusega elupaigatüüpe ja kaitstavate liikide olulisi elupaikaid ei jää, kuid mis toimib sihtkaitsevööndi puhveralana ja tagab kaitseala sidususe.

Vööndite piiride määramisel on lähtutud kaitseväärtuste olemasolust ja kaitsekorrast tulenevast ohutegurite vältimisest võimalusest ning sellest, et piir oleks üheselt arusaadav ja looduses tuvastatav.

Kaitseala laiendustel on inventeeritud järgmised väärtuslikud elupaigatüübid: lubjarikkad madalsood lääne-mõõkrohuga (7210*) esinduslikkusega B (väärtuslik), liigirikkad madalsood (7230) esinduslikkusega A (üliväärtuslik) ja vanad loodusmetsad (9010*) esinduslikkusega B (väärtuslik). Ka asuvad kaitseala laiendustel I kaitsekategooria ja linnudirektiivi I lissasse kuuluvad linnuliigid kassikakk ja merikotkas, kelle jaoks on seal tegemist väga olulise elupaigaga. Kassikaku (*Bubo bubo*) kaitse tegevuskavaga planeeritud meetmetest on esimese prioriteediga tegevus kassikaku elupaikade kaitse korraldamine. Looduskaitsealade alusel tuleb kõikide I kaitsekategooria liikide teadaolevate elupaikade kaitse tagada kaitsealade või hoiualade moodustamise või püsielupaikade kindlaksmääramisega. Seega on oluline laiendada kaitseala. Kaitstavatest taimeliikidest on kaitseala laiendusel kärbesõis, lääne-mõõkrohi, kahkjaspunane sõrmkäpp ja harilik porss. Lisaks on looduskaitseala laiendamine vajalik metsavajakute kaitseks. Laiendusel on salumetsi ligikaudu 63 ha.

Kaalupi sihtkaitsevööndis asuvad elupaigatüübid liigirikkad madalsood, siirde- ja õõtsiksood, aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud ning soostuvad ja soo-lehtmetsad. Vööndis on kaitsealustest liikidest registreeritud hüüp, laululuik, sookurg, hallpõsk-pütt, punaselg-õgija, hänilane, mustviires ja roo-loorkull. Kaitsealustest taimeliikidest on vööndis registreeritud kahkjaspunane sõrmkäpp, balti sõrmkäpp, harilik käoraamat, suur käopõll, laialehine neiuvaip, harilik porss ja lääne-mõõkrohi. Vööndi piiritlemisel on kasutatud katastriüksuste piire, kraavide kaldaid (vööndi sees, va Vägara sihtkaitsevööndiga piirnevas osas), kõlvikupiire, Vägara lahe kaldajoont ja nende objektide vahelisi mõttelisi sirgeid. Mõttelised piirid on Lepiku maaüksuse (katastritunnus 71401:001:0638) kagunurgast Sutre maaüksuse (katastritunnus

37301:006:0232) põhjanurka, Äbandi maaüksuse (katastritunnus 37301:006:0051) loodenuurgast Poolaka maaüksuse (katastritunnus 37301:004:0076) kagunurka, Poolaka maaüksuse edelanurgast Mullutu-Loode hoiuala 4 maaüksuse (katastritunnus 37301:006:0242) kirdenurka, Kokamihkli maaüksuse (katastritunnus 37301:006:0158) kagunurgast Läätsa maaüksuse (katastritunnus 37301:006:0180) loodenuurka, Aare maaüksuse (katastritunnus 37301:006:0056) kirdenurgast Nõmme maaüksuse (katastritunnus 37301:006:0034) põhjaserva punkti koordinaatidega X: 6 455 526,145 ja Y: 397 173,068, sealt mööda kraavi serva (jääd vööndi sisse) kuni kraavide ristumiseni Piitsi-Karli maaüksusel (katastritunnus 37301:006:0197), sealt sirgena sama maaüksuse kagunurka, edasi sirgena kuni Kaalupea maaüksuse (katastritunnus 43301:001:1197) lääneserva punkti koordinaatidega X: 6 454 933,500 ja Y: 397 739,468, Kaalupea maaüksuse (katastritunnus 43301:001:1197) idaserva punktist koordinaatidega X: 6 454 883,343 ja Y: 397 817,003 sirgena kuni metsasihi otsani punktis koordinaatidega X: 6 454 781,800 ja Y: 397 973,840, edasi sirgena kuni Aaremeta maaüksuse (katastritunnus 37301:006:0062) kirdenurgani, edasi Tansari maaüksuse (katastritunnus 37301:006:0215) edelanurgani, mööda maaüksuse serva punktini koordinaatidega X: 6 455 232,155 ja Y: 398 430,130, edasi Reediku maaüksuse (katastritunnus 37301:006:0046) lõunanurka, mööda maaüksuse piiri maaüksuse idanurka ning sealt sirgena Rehe maaüksuse (katastritunnus 37301:006:0131) loodenuurka.

Padura sihtkaitsevööndis on elupaigatüüp liigirikkad madalsood. Vööndis on kaitsealustest liikidest registreeritud sookurg. Kaitsealustest taimeliikidest on vööndis harilik porss ja kahkjaspunane sõrmkäpp. Vööndi piiritlemisel on kasutatud maanteed ja katastriüksuste piire. Padura sihtkaitsevööndi idaservaks on tugimaantee (86 Kuressaare-Võhma-Panga tee, katastritunnusega 34801:004:0203) serv, põhjapiiriks, lõunapiiriks ja läänepiiriks katastriüksuste piirid.

Parila sihtkaitsevööndis asuvad elupaigatüübid liigirikkad madalsood, lood, kuivad niidud lubjarikkal mullal, puisniidud, kadastikud, sinihelmikakooslused, lubjarikkad madalsood läänemõõkrohuga, puiskarjamaad, vanad loodusmetsad ja vanad laialehised metsad. Vööndis on kaitsealustest liikidest registreeritud hüüp, väikekajakas, sookurg, rooruik, täpikhuik, roolorkull, hänilane, vööt-põõsalind, heletilder, liivatüll, jõgitiir, mustviires ja punajalg-tilder. Kaitsealustest taimeliikidest on vööndis registreeritud arukäpp, tõmmu käpp, jumalakäpp, valge tolmpäa, kaunis kuldking, varjuluste, must seahernes, läänemõõkrohi, soo-neiuvaip, alpi ristik, harilik porss, kahkjaspunane sõrmkäpp, laialehine neuuvaip, harilik käoraamat, vööthuul-sõrmkäpp, püstine hiirehernes ja mets-õunapuu. Vööndi piiritlemisel on kasutatud Suurlahe ja Mullutu lahe kaldajoont, kraavide kaldaid (jääd vööndisse), katastriüksuste piire, kiviaeda ja kõlvikupiiri. Mõttelised sirged lähevad Sauemetsa maaüksuse (katastritunnus 43301:001:0423) kirdenurgast Mullutu lahe punkti ristkoordinaatidega X: 6 460 382,166 ja Y: 403 449,698, Sepa maaüksuse (katastritunnus 37301:005:0022) ristumiskohast pinnasteega Saaduvälja maaüksuse (katastritunnus 37301:005:0056) kirdenurka, Hansu maaüksuse (katastritunnus 37301:005:0070) kagunurgast Mullutu-Loode hoiuala 38 maaüksuse (katastritunnus 34801:006:0621) loodenuurka, Lahemaa maaüksuse (katastritunnus 34801:006:0100) kagunurgast kuni ristumiseni kraaviga Laane maaüksusel (katastritunnus 34801:006:0007), Arumäe maaüksuse (katastritunnus 34801:006:0260) punktist koordinaatidega X: 6 459 545,831 ja Y: 405 690,786 kuni Alliku maaüksuse (katastritunnus 34801:006:0502) läänenurgani, Metsa maaüksuse (katastritunnus 34801:006:0203) kõlviku ja pinnaste ristumiskohast koordinaatidega X: 6 459 693,168 ja Y: 406 213,103 lõunasse kuni maaüksuse piiripunktini koordinaatidega X: 6 459 687,955 ja Y: 406 213,024.

Vennati sihtkaitsevööndis asuvad elupaigatüübid liigirikkad madalsood ja lood. Vööndis on kaitsealustest liikidest registreeritud väike-kärbsenäpp, hänilane, punaselg-õgija, punajalgtilder, sookurg, teder ja voot-põõsalind. Kaitsealustest taimeliikidest on vööndis registreeritud karvane lippernes, kärbesõis, jäik keerdsammal, tui-tähtpea, soo-neiuvaip, harilik porss, harilik käoraamat, suur käopõll, kahelehine käokeel, kahkjaspunane sõrmkäpp, aas-karukell, rohekas käokeel ja hall käpp. Vööndi piiritlemisel on kasutatud katastriüksuste piire, kraavide kaldaid (välispiiril jääb kraav vööndisse, Vägara sihtkaitsevööndiga piirnedes vööndist välja), Mullutu lahe kaldajoont, raja ja pinnasteede servi (jäävad vööndist välja), kruuskattega tee serva (jääb vööndist välja), ning kõlvikupiiri. Mõtteline sirge läheb Sauemetsa maaüksuse (katastritunnus 43301:001:0423) kirdenurgast Mullutu lahe punkti koordinaatidega X: 6 460 382,166 ja Y: 403 449,698. Mõtteline sirge läheb Ristna maaüksuse (katastritunnus 37301:005:0279) idanurgast kraavi käänupunktini koordinaatidega X: 6 459 486,380 ja Y: 403 104,233 ja sealt mööda kraavi serva kõlvikupiirini. Lisaks läheb mõtteline sirge Vanaõue maaüksuse (katastritunnus 37301:005:0157) läänenurgast kraavi käänupunktini.

Ärgessoo sihtkaitsevööndis on elupaigatüüp lubjarikkad madalsood lääne-mõõkrohuga. Vööndis on registreeritud kaitsealustest liikidest apteegikaan ja sookurg ning kaitsealustest taimeliikidest saaremaa robirohi, harilik porss, soo-neiuvaip, lääne-mõõkrohi ja kahkjaspunane sõrmkäpp. Vööndi piiritlemisel on kasutatud katastriüksuste piire ja mõttelisi sirgeid. Mõttelised sired lähevad Ärgessoo maaüksuse (katastritunnus 34801:006:0360) edelanurgast Oru maaüksuse (katastritunnus 34801:006:0162) punktini koordinaatidega X: 6 460 948,900 ja Y: 406 742,300 ning Oru maaüksuse kagunurgast Kuressaare metskond 97 maaüksuse (katastritunnus 34801:006:0088) edelanurgani.

Kaitsealuste linnuliikide pesitsusalad on arvatud **Laheääre, Nasva, Pühajõe, Tammiku, Vennati metsa** ja **Unimäe sihtkaitsevööndisse**, sest nendel aladel on vajalik seada ajalisi liikumispiiranguid, mis on oluline eelkõige merikotka ja kassikaku pesitsusedukuse tagamiseks, välistada majandustegevus ja seada rangemaid piiranguid muudele tegevustele, mis võivad ohustada kaitsealuste liikide elupaikade soodsa seisundi säilimist või taastamist, sh metsaraiete, ehitustegevusele, maaparandussüsteemide hoiutöödele ja pilliroo varumisele.

Tammiku sihtkaitsevööndi piiritlemisel on kasutatud rada ja metsasihte (jäävad vööndi sisse). **Laheääre sihtkaitsevööndi** piiritlemisel on peamiselt kasutatud katastriüksuse piire ja Suurlahe kaldajoont. Mõtteline sirge kulgeb Nasva aleviku maaüksuse (katastritunnus 34801:006:0489) edelanurgast Kingsepa maaüksuse (katastritunnus 34801:006:0056) katastripiirini koordinaatidega X: 6 456 064,169 ja Y: 406 463,096. **Nasva sihtkaitsevööndi** piiritlemisel on kasutatud katastriüksuste piire ja Pühajõe kaldavalli serva (kaldavall jääb välja). **Pühajõe sihtkaitsevööndi** piiritlemisel on kasutatud katastriüksuse piiri ja kõlvikupiiri. **Vennati metsa sihtkaitsevööndi** piiritlemisel on kasutatud katastriüksuse piiri, kõlvikupiiri ja mõttelisi sirgeid. Mõtteline sirge läheb Ristna maaüksuse (katastritunnus 37301:005:0279) idanurgast kraavi käänupunktini koordinaatidega X: 6 459 486,380 ja Y: 403 104,233 ja sealt mööda kraavi serva kõlvikupiirini.

Unimäe sihtkaitsevööndi piiritlemisel on kasutatud katastriüksuste piire ja mõttelisi sirgeid. Mõtteline sirge kulgeb Raiesmiku maaüksuse (katastritunnus 34801:006:0375) kagunurgast edelasse, kuni ristub kiviaiaga punktis ristkoordinaatidega X: 6 462 477,166 ja Y: 408 026,285. Sealt läheb piir mõtteliste sirgetena Kuressaare metskond 1094 maaüksuse (katastritunnus 43301:001:0372) edelanurka ja sealt Kuressaare metskond 1095 maaüksuse (katastritunnus 34801:004:0020) edelanurka, edasi mööda sama katastriüksuse piiri selle loodenurka, kust läheb piir mõttelise sirgena Kuressaare metskond 1096 maaüksuse (katastritunnus

43301:001:0379) kirdenurka. Edasi läheb piir mööda katastriüksuse piire kuni Raiesmiku maaüksuse (katastritunnus 34801:006:0375) kagunurka.

Linnulahe, Mullutu ja Suurlahe sihtkaitsevööndi peamised väärtused on jäänukjärved ja nendega seotud linnud, seetõttu on piiritletud ka vööndid. Mullutu lahe ja Suurlahe sihtkaitsevöönd hõlmavad peamiselt järvesid, Linnulahe sihtkaitsevöönd hõlmab ka ümbritsevaid kooslusi, kuna need moodustavad tervikliku kompleksi.

Suurlahe sihtkaitsevööndis on elupaigatüüp rannikulõukad, liigirikkad madalsood ja lubjarikkad madalsood lääne-mõõkrohuga. Vööndis on registreeritud kaitsealustest liikidest hüüp, naaskelnokk, väikekajakas, jõgitiir, punajalg-tilder, rooruik ja roo-loorkull. Lisaks on vööndis registreeritud kaitsealustest taimeliikidest vahelmine näkirohi ja lääne-mõõkrohi. Suurlahe sihtkaitsevööndi piiritlemisel on kasutatud peamiselt Suurlahe kaldajoont (järve keskel on välja lõigatud Mudamaardla piiranguvöönd) ning lõunaservas katastriüksuste piire. Mõtteline sirge kulgeb kaldajoone punktist koordinaatidega X: 6 456 834,686 ja Y: 407 338,553 76 Kuressaare ringtee maaüksuse (katastritunnus 34801:005:0020) piirile punkti X: 6 456 714,437 ja Y: 407 553,618. Lisaks kulgevad mõttelised sirged Nasva aleviku Sõrve mnt 2 maaüksuse (katastritunnus 34801:005:0144) loodenurgast Kingsepa maaüksuse (katastritunnus 34801:006:0056) kagunurka ning Kingsepa maaüksuse põhjapiiri punktist koordinaatidega X: 6 456 064,168 ja Y: 406 463,096 Tiigi maaüksuse (katastritunnus 34801:006:0489) edelanurka.

Linnulahe sihtkaitsevööndis asuvad elupaigatüübid rannikulõukad, kadastikud, lood, sinihelmikakooslused, puisniidud, liigirikkad niidud lubjavaesel mullal, lubjarikkad madalsood lääne-mõõkrohuga, liigirikkad madalsood ja vanad loodusmetsad. Vööndis on registreeritud kaitsealustest liikidest väikekajakas, jõgitiir, mustviires ja sookurg. Lisaks on registreeritud kaks kaitsealust teoliiki: vasakkeermene pisitigu ja luha-pisitigu. Kaitsealustest taimeliikidest kavavad vööndis jumalakäpp, vahelmine näkirohi, kärbesõis, kaunis kuldking, suur käopõll, hall käpp, lääne-mõõkrohi, kahkjaspunane sõrmkäpp, soo-neiuvaip, harilik porss ja niidu-asparhernes. Vööndi piiritlemisel on kasutatud peamiselt katastriüksuste piire, maantee maaüksuse serva ja mõttelisi sirgeid. Mõttelist piiri on kasutatud vööndi edelanurgas, kus vööndi piir on tõmmatud maantee ja kergliiklustee servast 3 m kauguselt. Idaservas on mõtteline sirge tõmmatud Sõrve tee 6 maaüksuse (katastritunnus 34901:010:0428) kirdenurgast punktini koordinaatidega X: 6 457 999,100 ja Y: 409 509,000, sealt edasi kuni Sõrve tee 6 maaüksuse punktini koordinaatidega X: 6 457 710,785 ja Y: 409 390,516, edasi mööda katastriüksuse piiri kuni Merikotka tn 10 maaüksuse (katastritunnus 34901:010:0145) edelanurgani, sealt sirgena kuni Ranna tn 10 maaüksuse (katastritunnus 34901:010:0028) loodenuurka, edasi mööda katastriüksuse piiri kuni Ranna tn 10 maaüksuse läänenurgani, kus piir läheb mõttelise sirgena Sõrve tee 6 maaüksuseni punktis koordinaatidega X: 6 456 772,347 ja Y: 409 000,779. Vööndisse ei kuulu Kalaaugu jõgi (Kallaku oja), mille juures piir kulgeb mõtteliste sirgetena järgmiste koordinaatpunktide vahel: X: 6 456 751,460 ja Y: 407 602,151; X: 6 456 724,828 ja Y: 407 761,073; X: 6 456 760,161 ja Y: 407 781,008 ning X: 6 456 788,413 ja Y: 407 628,522.

Mullutu sihtkaitsevööndis asuvad elupaigatüübid liigirikkad madalsood ja rannikulõukad. Vööndis on registreeritud järgmised kaitsealused liigid: hüüp, väikekajakas, rooruik, jõgitiir, liivatüll, punajalg-tilder, heletilder ja mustviires. Mullutu sihtkaitsevööndi piiritlemisel on kasutatud Mullutu lahe kaldajoont.

Loode sihtkaitsevööndis asuvad elupaigatüübid lood, sinihelmikakooslused, liigirikkad madalsood, lubjarikkad madalsood lääne-mõõkrohuga, rannaniidud, liigirikkad niidud lubjavaesel mullal, kadastikud, puisniidud, vanad loodusmetsad ja vanad laialehised metsad. Vööndis on registreeritud kaitsealustest liikidest liivatüll, punajalg-tilder, musträhn, väänkael, kodukakk, mustviires ja nõmmelõoke. Kaitsealustest taimeliikidest on alal registreeritud arukäpp, nurmlauk, lamav ristik, Gmelini kilbirohi, jumalakäpp, harilik muguljuur, kaunis kuldking, kärbesõis, soohilakas, tõmmu käpp, läikiv kurdsirbik, kuradi-sõrmkäpp, suur käopõll, mets-õunapuu, kahkjaspunane sõrmkäpp, lääne-mõõkrohi, niidu-asparhernes, harilik porss, pruunikas pesajuur, aas-karukell, alpi ristik, rohekas käokeel, kahelehine käokeel, hall käpp, harilik käoraamat, vööthuul-sõrmkäpp ja longus rippssammal. Vööndi piiritlemisel on kasutatud ranniku kaldajoont, katastriüksuste piire, metsasihti (jääb vööndisse), pinnastee serva (jääb vööndisse), täitmata tee serva (jääb vööndist välja) ja kergliiklustee serva (kergliiklustee jääb kaitsealast välja). Vööndist on välja lõigatud Tammiku sihtkaitsevöönd.

Vägara sihtkaitsevööndis asuvad elupaigatüübid liigirikkad madalsood, kuivad niidud lubjarikkal mullal, aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud, lood, niiskuslembesed kõrgrohustud, sinihelmikakooslused ning soostuvad ja soo-lehtmetsad. Kaitsealustest liikidest on vööndis registreeritud laululuik, hüüp, mustsaba-vigle, roo-loorkull, sookurg, hänilane, punajalg-tilder, suurkoovitaja, rukkirääk ja punaselg-õgija. Kaitstavatest taimeliikidest on vööndis registreeritud lääne-mõõkrohi, harilik porss, kahkjaspunane sõrmkäpp ja soo-neiuvaip. Vööndi piiritlemisel on kasutatud katastriüksuste piire, kraavide kaldaid (jäävad vööndi sisse, Reitalu maaüksusel (katastritunnus 37301:005:0213) vööndist väljas), pinnasteed (jääb vööndist välja), kõlvikupiire, Mullutu lahe kaldajoont ja Suurlahe kaldajoont, kiviaedu. Mõttelised sirged lähevad Kihelkonna metskond 369 maaüksusel (katastritunnus 37301:006:0250) oleva kraavi punktist koordinaatidega X: 6 459 241,049 ja Y: 399 119,253 Kihelkonna metskond 373 maaüksuse (katastritunnus 37301:005:0326) edelanurka, Kihelkonna metskond 370 maaüksuse (katastritunnus 37301:004:0415) kagunurgast Maasiku maaüksuse (katastritunnus 37301:004:0363) idanurka. Saadu maaüksusel (katastritunnus 37301:004:0097) läheb piir nii, et vööndist jääb välja õuemaa ja pinnastee ning õuemaa kõlvikupiiri punktist koordinaatidega X: 6 460 782,634 ja Y: 398 707,183 kulgeb mõtteline sirge sama katastriüksuse lõunatippu. Uuemaa maaüksuse (katastritunnus 37301:006:0110) idanurgast kulgeb mõtteline sirge Oolu maaüksuse (katastritunnus 34801:008:0062) loodenurka. Härma maaüksuse (katastritunnus 34801:008:0081) edelanurgast kulgeb piir mõttelise sirgena Nuija maaüksuse (katastritunnus 34801:008:0046) kagunurka. Karjamaa maaüksuse (katastritunnus 37301:004:0202) kirdenurgast läheb piir Vana-Kannusepa maaüksuse (katastritunnus 37301:004:0406) edelanurka. Ulja-Aadu maaüksusel (katastritunnus 37301:004:0212) läheb piir katastripiiri punktist koordinaatidega X: 6 461 566,062 ja Y: 398 815,729 Tänäku maaüksuse (katastritunnus 37301:004:0228) läänenurka. Ulja-Reediku maaüksusel (katastritunnus 37301:004:0229) läheb mõtteline piir maaüksusel asuva kiviaia (jääb vööndist välja) punktist koordinaatidega X: 6 461 384,012 ja Y: 398 976,030 maaüksuse lõunapiiril asuvasse punkti koordinaatidega X: 6 461 179,257 ja Y: 398 997,758 ning maaüksuse lõunapiiril asuvast punktist koordinaatidega X: 6 461 265,781 ja Y: 399 152,599 maaüksuse põhjapiiril asuvasse punkti koordinaatidega X: 6 461 347,720 ja Y: 399 195,380. Mõtteline sirge läheb ka Ulja-Reediku maaüksuse punktist koordinaatidega X: 6 461 433,303 ja Y: 398 892,506 kagus asuva kiviaiani. Metsa maaüksuse (katastritunnus 34801:008:0456) punktist koordinaatidega X: 6 456 395,259 ja Y: 403 364,967 läheb mõtteline sirge Matu maaüksuse (katastritunnus 34801:008:0459) loodenurka ja Suurlahe maaüksuse (katastritunnus 34801:008:0092) kirdenurgast läheb mõtteline piir Nasva jõe serva punkti koordinaatidega X: 6 456 658,873 ja Y: 405 126,633. Mõtteline sirge läheb Kuressaare metskond 117 maaüksuse (katastritunnus 37301:006:0012) kirdenurgast punkti

koordinaatidega X: 6 455 784,750 ja Y: 401 339,413, sealt punkti koordinaatidega X: 6 455 790,826 ja Y: 401 351,285 ning edasi punkti koordinaatidega X: 6 455 774,842 ja Y: 401 359,011. Piiri loogilisuse huvides arvati kaitseala koosseisu osa kaitseala lõunaosas asuva Mullutu-Loode hoiuala 3 maaüksuse (katastritunnus 37301:006:0241) seni hoiualast väljajäävat ala (piiritlemisel lähtuti kõlvikupiirist ja kraavi servast ning välja jäeti väike parkla ja põllumaa).

Linnulahe, Loode, Mullutu, Suurlahe ja Vägara sihtkaitsevööndis on lisaks loetletud haudelinnuliikidele palju rändel peatuvaid linnuliike.

Loode tammiku sihtkaitsevööndi peamine väärtus on Loode tammik oma puisniiduga. Loode tammiku sihtkaitsevööndis asuvad elupaigatüübid lood, puisniidud ja vähesel määral vanu loodusmetsi. Vööndis on registreeritud kaitsealustest liikidest väänkael, põhja-nahkhiir ja pargi-nahkhiir. Kaitsealustest taimeliikidest on alal registreeritud arukäpp, nurmlauk, lamav ristik, jumalakäpp, kaunis kuldking, kärbesõis, ainulehine soovalk, tõmmu käpp, suurelehine porella, mets-õunapuu, alpi ristik, mets-vareskold, tumepunane neiuvaip, harilik ungrukold, hall käpp, suur käopõll, lääne-mõõkrohi, kahkjaspunane sõrmkäpp, niidu-asparhernes, mets-pirnipuu, laialehine neiuvaip, vööthuul-sõrmkäpp, harilik käoraamat, kahelehine käokeel ja rohekas käokeel. Lisaks leiduvad alal roosakas puunääs, leht-kobartorik, ruske nuisamblik ja lumi-nuisamblik. Vööndi piiritlemisel on kasutatud 77 Kuressaare-Sääre tee maaüksuse (katastritunnus 34801:005:0126) katastripiiri (tee jääb kaitsealast välja), täitmata teed, pinnasteed ja metsasihti. Täitmata tee jääb Loode tammiku sihtkaitsevööndisse sisse, pinnastee ja metsasiht jäävad Loode sihtkaitsevööndisse.

Laheküla piiranguvööndis (kolm lahustükki) asuvad elupaigatüübid liigirikkad madalsood ja lubjarikkad madalsood lääne-mõõkrohuga. Vööndis on registreeritud kaitsealustest liikidest sookurg ja punajalg-tilder. Kaitsealustest taimeliikidest on alal registreeritud harilik muguljuur, kärbesõis, soo-neiuvaip, harilik käoraamat, harilik porss, kahkjaspunane sõrmkäpp ja lääne-mõõkrohi. Vööndi piiritlemisel on kasutatud peamiselt katastriüksuste piire ja Suurlahe kaldajoont, mõnes kohas on kasutatud kiviaeda (jääb vööndist välja) ja mõttelist sirget. Mõttelist sirget on kasutatud Saarela maaüksusel (katastritunnus 34801:005:0152), kus maaüksuse punktist koordinaatidega X: 6 459 005,147 ja Y: 408 640,883 läheb piir kirdesse, kuni ristub teerajaga katastripiiril. Tammela maaüksuse (katastritunnus 34801:005:0131) edelanurgast kulgeb mõtteline sirge Rahiku maaüksuse (katastritunnus 34801:005:0047) loodenurka. Mõtteline sirge läheb ka Kuressaare metskond 626 maaüksuse (katastritunnus 34801:005:0129) katastripiiri punktist koordinaatidega X: 6 457 848,233 ja Y: 408 234,706 sama maaüksuse katastripiiri punkti koordinaatidega X: 6 457 805,626 ja Y: 408 311,372. Kallaku oja (Kalaaugu jõgi) juures on mõttelist sirget kasutatud nii, et hõlmatud oleks aktiivselt kasutatav kalapüügiala oja kaldal, see kulgeb punktist koordinaatidega X: 6 456 834,686 ja Y: 407 338,553 punkti koordinaatidega X: 6 456 714,437 ja Y: 407 553,618. Linnulahe poole jääval lahustükil on samuti mõttelisi sirgeid kasutatud nii, et aktiivselt kasutatav kalapüügiala jääks piiranguvööndisse. Mõtteline sirge läheb Kuressaare metskond 379 maaüksuse (katastritunnus 34801:005:0177) punktist koordinaatidega X: 6 456 788,413 ja Y: 407 628,522 punkti koordinaatidega X: 6 456 760,161 ja Y: 407 781,008, sealt punkti koordinaatidega X: 6 456 724,828 ja Y: 407 761,073 ning edasi punkti koordinaatidega X: 6 456 751,460 ja Y: 407 602,151.

Mudamaardla piiranguvöönd on moodustatud, et võimaldada seal ravimuda kaevandamise jätkumist vastavalt kaevandusloale ja määrata muud tingimused võimalikult sarnaseks Suurlahe sihtkaitsevööndi tingimustega. Vööndi pindala on 110,4 ha ja see asub keset Suurlahte.

Piiritlemisel on kasutatud mõttelisi sirgeid, et piiritleda ala, kus kaevandamine on lubatud. Punktide koordinaadid, mille vahele on mõttelised sirged tõmmatud, on järgmised: X: 6 457 735,500 ja Y: 406 220,500, X: 6 457 204,200 ja Y: 405 935,300, X: 6 456 710,700 ja Y: 406 856,000, X: 6 457 527,900 ja Y: 407 549,300 ning X: 6 457 835,300 ja Y: 407 258,000.

Kerguse piiranguvööndi eesmärk on toimida Unimäe sihtkaitsevööndi (kassikaku pesitsusala) puhervööndina ja tagada liigile pesitsusaegne raierahu. Vööndi ulatuse määramisel lähtuti kassikaku kaitse tegevuskavast. Vööndis on elupaigatüüp liigirikkad madalsood. Vööndi piiritlemisel on kasutatud peamiselt katastriüksuste piire ja mõttelisi sirgeid. Mõttelist sirget on kasutatud Kuressaare metstkond 1348 maaüksusel (katastritunnus 34801:006:0626), kus piir läheb sirgena Kerguse-Salumäe maaüksuse (katastritunnus 34801:006:0463) idanurgast Kuressaare metstkond 1348 maaüksuse idanurka. Mõtteline sirge kulgeb ka Raiesmiku maaüksuse (katastritunnus 34801:006:0375) kagunurgast edelasse, kuni ristub kiviaiaga punktis koordinaatidega X: 6 462 477,166 ja Y: 408 026,285. Sealt läheb piir mõttelise sirgena Kuressaare metstkond 1094 (43301:001:0372) edelanurka ja sealt edasi kuni Kuressaare metstkond 1095 maaüksuse (katastritunnus 34801:004:0020) edelanurka, edasi mööda katastriüksuse piiri Kuressaare metstkond 1095 loodenurka, kust läheb piir mõttelise sirgena Kuressaare metstkond 1340 maaüksuse (katastritunnus 34801:004:0017) läänenurka.

Nasva piiranguvööndis (kaks lahustükki) asuvad elupaigatüübid niiskuslembesed kõrgrohustud, aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud ning liigirikkad madalsood. Vööndis on registreeritud kaitsealustest liikidest lõopistik. Kaitsealustest taimeliikidest on alal registreeritud lääne-mõõkrohi. Vööndi piiritlemisel on kasutatud katastriüksuste piire, Nasva jõe kaldajoont (jõgi jääb vööndist välja), Ohaka tee serva (jääb vööndist välja) ja mõttelisi sirgeid. Metsa maaüksuse (katastritunnus 34801:008:0456) punktist koordinaatidega X: 6 456 395,259 ja Y: 403 364,967 läheb mõtteline sirge Matu maaüksuse (katastritunnus 34801:008:0459) loodenurka ja Suurlahe maaüksuse (katastritunnus 34801:008:0092) kirdenurgast läheb mõtteline piir Nasva jõe serva punkti koordinaatidega X: 6 456 658,873 ja Y: 405 126,633. Mullutu-Loode hoiuala 35 maaüksuse (katastritunnus 34801:008:0613) edelanurgast läheb sirge Rehetaguse maaüksuse (katastritunnus 34801:008:0107) kirdenurka, Ülejõe tn 23 maaüksuse (katastritunnus 34801:008:0454) kirdenurgast läheb sirge Nasva jõe kaldale punkti koordinaatidega X: 6 456 294,914 ja Y: 405 125,984, Vahtra maaüksuse (katastritunnus 34801:006:0175) edelanurgast Nasva jõe kaldale punkti koordinaatidega X: 6 456 284,151 ja Y: 405 132,321. Videriku maaüksuse (katastritunnus 34801:006:0332) katastripiiri punktist koordinaatidega X: 6 456 677,091 ja Y: 405 630,164 läheb mõtteline sirge punkti koordinaatidega X: 6 456 686,181 ja Y: 405 655,936 ja sealt edasi katastripiiri punkti koordinaatidega X: 6 456 668,571 ja Y: 405 699,566.

Ulje piiranguvööndis asuvad elupaigatüübid kuivad niidud lubjarikkal mullal ning aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud. Vööndi piiritlemisel on kasutatud katastriüksuste piire ja kõlvikupiire, mõnes kohas ka kiviaeda ja mõttelisi sirgeid. Ulja-Aadu (katastritunnus 37301:004:0212) ja Tänaku maaüksusel (katastritunnus 37301:004:0228) läheb piir osaliselt mööda kõlvikupiire nii, et õuema jääb välja. Ulja-Aadu maaüksusel läheb piir kõlvikupiiri punktist koordinaatidega X: 6 461 566,062 ja Y: 398 815,729 Tänaku maaüksuse (katastritunnus 37301:004:0228) läänenurka, samuti läheb mõtteline sirge kõlviku punktist koordinaatidega X: 6 461 620,250 ja Y: 398 890,310 punkti koordinaatidega X: 6 461 577,320 ja Y: 398 843,957 ning sealt sirgena maaüksuse piiripunkti koordinaatidega X: 6 461 563,394 ja Y: 398 855,564. Ulja-Reediku maaüksusel (katastritunnus 37301:004:0229) läheb mõtteline piir maaüksusel asuva kiviaia (jääb vööndisse) punktist koordinaatidega X: 6 461 384,012 ja Y: 398 976,030 maaüksuse lõunapiiril asuvasse punkti koordinaatidega X: 6 461 179,257 ja

Y: 398 997,758 ning maaüksuse lõunapiiril asuvast punktist koordinaatidega X: 6 461 265,781 ja Y: 399 152,599 maaüksuse põhjapiiril asuvasse punkti koordinaatidega X: 6 461 347,720 ja Y: 399 195,380. Mõtteline sirge läheb ka Ulja-Reediku maaüksuse punktist koordinaatidega X: 6 461 433,303 ja Y: 398 892,506 kagus asuva kiviaiani.

Piiri loogilisuse huvides arvati kaitseala koosseisu osa kaitseala lõunaosas asuva Mullutu-Loode hoiuala 3 maaüksuse (katastritunnus 37301:006:0241) seni hoiualast väljajäävat ala ning maaüksusest Kuressaare metskond 105 (katastritunnus 34801:008:0022) liideti kaitsealaga seni hoiualast väljajääv osa. Lisaks liideti kaitsealaga maaüksus Kuressaare metskond 388 (katastritunnus 34801:006:0614), kuna suurem osa sellest on mõökrohusoo (7210*) ja liigirikka madal soo (7230) mosaiik. Samal põhjusel on õigustatud Antsu-Tuuliku (katastritunnus 34801:006:0387) ja Väljääre (katastritunnus 34801:006:0271) maaüksuse piiritlemine kaitseala koosseisu.

Varem osaliselt Mullutu-Loode hoiuala koosseisu kuulunud Rehe (katastritunnus 37301:006:0131), Ulja-Aadu (katastritunnus 37301:006:0078), Kihelkonna metskond 221 (katastritunnus 37301:006:0247), Kihelkonna metskond 632 (katastritunnus 37301:006:0038), Upassoo (katastritunnus 37301:006:0052), Lepiku (katastritunnus 71401:001:0638), Lepajõe (katastritunnus 37301:004:0272), Vana-Kannusepa (katastritunnus 37301:004:0404), Vanaõue (katastritunnus 37301:005:0157), Laheääre (katastritunnus 34801:006:0510), Lahesopi (katastritunnus 34801:006:0508), Lahenurga (katastritunnus 34801:006:0505), Kiviaia (katastritunnus 34801:004:0162), 78 Kuressaare-Kihelkonna-Veere tee (katastritunnus 34801:005:0021), Pihla (katastritunnus 37301:006:0221), Oja-Allika (katastritunnus 37301:006:0178) ja Tansari (katastritunnus 37301:006:0215) maaüksus arvatakse kaitsealast välja. Tegemist on maaüksuse servaga või väikese osaga, kus puuduvad loodusväärtused, või on tegemist õuealaga. Lisaks arvatakse kaitsealast välja Mullutu küla Alliku maaüksuse (katastritunnus 34801:006:0502) osa ja sellega piirnev osa Arumäe maaüksusest (katastritunnus 34801:006:0260; elamumaa sihtotstarbega) ning kitsas riba Lepiku maaüksusest (katastritunnus 34801:006:0257). Seal on vanad taluasemed ja õued, kus ehitamine ei kahjusta ümbritsevaid puisniidualasid (inventeeritud on u 0,8 ha puisniitusid esinduslikkusega C), ehitamise keelamine sihtkaitsevööndi kaitsekorra kehtestamisega oleks ebaproportsionaalselt range. Traditsioonilised juurdepääsud kruntidele on asunud väljaspool moodustatavat kaitseala, üks mööda põllupeenart ja teine mööda kiviaia serva.

Piiri loogilisuse huvides (piir viidi vastavusse põhikaardiga ja katastriüksuste piiridega) vähendati kaitseala piiri Aaremetša (katastritunnus 37301:006:0062), Roomaa (katastritunnus 37301:006:0145), Mullutu-Loode hoiuala 2 (katastritunnus 37301:006:0240), Kolga (katastritunnus 37301:006:0184), Malle (katastritunnus 37301:006:0058), Mullutu-Loode hoiuala 1 (katastritunnus 37301:006:0239), Sutre (katastritunnus 37301:004:0304), Lutre (katastritunnus 37301:004:0308), Ulja-Aadu (katastritunnus 37301:004:0212), Tänaku (katastritunnus 37301:004:0228) ja Metsa (katastritunnus 34801:006:0203) maaüksusel. Väärtuslikke elupaigatüüpe piiride vähendamisega kaitsealast välja ei jää.

Piiri loogilisuse huvides korrigeeriti Piitsi-Karli (katastritunnus 37301:006:0197) ja Kiilipõllu (katastritunnus 37301:006:0182) maaüksuse piire, kus maaüksuse ühes servas vähendati natuke kaitseala ja teises servas laiendati. Väärtuslikke elupaigatüüpe korrigeerimisega kaitsealast välja ei jää.

Kaitseala piire laiendati piiri loogilisuse huvides Ulja-Reediku (katastritunnus 37301:004:0229), Sunni (katastritunnus 37301:004:0373), Kihelkonna metskond 375

(katastritunnus 37301:005:0328), Mullutu-Loode hoiuala 38 (katastritunnus 34801:006:0621), Looduse (katastritunnus 34801:005:0039), Saarela (katastritunnus 34801:005:0152), Suurlahe (katastritunnus 34801:005:0130), Kuressaare metskond 626 (katastritunnus 34801:005:0129), Merikotka tn 10 (katastritunnus 34901:010:0145), Sõrve tee 6 (katastritunnus 34901:010:0428) ja Mullutu-Loode hoiuala 31 (katastritunnus 34801:005:0127) maaüksusel. Lisaks hõlmatakse peaaegu tervikuna kaitsealasse Mullutu-Loode hoiuala 34 maaüksus (katastritunnus 34801:008:0620) Nasva alevikus. Seal, nagu ka naabermaaüksustel, on levinud aas-rebasesaba- ja ürt-punanupuga niidud (6510).

Lisaks asuvad Ulja-Reediku maaüksuse seni hoiualast välja jäänud alal elupaigatüübid liigirikkad madalsood (7230) ja lood (6280*) ning Sunni maaüksuse seni hoiualast välja jäänud alal vähesel määral elupaigatüüp lood (6280*).

Endise Loodenina (6 km) ranna osas korrigeeriti piire peamiselt rannajoone muutumise tõttu.

Kaitsealaga liideti maaüksus Sõrve tee 1 (katastritunnus 34901:010:0022), kuhu jääb väike osa Kuressaare lahe hoiualast koos ümbritseva väärtusliku kooslusega. Alal on levinud esmatähtsad elupaigatüübid liigirikkad niidud lubjavaesel mullal (6270*) ja rannaniidud (1630*). Praegune Natura 2000 Mullutu-Loode loodusala ja Kuressaare lahe hoiuala välispiir hõlmab ebaloogilise kujuga ja elupaikade levikut mitteametava osa rannaniidust, mis muudab ala taastamise ja hooldamise problemaatiliseks ja ebatõhusaks.

Kaitse-eeskirja avalikustamise ajal leiti planeeritava looduskaitseala piirilt I kategooria kaitsealuse linnuliigi merikotka (*Haliaeetus albicilla*) elupaik. Otstarbekas on liita see ala moodustatava kaitseala koosseisu, mitte moodustada eraldi püsielupaika. Kaitsealaga liideti tervenisti Haava (katastritunnus 37301:005:0259), Kuressaare metskond 1116 (katastritunnus 37301:005:0130) ja Kuressaare metskond 1117 (katastritunnus 37301:005:0131) maaüksus.

Eesti Keskkonnaühenduste Koja koostatud variational nimekirja kuuluva Unimäe variational osalise lisamise tõttu kaitseala koosseisu liidetakse kaitsealaga järgmised maaüksused: Kuressaare metskond 1095 (katastritunnus 34801:004:0020), Kuressaare metskond 1344 (katastritunnus 34801:006:0119), Kuressaare metskond 1340 (katastritunnus 34801:004:0017), Kuressaare metskond 1094 (katastritunnus 43301:001:0372), Kuressaare metskond 1096 (katastritunnus 43301:001:0379). Osaliselt liidetakse Kuressaare metskond 1348 (katastritunnus 34801:006:0626) maaüksus. Väga oluline kaitseväärtus liidetaval alal on I kaitsekategooria liik kassikakk. Looduskaitseaduse § 48 lõige 1 sätestab, et I kaitsekategooria liikide kõikide teadaolevate elupaikade või kasvukohtade kaitse tagatakse kaitsealade või hoiualade moodustamise või püsielupaikade kindlaksmääramisega. Seni oli kassikaku elupaik kaitseta, mistõttu tuleb selle hõlmamist kaitsealasse käsitleda seadusest tuleneva kohustuse täitmisena. Kaitsealustest taimeliikidest kasvavad alal harilik porss, kärbesõis, lääne-mõõkrohi ja kahkjaspunane sõrmkäpp. Ebaregulaarsete pesitsejatena on võõndis registreeritud III kaitsekategooria liigid rukkirääk, punajalg-tilder ja hänilane (M. Martinsoni poolt Keskkonnaametile edastatud andmed).

Eksperdi hinnangus tehtud piirilaienduse ettepanekut arvata kaitstava ala koosseisu tervenisti Nasva aleviku Videriku maaüksus (katastritunnus 34801:006:0332) ei arvestatud, sest enne Mullutu-Loode hoiuala moodustamist tehti otsus maaüksust tervenisti hoiualaga mitte liita. Samuti ei ole maaüksusel suure loodusväärtusega elupaiku. Ka ei arvestatud eksperdi hinnangus tehtud piirilaienduse ettepanekut arvata kaitstava ala koosseisu Laiamadala (Laiamaa) saar. Eksperdi arvates on Laiamadala hõlmamine kaitsealasse õigustatud, kuna väikesaare looduskaitsealine väärtus on suur ja saarelindude pesitsusrahu tagamiseks on eesmärgipärane

tähtajalise liikumiskeelu kehtestamine. Praegu jääb saar Kuressaare lahe hoiuala koosseisu. Ekspert väidab ka ise, et praegu laidu ilmselt väga sageli ei külastata, kuid veesõidukite kasutamine laieneb jõudsalt ja juhukülastuste arv võib kasvada. Kuna saar on praegu kaitstud hoiuala kaitsekorraga ja inimesi saarele pigem ei satu (raskesti ligipääsetav, saare ümbrus mudane ja vesi madal), siis ei ole põhjust liita saart kaitsealaga.

2.5. Kaitsekord

2.5.1. Kaitsekorra kavandamine

Kaitseala kaitsekorra väljatöötamisel on arvestatud kaitsealal asuvaid loodusväärtusi ning eksperdi (Eesti Ornitoloogiaühing, Veljo Volke 2014. a) arvamust kaitseala tsoneeringu ja kaitsekorra kohta. Eksperti kahe ettepanekuga ei arvestatud, need on koos mitteametliku põhjendustega esitatud piirikirjelduse juures.

Kaitse-eeskirjaga kehtestatavad piirangud on sätestatud ulatuses, mis tagab kaitsealal leiduvate liikide ning poollooduslike ja looduslike elupaikade soodsa seisundi ning on proportsionaalne saavutatavale efektile. Leebem kaitsereežiim seab ohtu kaitseala kaitse-eesmärkide saavutamise ja kaitseväärtuste säilimise.

Vastavalt kaitsekorra eripärale ja majandustegevuse piiramise astmele on kaitseala tsoneeritud seitsmeteistkümneks sihtkaitsevööndiks ja viieks piiranguvööndiks.

Seniste kaitsealade ja hoiuala piiride muutmiseks ja kaitsekorra uuendamiseks tunnistatakse käesoleva määrusega kehtetuks Vabariigi Valitsuse 3. detsembri 1937. a otsus „Veekogu ja maa-ala looduskaitse alla võtmise kohta”, millega võeti kaitse alla Linnulaht, ENSV Ministrite Nõukogu 5. juuni 1959. a määrus nr 218 „Abinõudest parkide säilitamiseks ja korrastamiseks vabariigis”, millega võeti kaitse alla Loode tammik, Kingissepa rajooni TSN Täitevkomitee 3. aprilli 1965. a otsus nr 32 „Looduse kaitsest Kingissepa rajoonis”, millega võeti kaitse alla Loodenina (6 km) rand, Vabariigi Valitsuse 18. mai 2007. a määruse nr 176 „Hoiualade kaitse alla võtmine Saare maakonnas” § 1 lõige 1 punkt 48, millega võeti kaitse alla Mullutu-Loode hoiuala, ning keskkonnaministri 21. juuli 2010. a määruse nr 33 „Merikotka püsielupaikade kaitse alla võtmine ja kaitse-eeskiri” § 2 lõike 6 punktid 3, 4 ja 10, millega võeti kaitse alla Nasva, Mullutu ja Loode merikotka püsielupaik.

Kaitseala kaitse-eeskiri seab kitsendused omandiõigusele (Eesti Vabariigi põhiseaduse § 32, edaspidi *PS*). Keskkonda mõjutava tegevuse õigusliku regulatsiooni aluseks on *PS* §-st 5 tulenev loodusvarade ja loodusressursside kui rahvusliku rikkuse säästva kasutamise põhimõte. Elu- ja looduskeskkonna säästmise ja sellele tekitatud kahju hüvitamise kohustus tuleneb *PS* §-st 53. Tulenevalt *PS* §-dest 5, 32 ja 53 ning keskkonnaseadustiku üldosa seaduse ja looduskaitse-eeskirja alusel võib omandiõigust piirata. Omandiõiguse põhiõiguse säilimiseks peavad seadusest tulenevad piirangud olema proportsionaalsed ehk piirangu eesmärgi saavutamiseks sobivad, vajalikud ja mõõdukad. Kaitse-eeskirjaga piirangute seadmise eesmärk on alal leiduvate loodusväärtuste säilimine. Ühtlasi täidetakse loodusdirektiivist riigile tulenev kohustus tagada loodusväärtuste kaitse Natura 2000 võrgustiku alal. Neid eesmarke saab lugeda õiguspäraseks, kuna abinõud, mis soodustavad eesmärgi saavutamist, on õiguslikult sobivad: kaitseala moodustamine ja loodusväärtusi kahjustavatele tegevustele piirangute seadmine aitab kaasa kaitseala eesmärkide täitmisele. Abinõu on vajalik, kui eesmärki ei ole võimalik saavutada mõne teise isikut vähem koormava abinõuga, mis on vähemalt sama efektiivne.

Kaitse-eeskirja regulatsiooni eesmärgi (loodusväärtuste säilimine) täitmiseks ei ole muid vähemalt sama efektiivseid, kuid isikuid vähem koormavaid meetmeid. Abinõu mõõdukuse üle otsustamiseks tuleb kaaluda ühelt poolt isiku õigustesse sekkumise ulatust ja intensiivsust, teiselt poolt aga eesmärgi tähtsust. Eesti ja Euroopa loodusväärtuste säilimine on oluline eesmärk. Alale kaitse tagamisega ja tegevustele piirangute seadmisega ala loodusväärtused säilivad, loodusväärtusi kahjustavate tegevuste elluviimisel need hävivad.

Metsamajandusliku ja kaevandamisalase ettevõtluse korral on teada risk, et tegevust ei saa võimaldada juhul, kui see kahjustab loodust või elukeskkonda. Ettevõtlusvabadus ei anna isikule õigust nõuda rahvusliku rikkuse ega riigi vara kasutamist oma ettevõtluse huvides. Omandiõigus ja ettevõtlusvabadus ei ole piiramatud õigused. Kaitse-eeskirjaga alale seatud eesmärk kaalub üles omandiõiguse ja ettevõtlusvabaduse riive. Järgnevates kaitsekorra peatükkides on esitatud kitsenduste kaupa põhjendused, miks need piirangud on vajalikud.

2.5.2. Kaitsekorra üldpõhimõtted

Kaitse-eeskirjaga on inimestel lubatud kaitsealal viibida, korjata marju, seeni ja muid metsa kõrvalsaadusi kogu kaitsealal, välja arvatud määrusega sätestatud juhtudel Laheääre, Nasva, Pühajõe, Tammiku, Vennati metsa ja Unimäe sihtkaitsevööndis (inimeste viibimine on keelatud Laheääre, Nasva, Pühajõe, Tammiku ja Vennati metsa sihtkaitsevööndis 15. veebruarist kuni 31. juulini ja Unimäe sihtkaitsevööndis 1. veebruarist kuni 31. juulini). Kaitsealal viibimiseks loetakse ka kaitse-eeskirjaga lubatud tegevusi sihtkaitsevööndis. Sihtkaitsevööndis viibimise keeld ei laiene järelevalve- ja päästetöödele, kaitseala valitsemise ja kaitse korraldamisega seotud tegevusele ning kaitseala valitseja nõusolekul teostatavale teadustegevusele. Inimeste viibimine on piiratud ajaliselt I kategooria kaitsealuste lindude pesitsuskohtades ja häirimistundlike kaitstavate liikide elupaikades. Väljaspool neid alasid ei ole inimeste liikumist piiratud, kuna see ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärkide saavutamist.

Telkimine ja lõkke tegemine on lubatud õuemaal ning kohas, mis on kaitseala valitseja nõusolekul selleks ette valmistatud ja tähistatud. Füüsilise isiku või eraõigusliku juriidilise isiku omandis oleval kinnisasjal (sh õuealal) telkimisel ja lõkke tegemisel tuleb arvestada keskkonnaseadustiku üldosa seaduse §-des 35 ja 36 sätestatuga. Telkimine ja lõkke tegemine selleks ettevalmistamata kohas on lubatud kaitseala valitseja nõusolekul ning kaitseala valitsemise ja kaitse korraldamisega seotud tegevusel, näiteks koosluste hooldustööde käigus, et põletada raiejäätmeid ajal ja tingimustel, mis ei kahjusta loodusväärtusi. Lõkke tegemine väljaspool selleks ettenähtud kohta hävitab elustikku lokaalselt ja tegevusega kaasneb tulekahjuoht. Reguleerimata telkimine ja lõkke tegemine kaitsealal seavad ohtu kaitseväärtuste säilimise, kuna suurendavad negatiivset mõju kooslustele (tallamine, prahistamine, ebaseaduslikud lõkkekohad jne). Kaitseala valitseja nõusolekul ettevalmistatud ja tähistatud telkimis- ja lõkkekohti kaitsealal praegu ei ole, kuid kaitsekord võimaldab vajaduse korral neid tulevikus rajada.

Sõidukiga sõitmine on lubatud teedel, jalgrattaga ka radadel. Kaitseala valitseja nõusolekul on sõidukiga sõitmine väljaspool teid lubatud kalapüügiks vajaliku veesõiduki veekoguni viimisel. Kooskõlastuse ujuvvahendi transportimiseks väljaspool teed saab anda juhul, kui sellega ei kahjustata pinnast ega kaitseväärtusi. Veesõidukite veeskamise kohad on olemas Kallaku oja ääres, Saarte Jahimeeste Seltsi hoonete juures ja Nasval. Ajalooliselt on veesõidukeid sõidukiga veekoguni viidud ka Parila sihtkaitsevööndis asuvate ajalooliste teede kaudu (nii Suurlahte kui ka Mullutu lahte), aga osaliselt on seal vaja sõita ka väljaspool teid. Samuti on veesõidukeid

transporditud üle Nasva piiranguvööndis asuvate põldude ja niitude. Sellisel juhul tuleb tegevus Keskkonnaametiga kooskõlastada. Ehitusseadustiku § 92 lõike 1 kohaselt on tee inimeste, sõidukite või loomade liikumiseks või liiklemiseks ettenähtud rajatis. Teede all mõistetakse ka ajalooliselt väljakujunenud ja kasutuses olevaid teid, kui nende kasutamine on võimalik pinnast kahjustamata. Kaitseala teedel sõidukiga ja maastikusõidukiga sõitmisele kohalduvad liikluseaduses sätestatud nõuded ja piirangud. Sealhulgas tuleb arvestada, et maastikusõidukit tohib teel liikumiseks kasutada liikluseaduse §-s 154 nimetatud juhul, st jõgede, teede ja muude takistuste ületamiskohtades ning lumega kaetud teel, mis ei ole mootorsõidukitele ajutiselt läbitav, ning teel, kus seda lubab sellekohane liikluskorraldusvahend, samuti politsei- ja tollitöötajad ametiülesannete täitmisel, haige toimetamisel haiglasse, päästetööde tegemisel ning muudel juhtudel, mis on seotud ametiülesannete täitmisega (nagu elektri- ja sideliinide hooldus- ja parandustööde tegemine või muud sellised tegevused). Muudel juhtudel sõidukiga ja maastikusõidukiga sõitmine on lubatud järelevalve- ja päästetöödel, kaitseala valitsemise ja kaitse korraldamisega seotud tegevusel, kaitseala valitseja nõusolekul teostataval teadustegevusel ja kaitse-eeskirjaga lubatud tegevusel, liinirajatiste hooldamiseks vajalikel töödel ning metsa- ja põllumajandustöödel. Muudel tingimustel pole väljaspool teid sõitmine lubatud, sest see kahjustab taimkatet ja kaitsealuste liikide kasvukohti ning häirib linnuliike. Kaitse-eeskirjaga lubatud tegevuste alla käib ka kütitud suurulukite, nagu põder, hirv, metskits ja metssiga maastikusõidukiga transportimine, kui see on võimalik pinnast kahjustamata.

Kaitseala veealal on lubatud sõita ujuvvahendiga, välja arvatud Linnulahel ja Paadla lahel (asuvad sihtkaitsevööndis). Ujuvvahendiga sõitmine Linnulahel ja Paadla lahel on lubatud järelevalve- ja päästetöödel, kaitseala valitsemise ja kaitse korraldamisega seotud tegevusel ning kaitseala valitseja nõusolekul teostataval teadustegevusel. Ujuvvahendiga sõitmise lubamisel on arvestatud keskkonnaministri 29. novembri 2002. a määruse nr 67 „Veesõidukite hoidmise ja kasutamise nõuded” § 3 lõikega 1, mis keelab sisepõlemismootoriga varustatud veesõidukite kasutamise avalikuks kasutamiseks määratud järvedel, mille pindala on alla 100 ha. Erisus tuleb mootori tüübist. Keskkonnaministri määrus ei keela alla 100 ha suurustel järvedel kasutada elektrimootoriga veesõidukit. Selline üldine piirang on piisav kaitse-eesmärgiks seatud veelindude rändeaegse rahu tagamiseks, kuna kõigi kaitseala veekogude pindala, v.a Suurlaht ja Mullutu laht, on väiksem kui 100 ha (keskkonnaregistri andmetel Linnulaht 74,5 ha, Paadla laht 16,5 ha, Vägara laht 87,6 ha ja Kaalupi laht 12,9 ha). Olulisimaid piiranguid on veesõidukite kasutamise keeld Linnulahel ja Paadla lahel. See on põhjendatud nii haudelinnustiku kui ka rändel peatuvate veelindude suure mitmekesisuse ja arvukusega. Linnulaht oli umbes saja aasta jooksul Eesti suurima naerukajakakoloonia elupaik (maksimaalne hinnang kuni 8000 haudepaari (Kumari, A. 1978. Naerukajaka levimisest Baltikumis viimase 100 aasta jooksul)). Olulisimaid võimalikke meetmeid, et soodustada kajakakoloonia taastumist, on veesõidukite liikumise piiramine. Arvestades, et lahe ääres puuduvad paadisillad ja muud võimalused aluste vettelaskmiseks, ei ole piirang ebaoproportsionaalselt suur. Sisuliselt sama kehtib ka Paadla lahe kohta. Seal on looduslikud tingimused paadi vettelaskmiseks veel nigelamad ja piirangu tegelik mõju seetõttu väiksem.

Kaitsealal on lubatud jahipidamine 1. augustist 28. (29.) veebruarini, arvestades allpool esitatud tingimusi. Tegemist on olulise linnualaga ja jaht häirib oluliselt pesitsevaid linde. Jahipidamise üldpiirang lähtub lindude pesitsusperioodist ja peab tagama (eelkõige merikotka ja kassikaku ning kaitse-eesmärgiks seatud niitudel ja metsas pesitsevate liikide) häirimatuse pesitsuse ja noorlindude iseseisvumise ajal. Kuna kaitsealal on peamiselt tegemist avatud maastikuga (niidud, rooalad, sooniidud, järved), siis peamine mõju ongi seal pesitsevatele lindudele (näiteks mustsaba-vigle, hüüp, mustviires, sookurg, kiivitaja). Jahipidamine häirib pesitsevaid ja poegadega linde rohkem, kui lihtsalt inimese viibimine elupaigas. Häirimise korral jätab

emalind pojad või munad üksi ja nende ellujäämine, eriti jahedate ilmadega, on küsitav. Jahipidamise piirang seab piiranguid eelkõige metssea ja soku jahile, aga kuna sel ajal peetakse metsseale jahti eelkõige söödalt ja kaitsealal söödaplatsse olla ei tohi, siis see piirang ei sea jahimeestele olulisi piiranguid. Sokujaht algab alates 1. juunist ja seega seab jahipidamise piirang piiranguid soku jahile juunis ja juulis. Samas kütitakse piirkonnas sokku sel ajal peamiselt kaitsealast välja jäävatel põldudel ja seega olulist mõju sokujahile piirang ei sea, aga siiski tuleb vältida neid harvu juhuseid, kui kaitsealal tahetakse sokujahti pidada. On oluline tagada, et kaitsealal saaksid linnud rahulikult pesitseda ja häiringud puuduksid, seega on jahipidamise piirang alal vajalik. Ka mitmed uuringud (Madsen, J. & Fox, A.D. (1995). *Impacts of hunting disturbance on waterbirds – a review.*; Casas, F., Mougeot, F., Viñuela, J. ja Bretagnolle, V. (2008). *Effects of hunting on the behaviour and spatial distribution of farmland birds: importance of hunting-free refuges in agricultural areas*) näitavad, et jaht mõjutab oluliselt lindude käitumist ja pesitsemist. Jahipiirangutega alad ongi alad, kus linnud saavad rahulikult pesitseda. Linnujaht on aasta läbi keelatud Laheääre, Linnulahe, Loode, Tammiku, Vennati metsa, Mullutu, Nasva, Pühajõe, Vennati ja Vägara sihtkaitsevööndis ning Suurlahes. Laheääre, Nasva, Pühajõe, Tammiku ja Vennati metsa sihtkaitsevööndis on jahipidamine keelatud 15. veebruarist 31. juulini (seoses merikotka pesitsemisega) ja Unimäe sihtkaitsevööndis 1. veebruarist 31. augustini (seoses kassikaku pesitsemisega). Kuna jahipidamine põhjustab suuremat häirimist (müra) kui marjade ja seente korjamine, on jahipidamisele sätestatud ajaline piirang Unimäe sihtkaitsevööndis kuu võrra pikem kui inimeste viibimisele sätestatud ajaline piirang (lõppeb 31. juuli asemel 31. augustil). Linnujaht mujal kaitseala territooriumil on lubatud, kuna rändlinnud koonduvad valdavalt kaitseala järvedele ja lahtedele, kus linnujaht on keelatud. Väljapoole eespool nimetatud lahti ja vööndeid ei teki samaväärseid rändekogumeid. Jahipidamine väljaspool lubatud ajavahemikke ja määruse § 6 lõikes 3 nimetatud tingimustel on lubatud kaitseala valitseja igakordsel nõusolekul kaitse-eesmärgist lähtuvalt ulukite tekitatud kahjustuste (eelkõige kahju teistele liikidele ja kooslustele) vältimiseks ning teadustöö eesmärgil, kusjuures kaitseala valitseja võib seada tingimusi jahipidamise viisi ja aja kohta. Kaitse-eesmärke ohustavate ulukite hulka liigitatakse need ulukid, kes võivad hakata tekitama kahju kas inimesele või kaitseala loodusväärtustele, näiteks metssiga kinnistu omanikule või kaitstavatele taimeliikidele nende kasvualal, samuti rebane, kährlik jt lindudele nende pesitsus- ja peatuspaikades. Kaitseala valitseja võib lubada jahipidamist konkreetsele ulukiliigile igakordse kahju tekkimise korral. Kuna ei ole teada, milline liik ja millisel ajahetkel võib kaitsealal muutuda kaitse-eesmärke ohustavaks, siis ei ole otstarbekas esitada nende liikide loetelu ja küttemise aega, vaid kaitseala valitseja saab määrata, millise liigi küttemist, kui palju, millal ja millisel viisil võib konkreetset juhul lubada.

2.5.3. Vajalikud tegevused

Kaitsealal poollooduslike koosluste aladel on nende ilme ja liigikoosseisu taastamiseks ja säilitamiseks vajalik rohu ja roo niitmine, loomade karjatamine, puu- ja põõsarinde harvendamine või raadamine. Vajalikke tegevusi korraldab kaitseala valitseja. Poollooduslike koosluste hooldamine on vajalik tegevus, kuna hooldamata kooslused (peamiselt erinevad niidutüübid) võsastuvad või kasvavad täis pilliroogu ning poollooduslike kooslusi hooldamata pole võimalik täita kohustust tagada kaitse-eesmärgidena nimetatud elupaigatüüpide soodne seisund. Mullutu-Loode looduskaitseala sihtkaitsevööndites asuvate keskkonnaregistrisse kantud poollooduslike koosluste pindala on ligikaudu 3250 ha. Eelnimetatud tegevuste täpsem maht on kavandatud 2015. aastal valminud kaitsekorralduskava käigus.

2.5.4. Tegevuste kooskõlastamine kaitseala valitsejaga

Tegevused, mis on keelatud, kui selleks ei ole kaitseala valitseja nõusolekut, on määratud vastavalt looduskaitseseaduse § 14 lõikele 1. Kaitseala valitseja nõusolekuta on kaitsealal keelatud muuta katastriüksuse kõlvikute piire ja sihtotstarvet, koostada maakorralduskava ja teha maakorraldustoiminguid, kehtestada detailplaneeringut ja üldplaneeringut, lisasöötajahiulukeid, lubada ehitada ehitusteatise kohustusega või ehitusloakohustuslikku ehitist, sealhulgas lubada püstitada või laiendada lautrit või paadisilda, seada projekteerimistingimusi ja anda ehitusluba ning rajada uut veekogu, mille pindala on suurem kui viis ruutmeetrit, kui selleks ei ole vaja anda veeluba, ehitusluba ega esitada ehitusteatist.

Kaitseala valitseja ei kooskõlasta tegevust, mis kaitse-eeskirja kohaselt vajab kaitseala valitseja nõusolekut, kui see võib kahjustada kaitseala kaitse-eesmärkide saavutamist või kaitseala seisundit. Kui tegevust ei ole kaitseala valitsejaga kooskõlastatud või tegevuses ei ole arvestatud kaitseala valitseja kirjalikult seatud tingimusi, mille täitmisel tegevus ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärgi saavutamist või kaitseala seisundit, ei teki isikul, kelle huvides nimetatud tegevus on, vastavalt haldusmenetluse seadusele õiguspärasest ootust sellise tegevuse õiguspärasuse osas.

Praktikas on tingimuste esitamine kõige enam kasutatav võtte, millega välditakse kaitsealadel majandustegevuse kahjustavat mõju. Enamasti ei keelata tegevust, mis on kaitse-eeskirjas lubatud kaitseala valitseja nõusolekul, vaid püütakse kaalutusõiguse kaudu leida lahendusi, kus tegevus loodusväärtusi ei kahjusta, ühitades looduskaitse ja arendushuvid.

2.5.5. Sihtkaitsevöönd

2.5.5.1. Sihtkaitsevööndi eesmärgid

Kaitseala sihtkaitsevöönd on kaitseala osa seal väljakujunenud või kujundatavate koosluste säilitamiseks. Kaitsealal on seitseteist sihtkaitsevööndit: Kaalupi, Laheääre, Linnulahe, Loode, Loode tammiku, Mullutu, Nasva, Padura, Parila, Pühajõe, Suurlahe, Tammiku, Unimäe, Vennati, Vägara, Ärgessoo ja Vennati metsa.

Kaalupi, Padura, Parila, Vennati ja Ärgessoo sihtkaitsevööndi kaitse-eesmärk on metsa-, soo- ja niidukoosluste, kaitstavate liikide ning nende elupaikade kaitse.

Laheääre, Nasva, Pühajõe, Tammiku, Vennati metsa ja Unimäe sihtkaitsevööndi kaitse-eesmärk on metsa- ja sookoosluste, kaitstavate liikide ja nende elupaikade kaitse ning soodsa seisundi säilitamine looduslike protsessidena. Laheääre, Nasva, Pühajõe, Tammiku ja Vennati metsa sihtkaitsevööndisse jäävad alad, kus on vajalikud liikumiskiirangud, mis peavad tagama merikotka häirimatuse pesitsusajal. Unimäe sihtkaitsevööndisse jääb ala, kus on vajalik liikumiskiirang, mis peab tagama kassikaku häirimatuse pesitsusajal.

Linnulahe, Mullutu ja Suurlahe sihtkaitsevööndi kaitse-eesmärk on jäänukjärvede, rahvusvahelise tähtsusega veelindude rändepeatus- ja pesitsuspaiga, metsa-, soo- ja niidukoosluste, kaitstavate liikide ning nende elupaikade kaitse.

Loode ja Vägara sihtkaitsevööndi kaitse-eesmärk on rahvusvahelise tähtsusega veelindude rändepeatus- ja pesitsuspaiga, metsa-, soo- ja niidukoosluste, kaitstavate liikide ning nende elupaikade kaitse.

Loode tammiku sihtkaitsevööndi kaitse-eesmärk on metsa- ja niidukoosluste, kaitstavate liikide ning nende elupaikade kaitse.

Nende eesmärkide saavutamist on võimalik tagada kõige paremini sihtkaitsevööndi kaitsekorruga.

Kaitsealuste linnuliikide pesitsusalad ja rahvusvahelise tähtsusega olulised rändeagegsed peatuspaigad on arvatud sihtkaitsevööndisse, sest sealne kaitsekord võimaldab seada ajalisi liikumispiiranguid ja muid piiranguid (välistada majandustegevuse, seada rangeid piiranguid muudele tegevustele, mis võivad ohustada kaitsealuste liikide elupaikade soodsa seisundi säilimist või taastamist), mis on olulised merikotka ja kassikaku pesitsusedukuse tagamiseks ning arvuka läbirändava veelinnustiku rändepeatusaegseks häirimatuks toitumiseks ja puhkamiseks. Loodusdirektiivi kõrge loodusväärtusega ranniku-, soo-, niidu- ja metsaelupaigatüübid on arvatud sihtkaitsevööndisse. Sihtkaitsevööndi kaitsekord võimaldab muu hulgas reguleerida metsaraiet ja kuivendussüsteemide hooldust, mis on vajalik nende elupaikade soodsa seisundi tagamiseks.

2.5.5.2. Lubatud tegevused sihtkaitsevööndis

Sihtkaitsevööndis on lubatud kuni 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistatud kohas. Rohkem kui 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine ja rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistamata kohas on lubatud kaitseala valitseja nõusolekul. Rahvaürituse korraldamine kaitseala valitseja nõusolekuta väljaspool selleks ettenähtud kohta pole lubatud, et vältida elustiku häirimist juhuslikes kohtades. Kaitsealal on olemas külastustaristu: matkarada ja vaatetornid.

Linnulahe sihtkaitsevööndis on lubatud õngepüük ja harrastuspüük 15. juulist 31. märtsini ning Vägara sihtkaitsevööndis 21. maist 31. märtsini. Mullutu- ja Suurlahes on püük lihtkäsiõngega, käsiõngega ja põhjaõngega lubatud aastaringselt ja kõikide teiste harrastuspüügivahenditega 21. maist 31. märtsini. Kutseline kalapüük lõkspüünistega Mullutu sihtkaitsevööndis ja Vägara sihtkaitsevööndisse kuuluval Nasva jõe osal on lubatud 21. maist 31. märtsini. Ajaloolise püügiõiguse järgi on Nasva jõel ja Mullutu lahes lubatud ainult jõemõrrad ning kuni meetrised mõrrad (lõkspüünised), sellest tuleneb ka piirang, et kutseline kalapüük lubatakse ainult lõkspüünistega. Linnulahes ja Suurlahes pole kutselist kalapüüki ajalooliselt toimunud ja kaitse-eeskirjaga seda ka ei lubata, kuna tegemist on kalade oluliste kudealadega ja kalastik on osa kaitse-eesmärgiks seatud veeökosüsteemist. Linnulaht on kutseliste püügivahendite jaoks ka liiga madal. Ajalise piirangu sätestamine Linnulahes on vajalik, et tagada pesitsusaegne rahu lindudele. 15. juuliks on veelindude pojad sellises vanuses, et kalastajad ei sega nende elu sel määral, et see põhjustaks pesakondade või üksikute poegade hukkumist. Kuna ujuvvahendiga ei tohi Linnulahel sõita, siis saab seal kala püüda ainult kaldalt või vees kahlates. Paadiga vees liikuvad kalurid häirivad pesitsust. Üldise liikumispiirangu seadmine alale ei ole vajalik, sest külastajad kasutavad ala külastamiseks laudteed ja linnuvaatlustorni, väljaspool teid ja radu on märg ja soine ning külastajad sinna enamasti ei satu. Ajalise piirangu sätestamine õnge- ja harrastuspüügil Vägara sihtkaitsevööndis, harrastuspüügivahenditega Mullutu- ja Suurlahes (väljaarvatud püügil lihtkäsiõngega, käsiõngega ja põhjaõngega) ning kutselisel kalapüügil Mullutu sihtkaitsevööndis ja Nasva jõel on vajalik, et vältida kalapüüki kalade kudeajal, sest kalastik on osa kaitse-eesmärgiks seatud veeökosüsteemist.

Kaitseala valitseja nõusolekul on sihtkaitsevööndis lubatud kaitsealuste liikide elutingimuste säilitamiseks ja taastamiseks vajalik tegevus, koosluste kujundamine vastavalt kaitse-eesmärgile ja poollooduslike koosluste ilme ja liigikoosseisu tagamiseks vajalikud hooldus- ja taastamistööd, välja arvatud Laheääre, Nasva, Pühajõe, Tammiku, Vennati metsa ja Unimäe sihtkaitsevööndis, kuna nendes vööndites on elupaikade kaitse ning soodsa seisundi säilitamine tagatud looduslike protsessidena.

Kaitsealuste liikide elutingimuste säilitamiseks võib tekkida vajadus rajada tehispesi merikotkale või kassikakule, lisaks võib tekkida vajadus võsaraieks näiteks käpaliste elupaikades. Lisaks kaitsealal määratud metsaelupaigatüüpidele on oluline säilitada muid metsakooslusi, mis koos metsaelupaigatüüpidega moodustavad ühtse metsamassiivi. Tähelepanu pälvivad esmajoonel laialeheliste puuliikidega kooslused, mis on veel noored, kuid kujunevad ajapikku esinduslikuks laialehiseks metsaks. Lisaks pärnale, saarele ja tammele (mis on esindatud ka peapuuliigina) leidub kaitseala metsades veel jalakat ja künnapuud. Samuti tuleb ettevaatlikult suhtuda 60–70-aastaste haavikute majandamisega, kuna seal võib suure tõenäosusega leiduda haruldasi ja ohustatud liike. Metsakoosluste kujundamine vastavalt kaitse-eesmärgile on kaitseala valitseja nõusolekul lubatud eelkõige metsades, mis ei ole inventeeritud elupaigatüüpidega. Välja võib raiuda kiirekasvulisi keskealisi ja nooremaid puid, et anda valgust vanadele puudele või varem lagedal kasvanud üksikutele puudele ning tamme järelkasvule. Raieviisi, tehnoloogia ja puistu koosseisu nõuete kooskõlastamine kaitseala valitsejaga tagab kontrolli elupaikade soodsa seisundi säilitamiseks. Raiet ei lubata teha lindude pesitusperioodil.

Lubatud on olemasolevate ehitiste hooldustööd. Lubatud tööde hulka kuuluvad olemasolevate hoonete, teede, matkaradade ja muude ehitiste hooldustööd. Kaitseala valitseja nõusoleku nõue võimaldab seada tingimusi tööde tegemise viisile ja ajale lähtuvalt kaitstavate elupaigatüüpide ja liikide vajadusest. Kaitse-eeskirjaga keelatakse küll uute ehitiste püstitamine (uute ehitiste püstitamine on keelatud, et vältida kaitsealuste liikide elupaikade ja väärtuslike metsaelupaikade kahjustamist), kuid erandina on kaitseala valitseja nõusolekul sihtkaitsevööndites lubatud tee rajamine ja tehnovõrgu rajatise püstitamine kaitseala ja kaitsealal paikneva kinnistu tarbeks. Samuti on lubatud tootmisotstarbeta ehitise püstitamine kaitseala tarbeks, sealhulgas ehituskeeluvööndisse. Kaitseala tarbeks vajalike ehitiste alla kuuluvad eelkõige laudad, varjualused ja muud kaitseala poollooduslikel kooslustel karjatatavate kariloomade tarbeks vajalikud ehitised, hooldustehnika liikumiseks vajalikud rajatised (sh purded, truubid, ligipääsuteed), koosluste ja liikide elupaikade taastamiseks vajalikud rajatised ning loodushariduse edendamiseks vajalikud rajatised ja väikehooned (sh laudteed, vaatlustornid, kuivkäimlad). Uusi ehitisi on lubatud rajada, kui selle tulemusel ei kahjustata kaitsealuste liikide elupaiku või kaitstavate elupaigatüüpide seisundit.

Kaitseala valitseja nõusolekul on sihtkaitsevööndis lubatud maaparandussüsteemide hoiutööd, välja arvatud Laheääre, Nasva, Pühajõe, Tammiku, Vennati metsa ja Unimäe sihtkaitsevööndis, ja veerežiimi taastamine. Kaitsealal olevate veekogude ühenduste hooldus on oluline, kuna tegemist on olulise veealaga ja hooldus tagab veeökosüsteemi toimimise ja korraliku veevahetuse. Ilma hoolduseta kipuvad ühendused roostuma. Maaparandussüsteemide hoiutöid saab lubada juhul, kui sellega ei kahjustata metsaökosüsteemide veerežiimi või see on vältimatu, et tagada näiteks teel liikumise ohutus. Hooldustööde lubamisel hindab Keskkonnaamet ühelt poolt tegevuse potentsiaalset mõju ala loodusväärtustele, teisalt kaalub, kas hooldamata jätmine tekitab kahju väljaspool kaitseala asuvatele aladele. Hooldustööd, milleks on vajalik kaitseala valitseja nõusolek, on näiteks puittaimestiku raiumine, veejuhtme sügavuse ja põhjalaiuse taastamine sette eemaldamisega, truubi ja regulaatori settest

puhastamine, truubiotsakute korrastamine ja voolutakistuse eemaldamine, välja arvatud juhul, kui voolusängist kõrvaldatakse voolutakistusena üksikuid esemeid, nagu langenud puud, suuremad kivid, prügi jne, samuti ei ole kaitseala valitseja nõusolekut vaja rohttaimede ja peenvõsa niitmiseks. Samas on oluline, et ka nende tööde tegemisel arvestataks ala kaitse-eesmärgiga ega kahjustataks loodusväärtusi. Kaitseala metsaelupaikade seisundi parandamiseks on oluline võimaldada loodusliku veerežiimi taastamist. Laheääre, Nasva, Pühajõe, Tammiku, Vennati metsa ja Unimäe sihtkaitsevööndis on tegemist kaitsealuste linnuliikide pesitsusaladega, nendel aladel on vajalik seada ajalisi liikumispiranguid, mis on oluline eelkõige merikotka ja kassikaku pesitsusedukuse tagamiseks, välistada majandustegevus ja seada rangemaid piiranguid muudele tegevustele, mis võivad ohustada kaitsealuste liikide elupaikade soodsa seisundi säilimist või taastamist, sh maaparandussüsteemide hoiutöödele. Nimetatud vööndites ei ole olulisi maaparandussüsteeme ega veekogusid, mis vajaksid hooldust, kuid kaitse-eeskirjaga jäetakse võimalus loodusliku veerežiimi taastamiseks.

Kaitseala valitseja nõusolekul kooskõlastatud kohtades ning ajal on lubatud pilliroo ja adru varumine. Nii saab varumist lubada väljaspool lindude pesitsusaega, säilitades roostikulindude pesitsemiseks vajalikke olulisi roomassiive. Roogu võib varuda kas külmast või põuast tahkel pinnasel või tehnikaga, mis pinnast ei kahjusta. Mullutu märgalal asuvad Saaremaa suurimad roostikud. Need on olulised nii veekogudesse kanduvate toitainete siduja kui ka elurikkuse kandjatena. Hästi väljakujunenud märg roostik on oluline lindude elupaik, samas on soonitudel ja osades madalsoodes roostiku (osaline) eemaldamine oluline kaitsekorralduslik tegevus. Mineraalmaal kasvaval roostikul ei ole liikide elupaigana looduskaitse väärtust ja seda võib kasutada nii utilitaarsel eesmärgil kui ka niidukoosluse taastamiseks tõrjuda. Pääaegu kõik roostikulinnud eelistavad pesitseda kohtades, kus on säilinud vana pilliroogu. Hüübile, roo-loorkullile ja mustviirele on see hädavajalik, kuid ka teised liigid vajavad pesakoha varjeks möödunud aastast pilliroogu või talvel kokkulükatud roolademeid. Roovarumine väga suurelt pinnalt (nt bioenergia tootmiseks) muudab ala roostikulindude jaoks ebasobivaks. Kaitstavatel aladel ei tohiks vees kasvava ja vabaveelaikudega roostike osakaal langeda alla 80% ühes roomassiivis (Roostike strateegia 2008).

2.5.5.3. Keelatud tegevused sihtkaitsevööndis

Sihtkaitsevööndis on keelatud (kooskõlas määrusega sätestatud erisustega) majandustegevus ja loodusvarade kasutamine, st tegevused, mis ei lähtu sihtkaitsevööndi kaitse-eesmärkidest, kuna selle käigus võivad hävida metsa-, niidu- ja sookooslused ning kaitsealused taime- ja loomaliigid, mille säilitamine on sätestatud kaitse-eesmärgina. Vastavalt majandustegevuse seadustiku üldosa seadusele on majandustegevus iga iseseisvalt teostatav, tulu saamise eesmärgiga püsiv tegevus, mis ei ole seadusest tulenevalt keelatud. Tegevus, mille suhtes on kehtestatud teatamis- või loakohustus, loetakse samuti majandustegevuseks ka juhul, kui selle eesmärk ei ole tulu saamine. Seega kõik kaitse-eeskirja kaitsekorra üldpõhimõtete peatükis või sihtkaitsevööndite peatükis reguleeritud tegevused, mis on määrusega lubatud või lubatud kaitseala valitseja nõusolekul ja mida tehakse tulu saamise eesmärgiga, ning tegevused, mis on lubatud või lubatud kaitseala valitseja nõusolekul ja millega kaasneb teatamis- või loakohustus, on kaitseala sihtkaitsevööndis lubatud majandustegevus. Kaitse-eeskirjaga lubatakse sihtkaitsevööndis majandustegevust, mis ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärki või seisundit.

Inimeste viibimine on keelatud, välja arvatud järelevalve- ja päästetöödel, kaitseala valitsemise ja kaitse korraldamisega seotud tegevusel ning kaitseala valitseja nõusolekul teostataval

teadustegevusel Laheääre, Nasva, Pühajõe, Tammiku ja Vennati metsa sihtkaitsevööndis 15. veebruarist kuni 31. juulini ja Unimäe sihtkaitsevööndis 1. veebruarist kuni 31. juulini. Need alad on ohustatud linnuliikide (sealhulgas kaitstavate liikide ja linnudirektiivi liikide) olulised pesitsusalad, kus inimeste viibimine häirib pesitsevaid linde ning põhjustab pesapaikade hülgamist, munade või pesapoegade hukkumist. Maas pesitsevate lindude lendu ajamisel avastavad nende pesad kiskjad. Pesitsusedukuse tagamiseks on pesitsusajal kehtestatud liikumispiirangud kaitstavate linnuliikide kõige olulisemates pesitsuskohtades. Ajalised piirangud kahes vööndis on erinevad, sest kassikakk alustab pesitsemist varem kui merikotkas.

2.5.6. Piiranguvöönd

2.5.6.1. Piiranguvööndi eesmärgid

Kaitseala piiranguvöönd on kaitseala majanduslikult kasutatav osa, mis ei kuulu sihtkaitsevööndisse ning kus majandustegevuses tuleb arvestada looduskaitseseaduses ja määruses kehtestatud piiranguid. Piiranguvööndi kaitse-eesmärk on elustiku mitmekesisuse ja maastikuilme säilitamine, maastikus mosaiikseltselt paiknevate niiduelupaigatüüpide taastamine ja säilitamine ning kaitstavate liikide ja nende elupaikade kaitse. Kaitsealal on viis piiranguvööndit: Kerguse, Laheküla, Mudamaardla, Nasva ja Ulje.

Piiranguvöönd toimib sihtkaitsevööndi puhervööndina, vähendab väljastpoolt tulevaid häiringuid ja tagab kaitseala sidususe. Piiranguvööndisse jäävad majanduslikult kasutatavad alad, kus on hoonestus ja muud rajatised, väljakujunemata vähemväärtuslikud elupaigad (nt noorendikud) või linnalähedane aktiivselt kasutatav puhkeala (Kallaku oja kalastuskoht).

2.5.6.2. Lubatud tegevused piiranguvööndis

Piiranguvööndis on üldjuhul lubatud majandustegevus, arvestades määrusega sätestatud erisusi. Lubatud on kuni 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine kohas, mis ei ole selleks kaitseala valitseja nõusolekul ette valmistatud ega tähistatud. Piiranguvööndis ei paikne nii olulisi loodusväärtusi, et rahvaürituse korraldamine väljaspool ettevalmistatud kohta peaks olema keelatud või lubatud üksnes kaitseala valitseja nõusolekul. Piiranguvöönd on sobiv koht näiteks loodusharidusürituse korraldamiseks ka väljaspool ettevalmistatud matkaradasid. Kuid rahvarohked (üle 50 osalejaga) üritused on lubatud vaid kaitseala valitseja nõusolekul, et valitseja saaks seada tingimusi looduse kahjustamise vältimiseks.

Piiranguvööndis on lubatud kalapüük, kusjuures Mudamaardla piiranguvööndis on püük lihtkäsiõngega, käsiõngega ja põhjaõngega lubatud aasta ringi ja kõikide teiste harrastuspüügivahenditega 21. maist 31. märtsini. Piirang on vajalik, et vältida kalapüüki kalade kudeajal, sest kalastik on osa kaitse-eesmärgiks seatud veeökosüsteemist. Vahemik langeb kokku Suurlahe sihtkaitsevööndi regulatsiooniga. Kui Mudamaardla piiranguvööndis ajalist piirangut mitte seada, kujuneb olukord, et kõik kalade kudeajal paadist püüda tahtjad kogunevad piiranguvööndisse, kuna see on ainus ala, kus sel ajal kala püüda tohib. Kuna Suurlaht on üks veeökosüsteem, siis peavad seal kehtima kõikjal samad piirangud. Laheküla piiranguvööndisse jääb Kallaku oja, kus toimub aktiivne harrastuspüük. Selles vööndis ei ole olulisi loodusväärtusi ja seega ei pea seal kalapüüki piirama.

Kaitseala valitseja nõusolekul on piiranguvööndis lubatud ehitise, kaasa arvatud ajutise ehitise püstitamine, kusjuures kaitseala tarbeks ehitise püstitamisel ehituskeeluvööndisse ei laiene ehitisele ehituskeeluvööndi ehituskeeld. Seda võimaldab looduskaitseeseaduse § 38 lõige 7, mis reguleerib ehituskeeluvööndi korra erisusi. Kaitseala tarbeks võib osutada vajalikuks mõne ehitise (vaatetorni, infotahvli jms) paigaldamine ehituskeeluvööndisse, mistõttu eeskirjaga seda lubatakse. Kaitseala valitseja lähtub nõusoleku andmisel inventeeritud loodusväärtuste asukohast ning ehitamine on võimalik üksnes kohtades, kus pole inventeeritud kaitsealuste liikide elupaiku ega kaitsealuseid elupaigatüüpe, mida ehitustegevus võib kahjustada.

Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud roo varumine külmumata pinnaselt. Kui pilliroo varumine toimub käsitsi või pinnast mittekahjustavate masinatega, on võimalik lubada pilliroo varumist ka külmumata pinnasel väljaspool lindude pesitsus- ja rändeperioodi.

Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud veekogu veetaseme ja kaldajoone muutmine, näiteks loodusliku veerežiimi taastamiseks jõgedes, kaldakindlustuse rajamiseks ja hooldamiseks, veekogude puhastamiseks ja nende looduslikkuse suurendamiseks. Kaitsealal on vajalik seal olevate veekogude ühenduste hooldus, kuna ühendused roostuvad. Piiranguvööndisse jääb osaliselt Suurlahte ja Linnulahte ühendav Kallaku oja. Ühenduste hooldus tagab veeökosüsteemi toimimise ja korraliku veevahetuse.

Kaitseala valitseja nõusolekul on piiranguvööndis lubatud häil- ja aegjärgne raie kuni 2 ha suuruse langina, kusjuures säilitada tuleb koosluse liikide ja vanuse mitmekesisus. Häil- ja aegjärgne raie imiteerivad kõige paremini looduslikke häiringuid ja metsade majandamine turberaietega tagab säästvama metsamajanduse (Laas, 2012, Turberaied võivad olla alternatiiviks lageraietele, Eesti Mets nr 2). Raie tüübi ja raielangi suuruse reguleerimine on vajalik selleks, et elupaiga struktuuri muutused ei oleks järsud ega tugevad ning metsas säiliks igal ajahetkel teatud hulk olulisi elemente. Aegjärgse raiega raiutakse metsa järkude kaupa, mistõttu toimuvad keskkonnamuutused sujuvamalt ning seetõttu pole mõju niivõrd järsk ja tugev kui näiteks lageraiel. Nii on liikidel rohkem aega muutustega kohaneda. Häilraied on väikese pindalaga ja sarnasemad looduslikule häilule. Nii tagatakse paremini koosluste ja liikide kaitse ning hoitakse ära liiga kiired muutused piiranguvööndi metsade vanuselises struktuuris. Langi pindala ei tohi olla suurem kui 2 ha, siis on häiringute mõju minimaalne. Sellega hoitakse ära suurte, liikidele ebasobilike lankide teke. 2 ha on piisavalt suur lank, et tagada metsade looduslik uuenemine. Suuremate lankide puhul ei uuene lank looduslikult nii efektiivselt. Lageraie ja veerraie ei ole lubatud. Lageraiega kaasneva servaeefekti mõjul väheneb ka välisteguritest puutumata koosluste siseosa pindala. Seetõttu väheneb liikidele sobilike elupaikade pindala mitte ainult raiete toimumise alal, vaid ka sellega piirnevatel aladel. Peale selle vähendab lageraie puistu struktuuri mitmekesisust, sh erivanuselisust. Veerraie suurendab samuti servaeefekti ja tekitab loodusmaastikusse sobimatuid sirgeid koridore, mis suurendaksid ka tormimurru ja -heite ohtu.

Piiranguvööndi metsa majandamisel tuleb säilitada koosluse looduslik tasakaal, liigiline ja vanuseline mitmekesisus, jätta raiumata surnud puid ning kujundada häilud ebakorrapärase kujuga. Elustiku mitmekesisuse säilitamiseks tuleb jätta raiel, välja arvatud hall-lepikud, hektari kohta alles vähemalt 20 tihumeetrit puid või nende säilinud püstiseisvaid osi, mis ei kuulu koristamisele ja jäävad metsa alatiseks. Elustiku mitmekesisuse tagamiseks alles jäetavad puud valitakse eri puuliikide esimese rinde suurima diameetriga puude hulgast, eelistades kõvalehtpuid, mände ja haabasid, samuti eritunnustega, nagu põlemisjälgede, õõnsuste, tuuleluudade või suurte okstega puid. Need tingimused on vajalikud, et tagada raiutavas puistus elustiku mitmekesisuse säilitamise seisukohast oluliste elementide säilimine, mis aitab säilitada

nii konkreetsetes puistus kui ka kumulatiivselt piiranguvööndis tervikuna mitmekesisist elustikku. Ettekirjutus säilikpuude kohta tagab kooslusesse suurediameetrilise surnud puidu ja suurte vanade elusate puude tekkimise, mis on peamised struktuurielemendid, mille puudus on Eesti metsakooslustes kõige suurem. Samuti tagab piisava arvu säilikpuude jätmine metsa varieeruvad valgustingimused, mis soodustab erinevate nõudlustega kuivade metsade elustikurühmade parema raiejärgse ellujäämuse ja metsa uuenemise.

2.5.6.3. Keelatud tegevused piiranguvööndis

Kaitsealal on keelatud puhtpuistute kujundamine ja energiapuistute rajamine. Puhtpuistute kujundamine ning energiapuistute rajamine vähendab kaitseala bioloogilist mitmekesisust ja maastikuilmet.

Piiranguvööndis on keelatud uue maaparandussüsteemi rajamine, maavara kaevandamine, välja arvatud Mudamaardla piiranguvööndis (Mudamaardla piiranguvööndis on maavara kaevandamine lubatud kaitseala valitseja nõusolekul), ning biotsiidi, taimekaitsevahendi ja väetise kasutamine, välja arvatud põllu- ja õuemaal. Nende tegevuste lubamine pole võimalik, kahjustamata kaitsealal asuvaid ja kaitse-eesmärkidena nimetatud elupaigatüüpe ning kaitstavate liikide elupaiku ja kasvukohtasid. Maaparandussüsteem on maaparandusseaduse tähenduses maatulundusmaa viljelusväärtuse suurendamiseks ja keskkonnakaitseks vajalike ehitiste kogum, mis on kinnisasja oluline osa tsiviilseadustiku üldosa seaduse § 54 lõike 1 tähenduses. Maaparandussüsteemide hoiutööd, sh eesvoolude hoiutööd, on näiteks puittaimestiku raiumine, veejuhtme sügavuse ja põhjalaiuse taastamine sette eemaldamisega, truubi ja regulaatori settest puhastamine, truubiotsakute korrastamine ja voolutakistuse eemaldamine. Kui voolutakistusena eemaldatakse üksikuid esemeid, nagu langenud puud, suuremad kivid ja prügi, ei ole vaja kaitseala valitseja nõusolekut, kuid arvestama peab võimaliku viibimiskiirusega. Tee servades paiknevad kraavid on tee lahutamatud osad ning seal tuleb tegevuste kavandamisel lähtuda olemasolevate ehitiste hooldustööde punktist. Nõusoleku andmisel maavara kaevandamiseks arvestatakse muu hulgas lindude pesitsusperioodi ja kalade kudeajaga. Veerežiimi muutmine kahjustab elupaigatüüpide soodsat seisundit ja põhjustab muutusi koosluste liigikoosseisus. Biotsiidi, taimekaitsevahendi ja väetise kasutamine kahjustab elupaigatüüpide soodsat seisundit ning põhjustab muutusi koosluste liigilises koosseisus, põllu- ja õuemaal piiranguid ei seata.

Piiranguvööndis on keelatud puidu kokku- ja väljavedu külmumata pinnaselt. Piiranguvööndis on tegemist märjemate kasvukohatüüpidega pehmel niiskel pinnasel, mille liikumine kahjustab pinnast ja metsataimestikku. Kaitseala valitseja võib lubada puidu kokku- ja väljavedu, kui pinnas seda võimaldab. Kaitseala valitsejal on seega võimalik tulenevalt konkreetsetest oludest hinnata, kas puidu kokku- ja väljavedu külmumata pinnaselt on võimalik kahjustamata kaitseala loodusväärtusi.

3. Menetluse kirjeldus

Mullutu-Loode loodukaitseala kaitse-eeskirja avalik väljapanek toimus 1.–30. aprillini 2019. aastal. Samal ajavahemikul toimus ka avalik väljapanek Keskkonnaameti Kuressaare kontoris ja Saaremaa Vallavalitsuses. Teade kaitse-eeskirja menetlemise algatamise kohta ilmus 1. aprilli 2019. aasta ajalehes Postimees, 2. aprilli 2019. aasta ajalehes Saarte Hääl ja 26. märtsil 2019. aastal Ametlikes Teadaannetes. Kaitse-eeskirja eelnõuga sai tutvuda ka Keskkonnaameti

veebilehel. 30. mail 2019. aastal toimus kaitse-eeskirja avalik arutelu, millest võttis osa 16 inimest.

Looduskaitseseaduse §-s 9 sätestatud kaitse alla võtmise menetluse käigus saadeti 312 kinnisasja 200 teadaolevale omanikule (sh Riigimetsa Majandamise Keskus, Maanteeamet ja Saaremaa Vallavalitsus) teade kaitse-eeskirja eelnõu avalikustamise, sh avaliku väljapaneku ja avaliku arutelu kohta. Teavitust saadeti ka Keskkonnainspeksiooni Saaremaa büroole, kaitsealale jäävatele jahiseltsidele ja maahooldajatele. Kirjas paluti teha parandusettepanekuid ja esitada vastuväited. Kirjad sisaldasid teadet, et kui vastuväiteid ega ettepanekuid kirjas nimetatud tähtjaks ei esitata, loetakse seda kaitse-eeskirja muutmise eelnõuga nõustumiseks. Nimetatud ajaks saabus Keskkonnaametile kümme arvamust, millele Keskkonnaamet ka vastas ja mis on kajastatud tabelis 2.

Tabel 2. Keskkonnaametile saabunud arvamused ja Keskkonnaameti vastused

Ettepaneku/arvamuse esitaja	Arvamus/ettepanek	Keskkonnaameti vastus
P. Noogen	Mudamaardla piiranguvööndis on kalapüük keelatud 1.04–19.05, aga peaks olema keelatud kuni 20.05.	Keskkonnaamet on märkusega nõus ja parandab määruses ja seletuskirjas kuupäeva.
OÜ Raikküla metsad, M. Saar	Ettepanek arvata kogu Kaalupea kinnistu (katastriüksuse tunnus 43301:001:1197) Mullutu-Loode looduskaitseala koosseisu.	Keskkonnaamet on ettepanekuga nõus ja muudab kaitseala piiri.
Mullutu küla elanike ja maaomanike pöördumine	<p>Muuta kaitse-eeskirja § 5 lõige 2 selliseks, et kohalikel elanikel oleks õigus alal telkida.</p> <p>Muuta kaitse-eeskirja § 5 lõige 3 selliseks, et kohalikel elanikel oleks õigus kasutada ajaloolisi muldteid sõidukite, maastikusõidukite ja jalgrattaga sõitmiseks. See on vajalik ka ujuvvahendite transpordiks.</p>	<p>Keskkonnaamet on seisukohal, et kohalikele elanikele ei saa teha erandit telkimise osas ja lubada neil telkida seal, kus nad soovivad.</p> <p>Keskkonnaamet muudab kaitse-eeskirja ja seletuskirja selliselt, et sõiduki ja maastikusõidukiga on lubatud sõita ajalooliselt väljakujunenud teedel ja ujuvvahendi transportimine tingimusel, kui see on võimalik pinnast kahjustamata.</p> <p>Keskkonnaameti viimane sõnastus jäi määrusesse nii, et kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud sõidukiga sõitmine väljaspool teid kalapüügiks vajaliku veesõiduki veekoguni viimisel.</p>
Saaremaa Vallavalitsus	<p>Ettepanek muuta kaitse-eeskirja ja seletuskirja sarnaselt jahipidamisele loodud erisusega, mis lubaks maastikusõidukitega sõitmist ka kalapüügil kasutatavate ujuvvahendite ja kalapüügivahendite transpordiks tingimusel, kui see on võimalik pinnast kahjustamata.</p> <p>Lubada veesõidukite kasutamist Linnulahel, kehtestades sisepõlemismootoriga veesõidukiga liikumisele ajalised piirangud, mis kattuvad naerukajaka pesitsusaja ja perioodiga.</p>	<p>Keskkonnaamet muudab kaitse-eeskirja ja seletuskirja selliselt, et sõiduki ja maastikusõidukiga on lubatud sõita ajalooliselt väljakujunenud teedel ja ujuvvahendi transportimine tingimusel, kui see on võimalik pinnast kahjustamata.</p> <p>Keskkonnaameti viimane sõnastus jäi määrusesse nii, et kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud sõidukiga sõitmine väljaspool teid kalapüügiks vajaliku veesõiduki veekoguni viimisel.</p> <p>Keskkonnaamet on seisukohal, et Linnulahel veesõidukite kasutamise keeld ei ole oluline piirang, sest alal puuduvad paatide veeskamise ja hoidmise kohad ning veesõidukite kasutamine häiriks oluliselt linde (nii pesitsevaid kui ka rändel olevaid). Linnulahe haudelinnustiku mitmekesisus ja asustustihedus on suur, seal peatuvad olulised veelindude rändekogumid. Linnulahest üle tee asub kohe Suurlaht, kus on paatide veeskamise ja hoidmise kohad olemas.</p>

H. Saagpakk	Pole nõus lisapiirangutega Salu kinnistul (katastriüksuse tunnus 34801:006:0381).	<p>Keskkonnaamet on seisukohal, et Salu kinnistu tzoneerimine sihtkaitsevööndisse on põhjendatud, sest see tagab kõige efektiivsemalt metsade kaitse.</p> <p>Salu kinnistul kasvavad osaliselt Natura loodusdirektiivi esmatahtsaks elupaigatüübiks kvalifitseeruvad vanad laialehised metsad. Metsaelupaigatüübi peamine ohutegur on raie, mis on sihtkaitsevööndis keelatud. Sihtkaitsevööndis ei ole metsaraie lubatud eesmärgiga, et metsakooslused saaksid areneda või taastuda loodusliku suksessiooni käigus.</p>
V. Voronov	<p>Lubada veesõidukite kasutamist Linnulahel ja Paadla lähel.</p> <p>Pole mõistlik seada piiranguid õngepüügile ja harrastuspüügile.</p> <p>Kutselise kalapüügi piiranguaja algus tuua varasemaks.</p>	<p>Keskkonnaamet on seisukohal, et Linnulahel ja Paadla lähel veesõidukite kasutamise keeld ei ole oluline piirang, sest alal puuduvad paatide veeskamise ja hoidmise kohad ning veesõidukite kasutamine häiriks oluliselt linde (nii pesitsevaid kui ka rändel olevaid).</p> <p>Piirangud on vajalikud Linnulahes lindude pesitsusaegse rahu tagamiseks. Mullutu, Suurlahe ja Vägara sihtkaitsevööndis on piirang vajalik, et vältida kalapüüki kalade kudeajal. Kallaku ojal piiranguid ei ole. Nasva jõe osa, kus toimub peamine õngepüük, jääb kaitsealast välja.</p> <p>Keskkonnaamet leiab, et kutselise kalapüügi kuupäevi ei ole vaja muuta, sest need on kalapüügieeskirja raames juba läbi analüüsitud.</p>
T. Pints/P. Kuldsaar	<p>Ettepanek lubada ujuvvahendi transport väljaspool teid.</p> <p>Ettepanek muuta Nasva alevikus kaitseala piiri ja võtta aluseks puuderivi, mitte katastriüksuste piirid.</p>	<p>Keskkonnaamet muudab kaitse-eeskirja ja seletuskirja selliselt, et sõiduki ja maastikusõidukiga on lubatud ujuvvahendi transportimine tingimusel, kui see on võimalik pinnast kahjustamata.</p> <p>Keskkonnaameti viimane sõnastus jäi määrusesse nii, et kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud sõidukiga sõitmine väljaspool teid kalapüügiks vajaliku veesõiduki veekoguni viimisel.</p> <p>Keskkonnaamet on seisukohal, et nimetatud alasid ei saa kaitseala koosseisust välja arvata, kuna seal on inventeeritud loodusdirektiivi elupaigatüübid, aga ala on võimalik tzoneerida osaliselt piiranguvööndisse. Maaomanikele, keda see puudutas, saadeti kirjad.</p>
Maanteeamet	Ettepanek määrata riigiteede puhul kaitseala piir transpordimaa katastriüksuste piirile kogu moodustatava kaitseala osas.	Keskkonnaamet on ettepanekuga nõus ja arwab tugimaantee nr 77 paremal küljel kulgeva ja riigi teemaa katastriüksusel 34801:005:0126 paikneva jalg- ja jalgrattatee kaitseala koosseisust välja, sest sellel alal ei ole loodusväärtusi.

M. Vahter	Pole nõus Vahtra kinnistu (katastriüksuse tunnus 34801:006:0175) arvamisega sihtkaitsevööndisse.	Keskkonnaamet on seisukohal, et ala on võimalik tsoneerida piiranguvööndisse.
-----------	--	---

Keskkonnaameti Kuressaare kontoris toimus 30. mail 2019. aastal kaitse-eeskirja avalik arutelu, milles osales 16 inimest (10 kaitsealaga seotud isikut, 6 Keskkonnaameti töötajat). Koosolekul täpsustati kaitse-eeskirja kohta tekkinud küsimusi, mis olid enne Keskkonnaametile saadetud ja millele Keskkonnaamet oli kirjalikult ka vastanud. Koosolekul tekkis küsimus Mullutu lahte ja Suurlahte ühendava kraavi osas, mis jääb praegu Vägara sihtkaitsevööndisse ja kus kehtib ajaline püügikeeld. Tehti ettepanek arvata kraav Parila sihtkaitsevööndisse, et ajaline püügikeeld seal ei kehtiks. Keskkonnaamet kaalus ettepanekut, kuid on seisukohal, et Mullutu lahte ja Suurlahte ühendav kraav on Mullutu lahe ja Suurlahega üks kompleks ning seal peavad olema piirangud ühesugused. Muidu tekib olukord, kus Mullutu lahes ja Suurlahes on kalapüük keelatud ning kõik püüavad kala neid ühendavas kraavis. Piirangu sätestamine on vajalik, et vältida kalapüüki kalade kudeajal. Peamine õngepüük ja harrastuspüük toimub Kallaku ojal (Kalaaugu jõgi) ja Nasva jõe osal, mis jääb kaitsealast välja. Seega on võimalik aktiivsel särjeajal särge püüda ka mujal.

4. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu koostamisel on arvestatud järgmiste EL õigusaktidega:

1. EÜ Nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku taimestiku ja loomastiku kaitse kohta (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50).
2. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2009/147/EÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta (ELT L 20, 26.01.2010, lk 7–25).

EÜ Nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ ehk loodusdirektiivi artikli 2 lõike 1 kohaselt on nimetatud direktiivi eesmärk looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitsmisega kaasa aidata bioloogilise mitmekesisuse säilimisele EL liikmesriikide territooriumil. Loodusdirektiivi artikli 3 lõigete 1 ja 2 kohaselt luuakse Euroopa ökoloogiline võrgustik Natura 2000, mille loomisse annab panuse iga liikmesriik võrdeliselt sellega, millisel määral leidub tema territooriumil loodusdirektiivis nimetatud looduslikke elupaigatüüpe ja liikide elupaiku.

Vabariigi Valitsuse 5. augusti 2004. a korralduse nr 615 „Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri” lisa 1 punkti 1 alapunktiga 33 on Natura 2000 võrgustiku linnualaks esitatud Mullutu-Loode linnuala. Vabariigi Valitsuse 5. augusti 2004. a korralduse nr 615 „Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri” lisa 1 punkti 2 alapunktiga 226 on Natura 2000 võrgustiku loodusalaks esitatud Mullutu-Loode loodusala. Seetõttu tuleb Mullutu-Loode looduskaitsealal tegevuse kavandamisel hinnata selle mõju kaitse-eesmärkidele, arvestades Natura 2000 võrgustiku alade kohta kehtivaid erisusi.

Mullutu-Loode loodusala on kinnitatud Natura 2000 võrgustiku alaks Euroopa Komisjoni 12. novembri 2007. a otsusega 2008/24/EÜ, millega võeti vastavalt nõukogu direktiivile 92/43/EMÜ vastu boreaalses biogeograafilises piirkonnas asuvate ühenduse tähtsusega alade esimene ajakohastatud loetelu (teatavaks tehtud numbril K(2007) 5402 all, ELT L 012, 15.01.2008, lk 118–382). Viimati ajakohastati boreaalse biogeograafilise piirkonna loodusalade nimekirja Euroopa Komisjoni 24. märtsi 2020 rakendusotsusega (EL) 2020/494, millega võeti vastu boreaalses biogeograafilises piirkonnas asuvate ühenduse tähtsusega alade loetelu kolmeteistkümnes uuendatud versioon (teatavaks tehtud numbril C(2020) 1713 all, ELT L 111, 8.4.2020, lk 1–175).

Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2009/147/EÜ ehk linnudirektiivi artikli 1 kohaselt

käsitleb nimetatud direktiiv kõikide looduslikult leiduvate linnuliikide, kaasa arvatud nende munade, pesade ja elupaikade kaitset EL liikmesriikides. See hõlmab nende liikide kaitset, hoidmist ja kontrolli ning kasutamist. Linnudirektiivi artiklite 2 ja 3 kohaselt võtavad liikmesriigid vajalikud meetmed, sealhulgas kaitsealade loomine, eelnimetatud linnuliikide arvukuse hoidmiseks tasemel, mis vastab eelkõige ökoloogilistele, teaduslikele ja kultuurilistele nõuetele, arvestades samal ajal majanduslikke ja puhkeaja veetmisega seotud vajadusi. Mullutu-Loode looduskaitsealal on olulisteks kaitse-eesmärkideks mitme linnudirektiivi I lisas nimetatud linnuliigi kaitse.

Pärast määruse jõustumist tehakse Euroopa Komisjonile ettepanek Mullutu-Loode loodusala ja Mullutu-Loode linnuala piiride muutmiseks, et viia need vastavusse kaitseala piiridega.

Mullutu-Loode looduskaitseala kaitse-eesmärkide muutmise tõttu tuleb pärast määruse jõustumist muuta ka Mullutu-Loode loodusala ja Mullutu-Loode linnuala kaitse-eesmärke ning viia need vastavusse määrusega. Loodusala eesmärkidesse tuleb lisada aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud (6510), siirde- ja õõtsiksood (7140), puiskarjamaad (9070) ja tiigilendlane (*Myotis dasycneme*). Linnuala eesmärkide hulgas tuleb nimetada linnudirektiivi I lisas nimetatud kassikakk (*Bubo bubo*), rukkirääk (*Crex crex*), musträhn (*Dryocopus martius*), punaselg-õgija (*Lanius collurio*), täpikhuik (*Porzana porzana*), võõt-põõsalind (*Sylvia nisoria*) ja teder (*Tetrao tetrix*) ning II lisas nimetatud rägapart (*Anas querquedula*), rabahani (*Anser fabalis*), suurkoovitaja (*Numenius arquata*) ja punajalg-tilder (*Tringa totanus*). Need liigid ja elupaigatüübid on alal esindatud (vt ptk 2.2) ja nende paremaks kaitsmiseks tuleb need nimetada ka loodusala eesmärkide hulgas.

Kaitse-eesmärkidest jäeti välja kormoran (*Phalacrocorax carbo*), mis on Mullutu-Loode linnuala kaitse-eesmärk. Seda liiki leidub kaitstaval alal vähe ja pesitsejad puuduvad. Lisaks arvatakse kaitse-eesmärkidest välja roherähn (*Picus viridis*), mis on Mullutu-Loode linnuala kaitse-eesmärk. Seda liiki alal ei ole. Kaitse-eesmärkidest arvatakse välja mudatilder (*Tringa glareola*). Kaitse-eesmärkidest arvatakse välja rästas-roolind (*Acrocephalus arundinaceus*), kuna liik ei ole kaitstav ega ohustatud ning tema arvukus on stabiilne (Elts jt 2013). Rästas-roolind on arvatud kaitsekorralduslikult oluliste liikide hulka (Eesti Ornitoloogiaühing 2001) märgade roostike indikaatorliigina, kuid selleks, et märgade roostike levikut ja seisundit alal seirata ja nende pindala olulist vähenemist ära hoida, ei pea indikaatorliik olema kaitse-eesmärkide hulgas. Liikide välja arvamine kaitse-eesmärkidest kajastub ka Eesti Ornitoloogiaühingu koostatud kaitse-eeskirja ekspertiisis.

Lisaks ei arvata looduskaitseala kaitse-eesmärkide hulka Mullutu-Loode loodusala kaitse-eesmärgiks olevat elupaigatüüpi püsitaimestuga kivirannad (1220), kuna 2010. aastal OÜ Consultare tehtud inventuuri käigus elupaigatüüpi alal ei tuvastatud. Seda elupaigatüüp võib leida Kuressaare lahe hoiualal, mis jääb samuti loodusala koosseisu.

Mullutu-Loode loodusala ja linnuala piiride muutmisel lisanduvad Natura 2000 võrgustiku alade hulka järgmised maaüksused: Haava (katastritunnus 37301:005:0259), Kuressaare metskond 1116 (katastritunnus 37301:005:0130), Kuressaare metskond 1117 (katastritunnus 37301:005:0131), Kuressaare metskond 1095 (katastritunnus 34801:004:0020), Kuressaare metskond 1344 (katastritunnus 34801:006:0119), Kuressaare metskond 1340 (katastritunnus 34801:004:0017), Kuressaare metskond 1094 (katastritunnus 43301:001:0372), Kuressaare metskond 1096 (katastritunnus 43301:001:0379), Kuressaare metskond 105 (katastritunnus 34801:008:0022), Kuressaare metskond 388 (katastritunnus 34801:006:0614), Antsu-Tuuliku

(katastritunnus 34801:006:0387), Väljaääre (katastritunnus 34801:006:0271) ja Mullutu-Loode hoiuala 3 (katastritunnus 37301:006:0241).

Osaliselt lisanduvad Natura 2000 võrgustiku alade hulka maaüksused Kuressaare metskond 1348 (katastritunnus 34801:006:0626), Mullutu-Loode hoiuala 38 (katastritunnus 34801:006:0621), Ulja-Reediku (katastritunnus 37301:004:0229), Sunni (katastritunnus 37301:004:0373), Kihelkonna metskond 375 (katastritunnus 37301:005:0328), Looduse (katastritunnus 34801:005:0039), Saarela (katastritunnus 34801:005:0152), Suurlahe (katastritunnus 34801:005:0130), Kuressaare metskond 626 (katastritunnus 34801:005:0129), Sõrve tee 6 (katastritunnus 34901:010:0428), Merikotka tn 10 (katastritunnus 34901:010:0145), Mullutu-Loode hoiuala 31 (katastritunnus 34801:005:0127), Mullutu-Loode hoiuala 34 (katastritunnus 34801:008:0620) ja Sõrve tee 1 (katastritunnus 34901:010:0022).

Loodusalast jäävad välja maaüksused Rehe (katastritunnus 37301:006:0131), Ulja-Aadu (katastritunnus 37301:006:0078), Kihelkonna metskond 221 (katastritunnus 37301:006:0247), Kihelkonna metskond 632 (katastritunnus 37301:006:0038), Upassoo (katastritunnus 37301:006:0052), Lepiku (katastritunnus 71401:001:0638), Lepajõe (katastritunnus 37301:004:0272), Vana-Kannusepa (katastritunnus 37301:004:0404), Vanaõue (katastritunnus 37301:005:0157), Laheääre (katastritunnus 34801:006:0510), Lahesopi (katastritunnus 34801:006:0508), Lahenurga (katastritunnus 34801:006:0505), Kiviaia (katastritunnus 34801:004:0162), 78 Kuressaare-Kihelkonna-Veere tee (katastritunnus 34801:005:0021), Pihla (katastritunnus 37301:006:0221), Oja-Allika (katastritunnus 37301:006:0178), Tansari (katastritunnus 37301:006:0215), Alliku (katastritunnus 34801:006:0502), Arumäe (katastritunnus 34801:006:0260) ja Lepiku (katastritunnus 34801:006:0257).

Loodusala ja linnuala osakaal väheneb maaüksustel Aaremetša (katastritunnus 37301:006:0062), Roomaa (katastritunnus 37301:006:0145), Mullutu-Loode hoiuala 2 (katastritunnus 37301:006:0240), Kolga (katastritunnus 37301:006:0184), Malle (katastritunnus 37301:006:0058), Mullutu-Loode hoiuala 1 (katastritunnus 37301:006:0239), Sutre (katastritunnus 37301:004:0304), Lutre (katastritunnus 37301:004:0308), Ulja-Aadu (katastritunnus 37301:004:0212), Tänaku (katastritunnus 37301:004:0228) ja Metsa (katastritunnus 34801:006:0203).

5. Määruse mõju ja rakendamiseks vajalikud kulutused

Määruse mõju on positiivne loodus- ja elukeskkonnale, aidates looduskeskkonna säilitamisega kaasa inimeste põhivajaduste ja elukvaliteedi tagamisele. Kaitseala piiride muutmine ja kaitse-eesmärkide täiendamine aitab kaasa väärtuslike poollooduslike ja looduslike koosluste ning ohustatud ja haruldaste liikide säilitamisele ja nende soodsa seisundi saavutamisele.

Uue määruse kehtestamine aitab kaasa rahvusvaheliste kohustuste täitmisele, seega on mõju välissuhetele positiivne. Looduse mitmekesisuse ehk elurikkuse säilitamise ja suurendamise vajaduse sätestavad nii Euroopa 2020 kui ka Ressursitõhusa Euroopa tegevuskava. Sellest tulenevalt on elurikkuse vähenemise peatamiseks ja taastamiseks kinnitatud EL elurikkuse strateegia aastani 2030 (KOM(2020)380), mis seab liikmesriigile konkreetsed ja mõõdetavad eesmärgid elurikkuse (liikide ja elupaikade seisundi) parandamiseks aastaks 2030. Kinnitatav õigusakt toetab otseselt nende eesmärkide saavutamist.

Mullutu-Loode looduskaitsealaga hõlmatav ala on juba suuremas osas riikliku kaitse all, mistõttu puudub määruse jõustumisel oluline mõju sotsiaalvaldkonnale, riiklikule julgeolekule, majandusele, regionaalarengule ning riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele.

Planeeringud tuleb kooskõlla viia kehtestatud õigusaktidega. Seega mõjutab määruse kehtestamine ka kehtestatud planeeringuid. Teadaolevalt vastuolusid kehtivate planeeringutega ei ole, mistõttu oluline mõju selles küsimuses puudub. Eelnõu avalikustamise käigus saadeti kohalikele omavalitsustele ja maaomanikele arvamuse avaldamiseks eelnõu materjalid. Selle käigus ei esitatud vastuväiteid, et määruse jõustumine takistaks kehtivate planeeringute teostamist. Looduskaitseaduse § 9 lõike 7¹ punktide 3 ja 4 järgi on avalikustamise üks eesmärk saada menetlusosalistelt neile teadaolevaid andmeid, mis on eelnõuga seotud.

Vastavalt maamaksuseaduse §-le 4 kaasneb määruse jõustumisega kohaliku omavalitsuse maamaksutulude mõningane vähenemine. Maamaksuseaduse § 4 lõike 3 kohaselt hakkab maamaksusoodustus kehtima määruse jõustumisele järgneva aasta 1. jaanuaril.

Maamaksuseaduse § 4 lõike 1 punkti 1¹ kohaselt kaitsealade sihtkaitsevööndi maalt maamaksu ei maksta ja § 4 lõike 2 kohaselt looduskaitseaduse §-s 31 sätestatud piiranguvööndi maalt makstakse maamaksu 50% maamaksumäärast. Kuna hoiuala kaitsekord muutub, moodustatakse looduskaitseala ja enamik alast arvatakse sihtkaitsevööndisse, siis laekub maamaksu Saaremaa vallale vähem ligikaudu 2700 eurot aastas.

Vastavalt looduskaitseaduse §-le 20 võib riik kokkuleppel kinnisasja omanikuga omandada kinnisasja, mille sihtotstarbelist kasutamist ala kaitsekord oluliselt piirab, kinnisasja väärtusele vastava tasu eest. Kriteeriumid, mille järgi kaitstavat loodusobjekti sisaldavat kinnisasja omandatakse, on sätestatud Vabariigi Valitsuse 8. juuli 2004. a määruses nr 242 „Kaitstavat loodusobjekti sisaldava kinnisasja riigi poolt omandamise ja ettepanekute menetlemise kord ning kriteeriumid, mille alusel loetakse ala kaitsekord kinnisasja sihtotstarbelist kasutamist oluliselt piiravaks ning kinnisasja väärtuse määramise kord ja alused” (edaspidi *kord*). Korra § 3 lõike 1 kohaselt omandab riik kaitstava loodusobjekti kaitse korraldamise eesmärgil kokkuleppel kinnisasja omanikuga kinnisasja, mille sihtotstarbelist kasutamist ala kaitsekord oluliselt piirab ning mis asub kogu ulatuses kaitsealal, hoiualal või püsielupaigas või sisaldab kaitstavat looduse üksikobjekti. Korra § 3¹ lõiked 2 ja 3 sätestavad juhud, kui kaitseala sihtkaitsevööndis ja piiranguvööndis on kaitsekorra tõttu kinnisasja sihtotstarbeline kasutamine oluliselt piiratud. Kaitseala piiranguvööndis paiknevate eraomandisse kuuluvate maaüksuste sihtotstarbeline kasutamine ei ole vastavalt korrale oluliselt piiratud. Eramaad, kus ala kaitsekord piirab oluliselt kinnisasja sihtotstarbelist kasutamist (metsamaa), sihtkaitsevööndisse laiendataval alal ei lisandu. Tsoneeringu muudatuse (hoiuala kaitsekord muutub sihtkaitsevööndi kaitsekorraks) tõttu lisandub eramaad, kus ala kaitsekord piirab oluliselt kinnisasja sihtotstarbelist kasutamist (metsamaa) 503,6 ha. Maa-ameti tehingute andmebaasi alusel toimus Saaremaa vallas 2018. aastal metsamaaga 338 tehingut kogusummas 7 379 677 eurot, seega on ühe hektari hind keskmiselt 2992,4 eurot.

Kehtivad toetusmäärad poollooduslike koosluste hooldamiseks on 85–250 eurot hektari kohta aastas, puisniitude puhul 450 eurot hektari kohta aastas. Keskkonnaregistri kohaselt on kaitseala laiendusel inventeeritud ligikaudu 15 ha poollooduslikke kooslusi.

Natura 2000 alal asuva erametsamaa omanikule antakse toetust, et kompenseerida Natura 2000 metsaalade majandamisest saamata jäänud tulu. Erametsaomanikel on võimalus taotleda Natura alal paikneva metsaala majandamisel saamata jäänud tulu kompensatsiooni. Toetust võib

taotleđa vähemalt 0,3 ha suuruse, taotleja omandis oleva metsaala kohta, mis asub Natura 2000 võrgustiku alal ja on kantud metsaalana keskkonnaregistrisse. Toetuse määr Natura 2000 piiranguvööndis, hoiualal ja projekteeritaval alal asuva ühe hektari metsaala kohta on kuni 60 eurot aastas, sihtkaitsevööndis 110 eurot hektari kohta aastas. Laiendatavale alale jääb erametsamaad umbes 9 ha (kogu ulatuses sihtkaitsevööndis).

Mullutu-Loode looduskaitseala moodustamisega arvatakse kaitseala koosseisus sihtkaitsevööndisse 990,9 hektarit riigi metsamaad. Piiranguvööndist ja hoiualalt tuleb sihtkaitsevööndisse juurde 914,9 ha riigimetsa, kaitseta maa arvelt tuleb sihtkaitsevööndisse juurde ligikaudu 76 ha riigimetsa ja piiranguvööndisse juurde 57 ha riigimetsa. Riigimetsa Majandamise Keskuse arvutuste kohaselt jääb majandusmetsa range kaitse alla võtmisel riigil metsa majandamata jätmisel saamata tulu keskmiselt 100 eurot hektari kohta aastas. Lähtudes sellest, et ka piirangutega metsade majandamine oli varem kitsendatud ja vastavalt RMK arvutustele on majanduspiirangutega metsade kavandatavaks raiemahuks ligikaudu 1/10 majandusmetsa lankide keskmisest, ulatub iga-aastane saamata jäänud puidutulu lisapiirangute seadmisel ligikaudu 10 euronit hektari kohta aastas. Arvestades lisanduvate piirangutega alal asuva küpse ja valmiva metsa osakaalu, kus lähima kümne aasta jooksul oleks võimalik piirangute muutmiseta raiet teha, on saamata jääv tulu keskmiste määrade järgi ligikaudu 21 879 eurot aastas. Keskkonnaagentuuri uuringu kohaselt jääb keskmiselt 40% raieküpsetel aladel väljastatud metsateatistest realiseerimata ka muudel põhjustel (ebasoodsad ilmastikuolud, puiduturu olukord jne).

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub kümnendal päeval pärast Riigi Teatajas avaldamist.

7. Määruse vaidlustamine

Määruse üldkorraldusele ehk haldusakti tunnustele vastavat osa on võimalik vaidlustada, esitades halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras kaebuse halduskohtusse. Määruses on üldkorralduse regulatsioon suunatud asja (kinnistu) avalik-õigusliku seisundi muutmisele, hõlmates eelkõige asja kasutamist ja käsutamist reguleerivaid sätteid. Seega vastavad määruses üldkorralduse tunnustele sätted, millest tulenevad kinnisasja omanikule või valdajale õigused ja kohustused on konkreetse kinnisasjaga tihedalt seotud ning puudutavad kinnisasja kasutamist või käsutamist. Halduskohtumenetluse seadustiku § 46 lõike 1 kohaselt võib tühistamiskaebuse esitada 30 päeva jooksul kaebajale haldusakti teatavaks tegemisest arvates ja sama paragrahvi lõike 5 kohaselt kaebuse haldusakti õigusvastasuse kindlakstegemiseks kolme aasta jooksul haldusakti andmisest arvates.

8. Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu on kooskõlastatud teiste ministeeriumitega eelnõude infosüsteemi EIS kaudu. Ministeeriumid on kooskõlastanud eelnõu vaikimisi. Vabariigi Valitsuse reglemendi § 7 lõike 4 kohaselt, kui kooskõlastaja ei ole sama paragrahvi lõigetes 1–3 sätestatud tähtaja jooksul eelnõu kooskõlastanud või jätnud seda põhjendatult kooskõlastamata, loetakse eelnõu kooskõlastatuks.